

Za konec tedna

Sobotna priloga

POGOVOR O DAVČNIH SLUŽBAH

Od leve proti desni sedijo v krogu: Vlado Jarc, Andrej Dermal, Marjan Ekart, Uroš Dular, Oskar Naglav, Edo Klovvar, Ivan Lovše, Marjan Flego, Janez Winkler, Marko Jakše in stenografka Fani Vidrih

- Iz vsebine:**
- PETER BRESČAK
ANDREJ MARINČ
Portret tedna
 - MIRAN SUSTAR
ZAPLETENA IGRA
RAVNOTEŽIJ
Kitajska in Evropa
 - JANEZ STANIČ
CILJI IN CENA
Rumunija
 - DR. METOD MIKUZ
AVNOJ — STALNI KAZIPOV
Pričevanje dokumentov
 - BORIS VERBIČ
KJE IN KOLIKO EVROPA
ZAOŠTAJA ZA AMERIKO
Raziskava o EGS
 - SERGEJ VOŠNJAK
NAJSIRSE POVEZOVANJE
VSEH INTERESOV ZA ŠOLE
Razmišljanje
 - BOZIDAR PAHOR
MIR SKUPNIH INTERESOV?
Tekma med pogajalci
in oboroževanjem
 - MARJAN GABRIJELČIČ
ŠIROKA
CUSTVENA NARAVNANOST
S festivala ruske in sovjetske
glasbe
 - DR. JOZE POTROČ
O SOCIALISTIČNI ETIKI
IN MORALI
Ob izidu knjige
 - JOZE PETEK
NEUSKLADENE CENE
ZAVIRAJO INTEGRACIJO
Združevanje
 - ANTON RUPNIK
PRIJATELJSTVO
BREZ TRGOVINE
Jugoslavija — Alžirija
 - BOGDAN POGAČNIK
V BERLINSKEM VRTINCU
Mednarodno pisateljsko srečanje
PEN

Stjepan Šaubert

Spoštujmo delo

Pred meseci sem prisostvoval začetku obratovanja ene tovarne. Po vseh težavah okoli financiranja, zaradi dopolnjevanja materiala med gradnjo, zaradi dopolnjevanja načrtov, težav z denarjem za carino za stroje in še vrsti drugih težav je bilo vse nared za prigodno slovesnost, ki naj oznanja, da se je delovnemu kolektivu vendarle posrečilo uresničiti svojo zamisel. Seveda je tudi tu, kot je to že v navadi, kolektiv povabil na ogled novega obrata svoje poslovne prijateljice, sode, raznorazne predstavnike. Do tod je vse tako, kot smo to že pogosto videli ali prebrali. Tisto, kar je (vsaj name) naredilo velik vtis, je bila odločitev kolektiva, da njihov novi obrat pusti v obratovanje eden najstarejših delavcev. In prav je tako! Prav je, da to postaja praksa, navada. V tem je nekaj simboličnega. Saj vem, da je malo delovnih kolektivov, ki lahko samo s svojim denarjem, brez kreditov zgradijo kakšno večjo reš. Pa tudi tisti denar, ki ga posodi kakva banka, je le navidezno denar. Dejanska je to denar nekakega drugega delavca, ostalih delavcev, ki je tako ali drugače prišel v banko. Drži? Torej, če je to denar delavcev, njihov v denarju izražen trud, potem je prav, da tudi ob takih priložnostih to pomeno in pokažemo. Tudi tako, da delavcu pripada cast, opraviti prvo dejanje na novi napravi v katero je vložil svoj denar. Vse kakor je to bolj normalno, kot če to stori kak ugleden gost, ki mu potem vsi čestitajo in stiskajo roko, kakor da je mladane sam, s svojimi rokami zgradil objekt in ga zdaj izročja mlilemu delavstvu.

stemu, ki, pogosto skrit očem širše javnosti, že leta in leta vedno znova odživlja in ohranja pri življenju delovanje majhnega amaterskega kulturno-umetniškega, športnega ali kakšnega drugega društva. Vsega se ne da izraziti v denarju. Toda vprašanje je, ali smo v tem našem zmaterializiranem svetu dovolj razvili navado, da našim sotovaršem dajemo tudi družbena priznanja. Od zahval do uradnih odlikovanj. In kako spoštujemo tiste, ki so za svoje delo dobili družbeno »mematerialno« priznanje. Naj nas ne skrbiyo tisti, ki vsak migljaj prsta znajo dobro vnovčiti, ki so vedno strašno zaposleni, ki nikoli nimajo časa za kakršnokoli skupno dejanje — če ni dobro plačano.

Dobiti družbeno priznanje, ni za vse enako dostopno. Potrebno je, da neka organizacija, delovni kolektiv ali posameznik slavi že kar pomemben formalni jubilej, da se zganemo in predlagamo dodelitev odlikovanja. Nasploh pa je približno takole: bolj ko je nekdo na višji stopnički družbene lestvice, večja je verjetnost, da bo dobil pohvalo, nagrado, tudi odlikovanje. In obratno. In še ena praksa, ki je tudi skorajda zakonita: bolj ko si oddaljen od neposredne proizvodnje, več je verjetnosti za to, da bo uspeh pri delu kronan tudi z drugimi priznanji. Kakor da bi se ustalo pravo, da je za delo plačilo osebni dohodek, za javno delo pa poleg osebnega dohodka še javno priznanje. Naj nekoliko karikiramo; prej bo dobil javno priznanje podvprečen umetnik, kakor pa najboljši — denimo — orodjar, rudar, varilec. No, ko sem že omenil orodjarja, sem se spomnil primera odločnega delavca orodjarja, ki je vzor svojim sodelavcem po garanju in po prizadevanosti, toda javno priznanje je dobil šele, ko je nekaj časa honorarno podučeval predvojske vojske. Sicer pa kar bolj pazljivo berite sezname raznoraznih nagrad in videli boste, da je med njimi relativno malo, premalo delavcev. Mislim, da je res že skrajni čas, da to preživimo prakso, ki ima v sebi nekaj malo meščanskega, spremenimo. Spremeniti jo moramo mi, ljudje v medsebojnih odnosih. Nihoč, razen naših nepravilnih in čudnih pojmovanj nam ne brani, da pogostejše in bolj hrabro predlagamo in zahtevamo danjše javnih priznanj na boljšim delavcem. Pa ne šele ob odhodu v pokoj, temveč mnogo prej, ko bo priznanje za opravljeno delo obenem tudi spodbuda za njegovo bodoče delo. Njegovo in njegovih delovnih tovarišev.

Spremenimo se. Pustimo za seboj čas, ko so iz Ljubljane (ali iz občine) prihajali srezati travnike. Pustimo za seboj navade, ki so delavce le na besedah kovalje v zvezde, v resnici pa postavljale v položaj tistega, ki ploska, ko drugi doivajo priznanja. Današnji čas — in jutrišnji bo še bolj — je čas dela. Spoštujmo ga.

Zakaj davčna služba ni kos nalogam?

„Svinčnik zna držati, čez tri dni bo že lahko financar na davkariji,“ je bilo precej pogosto mnenje, ki ponekod v občinskih upravah še sedaj ni popolnoma izkoreninjeno

V našem uredništvu smo pripravili pogovor o problematiki izvajanja davčne politike ter o položaju in vlogi davčne službe v Sloveniji. Udeležili so se ga: Andrej Dermal, občinska konferenca SZDL Domžale, Uroš Dular, načelnik davčne uprave Novo mesto, Marjan Ekart, pomočnik republiškega sekretarja za finance, Marjan Flego, predsednik sveta za finance Koper, Edo Klovvar, načelnik davčne uprave Celje, Ivan Lovše, načelnik občinske skupščine Celje, Janez Winkler, načelnik UJV Ljubljana. Iz uredništva sta sodelovala Vlado Jarc in Marko Jakše, ki je vsebino pogovora tudi povzel in pripravil za objavo.

Hujše kazni

DELO: Dostikrat je slišati, da je naša davčna politika, zlasti pa kaznovalna politika premila, da nimamo razrednega pristopa; da znajo to v kapitalističnih deželah veliko bolje urediti. Če dobijo koga, ki je utajil davek, mu odvzamejo obrt, zaprejo delavnico ali trgovino. Skratka, drugod so zelo strogi pri teh zadevah, pri nas pa so kazni neznatne. Torej ne znamo aravnavati stvari. Slišimo, da je naša zakonodaja tu zelo šibka. Kaj pravite k temu?

NAGLAV: Kaznovalna politika se je začela zaostrovati. Denarne kazni so sedaj kar precejšnje, imeli smo tudi že primere, ko je bilo odvzeto obrtno dovoljenje. Toda s to kaznijo je tako: če ne bo opravljal obrti pri nas, bo šel v drugo obcino ali pa bo delal pod drugo firmo, recimo ženino.

družbenih dajatev. Te določbe ni v kazenskem zakoniku.

Zunaj bolje vrednotijo davkarjevo delo

DELO: Govorimo, da imajo v drugih deželah dobro organizirano in učinkovito davčno službo. Ali ste seznanjeni, kako funkcionirajo te službe v inozemstvu?

FLEGO: Slišimo, da so davčni inšpektorji v Italiji zelo dobro plačani. Ponavadi delata na terenu po dva skupaj, tako da je možnost podkupovanja manjša. Tem ljudem se tudi ne plača sprejeti podkupnine, ker bi izgubili svoje zelo vrednoteno, najbrž prevrednoteno delovno mesto. Inšpektor naj bi imel menda 400.000 lir plače ali še več. Tudi kazni za podkupovanje so tolikšne, da se tak človek verjetno ne bi nikoli več pobral. Imajo pa zunaj tudi dobro organizirano poizvedovalno službo, česar pri nas ni.

EKART: Službe v tujini imajo v primerjavi z nami, tradicijo. Mi pa na načrtnem usposabljanju službe delamo šele nekaj let. Za uporabo kakršnihkoli metod, dobrih ali slabih, je potrebno imeti zive in sposobne ljudi. Naš kadrovski potencial pa je zelo skromen. Do ustrežnejšega pridemo lahko samo tako, da družba ustrežneje uredi nagrajevanje delavcev v del službah in druge pogoje za njihovo delo. V tem trenutku je pomembno, da v vseh občinah

zelo kritično preverijo, kaj je bilo po sprejetju zakona doseženo, kje so bile slabosti, kdo je za te slabosti strokovno in politično odgovoren. Na tej podlagi bi morali sprejeti določene ukrepe, da bi stvari hitreje napredovale. Pomembno je, da razpoloženo, ki ga je ustvarilo zlasti Titovo pismo, ostane in se ne utrdi. Prav je, da zaostroimo odgovornost vseh, ki so kakorkoli nezakonito posejali, ne sme pa se zgoditi, da bi za svoja dejanja odgovarjali le neposredni izvajalci. Odgovarjati morajo tudi tisti, ki so take kršitve tolerirali ali dajali celo spodbudo.

Štiri leta pozneje

DELO: Štiri leta so potekla, odkar smo dobili zakon o organizaciji davčne službe v Sloveniji. V tem času je bila tudi v skupšinskih in partijskih dokumentih nenehno poudarjena potreba po učinkovitejšem izvajanju davčne politike in boljši davčni službi. Kaj smo dosegli, kaj lahko ugotovimo sedaj?

NAGLAV: V štiriletnem obdobju se nam je v Celju posrečilo spremeniti kadrovske sestavo davčne uprave. Prej je bila precej nekvalificirana, potem pa so prišli na delovna mesta, od načelnika do referentov, ljudje, ki imajo ustrezno izobrazbo. Dela so se lotili z voljo, bilo pa je v tem času še precej težav zaradi nekakšnega obtega javnega mnenja, bili smo tudi priče napadov, ne ravno fizičnih, na delavce v davčni upravi, ki so tako sem ter tja že izgubljali moralno oporo.

LOVŠE: V Ljubljani, v občini Vič—Rudnik smo se takoj po izidu zakona lotili oblikovanja nove organizacije te službe. Sedaj dela vlnje dvainpolkrat več ljudi kakor pred štirimi leti, to so v veliki meri ljudje z višjo in visoko strokovno izobrazbo ekonomske in upravne smeri. Nismo pa imeli preveč srečne roke pri oblikovanju davčne inspekcije. Ta delovna mesta smo razpisali najmanj osemkrat, dobili pa smo le enega samega človeka z višjo strokovno izobrazbo.

Nadaljevanje na 16. strani

Janez Kocijančič

Za računalniško politiko

Najprej dve vodni pripombi: prva, s sestavkom »za računalniško politiko« se zavežemo na zavzemam za neko politiko, ki bi jo namesto ljudi vodili računalniki. Tako gradnja tehnokratska vizija bi lahko padla na misel le pesimističnim piscem znanstvene fantastike. Zato bi taka koncepcija, neuresničljiva, odtujena in mračnajska, zelo težko naletela na kak resen odziv. Zavzemam se torej za nekaj povsem drugega, za zavestno družbeno politiko na področju računalništva, za politiko, ki bo izhajala iz pogojev socialistične samoupravne družbene ureditve in ki bo imela, kot vsi elementi naše politike, za svoj osnovni smoter krepitev samoupravne položaja neposrednih proizvajalcev in udeleževanje vseh tistih družbenih odnosov, iz katerih raste socialistična demokracija; in drugič, ko se zavzemam za računalniško politiko, to ne pomenim zato, ker bi mislil, da na tem področju v SR Sloveniji ni še ničesar storjenega, da na njem ni družbene usmerjenosti in da bi bilo potrebno povsem znova začeti. Ne! Naša družba je tudi na področju računalništva že dosegla tisto stopnjo

razvoja, ko ni več osnovni problem, da se začetniški seznanji s prvimi računalniki, ampak je potrebno, da se ob doseženem z vsjo odgovornostjo lotimo razmišljanja, načrtovanja in praktične akcije, da ustvarimo prve informacijske sisteme, da od začetkov pridemo v razvitejšo fazo uporabe računalnikov. Da je temu tako, potrjujejo tudi konkretni podatki. Slovenska družba je investirala v nakup računalnikov že pomembna sredstva. Po nekaterih ocenah, natančnih zbirk podatkov žal ni, znaša vrednost teh nakupov skoraj 50 milijard starih dinarjev. Uspeši smo, in to ni majhen uspeh, ustanoviti in usposobiti Republiški računski center, ki razpolaga z računalnikom velikih zmogljivosti in z mrežo terminalov, kar vse je v tehničnem smislu zamelek bodočega republiškega informacijskega sistema in širokopoteznejše politike na tem področju.

Zakaj torej toliko besed o računalništvu, zakaj je ta beseda tako prisotna v naših pogovorih? Ali je to samo modni privesek naših razprav ali gre, za nekaj pomembnejšega? V čem je torej pomen računalništva?

Konice znanstvenega in tehnološkega.

napredka predstavljajo tista žarišča, v katerih se v mnogocem odločajo razmerja v svetu jutrišnjega dne. Kdor je pogumen in odločen, tisti, ki zna izkoristiti možnosti tam, kjer še nihče nima izrazitih, v dolgotrajnem razvoju pridobitljivih prednosti, ima pred seboj nedvomno bolj obetajočo prihodnost kot pa vsi tisti, ki so zaverovani v večerjajni dan in ki jih nih trenja beseda, niti tokovi življenja ne morejo zdramiti iz njihove zamaknenosti. Toda čez beži in koraki, ki jih ne naredimo, znajo biti ravno tako usodni, kot če bi naredili napačne. Zato je prav, da se temeljito zamislimo nad možnostmi našega razvoja, našimi načrti in našo sposobnostjo, da predvidimo bodočnost in obvladujemo tiste bistvene dele naše prakse, kjer smo prisotni v konicah znanstvenega in tehnološkega razvoja. Resolucija IX. kongresa ZKJ ugotavlja, da bo zgodovinsko znajo dosegljivi tisti sistem, ki je sposoben zagotoviti poln razmah proizvodnih sil, široko odprti vrata novim razsežnostim, posebej v sodobni znanstveno-tehnološki revoluciji, v velikih tehničnih sistemih, v avtomatizaciji, kibernetiki, hitremu razvoju znanosti kot neposredne proizvajalce sile in njeni tehnični uporabi.

Nobenega dvoma ni, da je to lahko in da to mora biti samoupravni socialistični sistem. Zato ne smemo zanemariti družbenih posledic tehnoloških inovacij. Nasprotno, mislim, da so družbeni učinki primarni in da morajo predstavljati izhodišče naših akcij na znanstvenem in tehnološkem področju.

Računalništvo je nedvomno ena od takih znanstvenih in tehnoloških onic. Uporaba računalnikov sicer ne prinaša bistveno novih kvalitit, uvaja pa v dogodke večji red, racionalnejše izkoriščanje znanja in zmogljivosti ter večjo učinkovitost. To pa je tudi sicer naš cilj. Zato želim usmeriti svoj prispevek v zahtevo za domišljeno, aktivno in znanstveno zasnovano računalniško po-

litiko na Slovenskem in, če je možno, tudi širše, za uskladeno računalniško politiko v Jugoslaviji.

Kot rečeno, smo v Sloveniji na področju računalništva že prišli do take stopnje razvoja, ko se pri rezultatih in pomanjkljivosti dosedanje usmeritve že vidijo in ko se zelo jasno kaže potreba, da razmišljamo o bodočnosti našega računalniškega razvoja in o vseh posledicah, ki jih bo ta razvoj prinesel. Za prvo obdobje je osnovna značilnost med sebojno neodvisno nakupovanje manjših in srednjih računalnikov. Podatki, s katerimi razpolagamo, kažejo, da tako kupovanje računalniških zmogljivosti ne predstavlja vselej racionalne rešitve za avtomatiko obdelave podatkov. Predvsem je delo na raztresenih računalniških oddelkih izredno neekonomsko in neracionalno trošenje kadrov. Taki računalniki so sorazmerno dragi in veliko manj uspešno rešujejo zastavljene večje probleme, kot bi jih reševalo smotrno zastavljeno, planirano in vsestransko proučeno računalniško omrežje.

Iz povedanega jasno izhaja osnovna naloga, ki jo imamo na področju računalništva, namreč določitev premišljene, široko pripravljene in v vseh zainteresiranih samoupravnih skupnostih sprejete družbene dogovora o razvoju računalništva na Slovenskem. Skratka, ustvarjanje koncepta in načrta razvoja računalništva v perspektivni panogi pri nas. Tak načrt bi moral biti tudi sestavljen del naših kratko, srednje in dolgoročnih družbenih načrtov, zanj bi morali zagotoviti tudi potrebna družbena sredstva. Če tega ne bomo storili, se bo računalništvo razvijalo stihajno, na osnovi komercialnih interesov tujih proizvajalcev računalniške opreme.

Drug problem, s katerim se soočajo skoraj vse razvitejše družbe v svetu, je problem kadrov za računalništvo. Še zdaleč ni dovolj, imeti samo sodobne računalnike. Mnogo potrebnejši so ljudje, ki znajo s temi stroji ravnati, ljudje,

ki znajo programirati, ki znajo prevesti na jezik stroja probleme posameznih strok in področij družbenega življenja. Takih izsolamih in usposobljenih ljudi je izredno malo. Premalo jih je v svetu in še manj jih je pri nas. Zato se mi zdi najnovo tisto, ne tako redko totnačenje, ki meni, da se problemi računalništva lahko rešujejo z denarjem, samo za nakupe dragih in čedalje večjih strojev. Trezno in smotrno je le tisto stališče in tista politika, ki hkrati, ko razmišlja in pripravlja nakupe računalnikov, razvija tudi ustrezno kadrovsko osnovo, šola visoko specializirane strokovnjake, in to še zdaleč ni poceni, ki bodo lahko z avtomatsko obdelavo podatkov dosegljivi tiste učinke, ki si jih v racionalizaciji dela na posameznih področjih želimo. Zato je eden temeljnih problemov nadaljnje razvoja na tem področju pri nas uvedba računalniških znanosti v šolstvo, tako v visoko, višje kot v srednje.

Program razvoja računalništva v naši republiki bo odvisel v zraku in ostal le načelna in lepa želja, tudi če bo abstrakten, če bo predvideval le ustvarjanje nekega velikega informacijskega sistema in ne bo izgrajen na podlagi izdelanih konceptov za uvedbo računalništva na posameznih družbenih področjih. Teh področij, kjer bi bile sodobne računalniške metode zelo koristne, je precej. Naj poleg gospodarstva omenim še izobraževanje, javno upravo in pravosodje, znanost, zdravstvo, statistiko, socialno zavarovanje itd. Povsod se da veliko storiti, povečati število, kvaliteto in dosegljivost informacij, potrebnih za samoupravno in delegatsko odločanje, za pravilne in strokovno utemeljene rešitve. Marsikatera od teh rešitev bo razbremenila občana, ustrežneje bo nadomestila vrste in »šalterje«. Vsako zasojtanje v pripravi teh, s širšega vidika parcialnih programov in konceptov pa bi imelo silno negativne posledice na razvoj računalništva nasploh. Zato je to

pot, po kateri lahko pridemo do premišljene in znanstveno zasnovane računalniške politike.

V nadaljnjem uvajanju računalništva se bomo, kakor v drugih pogojih tu d mnoge druge dežele, srečali s pomembnim in zanimivim problemom. Ko doseči, da se koncentracija računalniških zmogljivosti ne bo pojavila kot ovira za način odločanja, ki je značilen za samoupravno družbo, saj so nosilci odločitev in sredstev delovni ljudje v temeljnih organizacijah družbenega dela, v družbeno-političnih in samoupravnih interesnih skupnostih, skratka v vrsti prirejenih samoupravnih organizmov. Znanstveniki trdijo in mislim, da jim je treba verjeti, da koncentracija računalniških zmogljivosti v ničemer ne ovira širokega, demokratičnega in samoupravnega sistema odločanja, kot tudi mestna toplotna ne pomeni, da bi se pozimi vsi prebivalci mesta morali preseliti v eno samo hišo.

Seveda pa bo vse to res le, če bomo sposobni ustvarjati lastne razvojne koncepte, če ne bomo sužnji strojev in računalniških družb, če ne bomo kopirali programov, ki so prilagojeni drugim družbenim razmeram, itd. Prav tako ne smemo iskati vzorov le po svetu in poziksuati posnemati najbogatejše, saj so njihove rešitve rezultat bistveno drugačnih finančnih zmogljivosti. Poglabiti se moramo v analizo lastnih potreb in možnosti in na tej podlagi načrtovati našo akcijo. Problemov je izredno veliko, prav toliko pa je tudi prostora za lastno ustvarjalnost. Informatika ni in ne sme biti le luksuz bogatih, ampak je potrebna vseh dežel. Naša naloga je, da ne izgubimo čas in da ne zamuhamo, ampak da povsod, kjer je to možno, afirmiramo socialistični samoupravni sistem in svojo nacionalno samobitnost. Naš cilj torej ni in ne sme biti tehnokratska učinkovitost, ampak boljša družba, ki pa bo razpolagala tudi z atributi tehnološkega napredka.

Kitajska in Evropa

Zapletena igra ravnotežij

Aplavz za integracije, graja za popuščanje napetosti

V Helsinkih se je začel pripravljati sestanek za evropsko varnostno konferenco; hkrati s pripravami na srečanje v Helsinkih je bilo opaziti stopnjevanje kitajsko zanimanje za Evropo in povečan interes Evrope za dogajanje na Daljnem vzhodu.

Teoretično glasilo kitajske komunistične partije »Hung Ciu« (Rdeča zastava) je v novembru štivilki med »papirnate tigre« vrstilo tudi »revizionistično Sovjetsko zvezo, ki je obožena, da skuša skupaj z ZDA vzpostaviti neokolonialistično nadvlado nad deželami tretjega sveta».

O dveh »papirnatih tigrisih«

Teorija ni nova. Tudi drugi del te teorije ni novost: oba »papirnata tigris« se nista zveljavila samo proti deželam tretjega sveta, marveč uveljavljata svoj »zakon« danglej tuji zoper dežele druge medecone (kapitalistične dežele na zahodu in na vzhodu, razen ZDA)...

Teorija, ki jo je v prispevkih obrazložil »Hung Ciu«, se v stvarnosti diplomatskih potez odraža v mozaični diplomatski aktivnosti, katere pomenljiv in značilen kamenček je tudi tale epizoda.

Na poti iz New Yorka domov se je ustavil v Londonu šef kitajske delegacije na zasedanju generalne skupščine OZN in namestnik kitajskega zunanjega ministra Ciao Kuan Hua. S tribune OZN je ožigosl svotlosti lepih besedi, ki jih je izrekel sovetki delegat, in ga pozval, naj njegova država na konkretnih primerih dokáže manifestirano miroljubnost; v Londonu, kamor je prišel prav tisti dan, ko so Britanci sporočili, da se bodo udeležili sestanka v Helsinkih, pa je gostitelj obrazložil kitajski pogled na helsinško srečanje.

Kitajska meni, da bodo sporazumi o evropski varnosti skupaj z zmanjšanjem oboroženih sil v Evropi privedli do tega, da bo dobila Sovjetska zveza prevladujoči vpliv na starem kontinentu. Kitajci sodijo, da sta ZDA in ZSSR nemara še dosegli tajni sporazum že v prvi fazi razgovorov o omejitvi strateškega oboroževanja; njihovo stališče je, da je stabilnost in mir v svetu moč doseči samo, če sta v ta proces vključena tako gospodarski kot politični sektor, kajti samo tako — menijo v Pekingu — bo razširjeni evropski gospodarski skupnosti zagotovljena rasična neodvisnost od obeh supersil...

Ocena EGS se spremeni

V tem je tudi jedro kitajskega zanimanja za Evropo in še posebej za zahodno Evropo, ki jo Kitajci vidijo v vlogi protutežje sovjetskemu in ameriškemu vplivu, kot so videli v normalizaciji japonsko-kitajskih stikov tudi protutežje sovjetskemu vplivu na Daljnem vzhodu.

Za Evropsko gospodarsko skupnost se je začela Kitajska zanimati lani. Res, da so še lani v kitajskem tisku prevladovala kritična pripombe na račun EGS — od povelčanega izkoriščanja delavcev do monopolizacije, ki se krepi — toda te pripombe so bile prej del ustaljenega rituala kot politična

ocena. Ta je bila v izjavah najvidnejših kitajskih voditeljev vedno bolj pozitivna, dokončno pa jo je formuliral v uvodniku »žen Min Zi Bao« 1. oktobra, to je na kitajski narodni praznik.

»Vedno več dežel iz prve ali iz druge medecone (tretji svet in kapitalistične dežele, razen ZDA) združuje svoje sile v različnih oblikah in na različnih ravneh, da bi vidile bolj proti eni supersili ali proti oboema... Razširitev EGS, ustanovitev cone slobodne trgovine, v kateri je 17 držav, ter nove poudbe Japonske in drugih držav, vse to odkriva, da se mednarodni odnosi spreminjajo...«

Vaporedno s naraščajočo simpatijo za vse integracijske procese v zahodni Evropi so Kitajci izpicali vedno večjo alergičnost proti vsemu, kar bi vodilo k popuščanju napetosti med Sovjetsko zvezo in zahodno Evropo, v kateri je bila Kitajska dolgo praktično odsotna.

Za integracijo proti popuščanju napetosti

Peking je ostro reagiral na sovjetsko-zahodnonemški sporazum iz avgusta 1970, ki bi po logiki dogodka samega okrepil položaj Sovjetske zveze na njenih zahodnih mejah.

Ameriško-kitajski dialog je odprl zeleno luč tudi za bolj dinamično zanimanje Evrope za Kitajsko in obratno. Na zahodno-evropski strani so odpadli vsi dotedajni pomisleki, ki so dotlej zavirali normalizacijo s Pekinom, za kitajsko stran pa je bil pospešeni integracijski proces v zahodni Evropi, predvsem britanska odločitev, da se Otok vključi v »Evropo deveterice«, tista spodbuda, ki je spremenila zahodno Evropo v »objektivnega zaveznika Kitajske«.

Agencija Hsinhua je 29. junija v svojem poročilu iz Luxembourga poudarila naraščajočo gospodarsko moč razširjene EGS in naglasila, da bodo odsej države razširjene evropske gospodarske skupnosti v večji meri kot doslej koordinirale tudi svojo zunanjo politiko, kar jim bo omogočilo uspešni sporazumi z Druženimi državami in preprečiti vmešavanje dveh supersil.

Verbalna načelnost in politični realizem

Priljubljenost EGS za Kitajsko je v kitajski oceni, da »EGS ni velika sila, marveč konglomerat gospodarsko močnih držav, ki lahko ustvari veliko neprijetnosti eni in drugi supersili...«

Kitajci si ne delajo utvar o navezanosti držav zahodnoevropske EGS na Družene države Amerike in ne pričakujejo, da bo ta medsebojna odvisnost v kratkem prenehala. Priprani pa so, da ameriška politika sama daje dodatne vzroke za nova trenja med ZDA in članicami EGS, kar bo — po njihovi sodbi — v bodoče dodatna spodbuda za še intenzivnejše integracijske procese v zahodni Evropi; Nixon je odprl dialog s Kitajsko, ne da bi se prej posvetoval z evropskimi zavezniki; ne da bi jih vprašal vsaj za mnenje, je eskaliral ameriško-sovjetsko sodelovanje in blokiral severnoevropska pristanišča, kar je spet vzbudilo bes v zahodni Evropi, ki se je komaj opomogla

Drugi o nas

Nediplomatične misli

Ob knjigi nekdanjega norveškega poslanika

OD NASEGA SKANDINAVSKEGA DOPISNIKA

STOCKHOLM, novembra. — Nekdanji norveški poslanik v Beogradu, Erik Braadland, je minul mesec objavil knjigo »Nediplomatične misli o diplomaciji« (založba Norsk Gyldendal, Oslo), v kateri opisuje spomine iz svoje dolge diplomatske kariere in navaja tudi svojevrstno razlago za jugoslovanski spor z Informbirojem. Knjiga je na naslovni strani ščitnega ovitka opremljena s fotografijo, ki prikazuje maršala Tita in Erika Braadlanda med srečanjem na Bledu.

Braadland je bil od 1947 do 1951 šef norveške vojaške misije v Berlinu (Willy Brandt je bil takrat tiskovni ataše v službi te norveške misije), nato pa — med drugim — poslanik v Beogradu (1952—1954), veleposlanik v Moskvi (1954—1958), Londonu (1959—1961). Po letu 1961 je bil dvakrat poslanec norveške agrarne stranke.

Braadland žal ne daje nobenih globljih analiz dogodkom, ki jih je med svojo diplomatsko kariero spremljal od blizu, temveč se omejuje predvsem na anekdote. To velja tudi za tiste dele njegove knjige, ki zadevajo Jugoslavijo. Braadland pripoveduje, na primer, znano anekdoto, kako sta Churchill in Stalin na srečanju leta 1944 v Moskvi (baje) razdelila interesne sfere na Balkanu; ali pa anekdoto, kako je Tito kot kurir Kominterne pred vojno potoval prek koben-havškega letališča in je postal sumljiv oblastem, ker ni znal angleščine, čeprav je imel (lažen) kanadski potni list.

nivega. Braadland je bil namreč diplomatski zastopnik Norveške v Beogradu prav tedaj, ko se je spor med Informbirojem in Jugoslavijo polegal in je bilo nanj mogoče gledati drugače kot v kritičnem času nekaj let poprej. Braadland ima o tem sporu svojevrstno razlago, ki prica, da ta nekdanji norveški diplomat ne razume — ali pa se dela, da ne razume — nekaterih najosnovnejših družbenih težav jugoslovanske skupnosti. Braadland piše npr. takole (str. 67—68):

»Kar zadeva neposredne vzroke preloma, imam o tem mnenje, ki se razločuje od uradnega. Tajna policija igra v vseh komunističnih državah vedno večjo politično vlogo, kot si ljudje povečini mislijo. Navsezadnje je politična policija tista, ki drži skupaj kako diktatorsko državo. Samo po sebi je umevno, da je kontrola nad tem dobro organiziranim in dobro opremljenim sredstvom odločilna za to, ali se državno vodstvo zmore obrzdati na oblasti. Kaže, da

od pretresa, ki so ga povzročile Nixonove poteze, ki so v temeljih zamajale stari sistem denarništa.

Evropska gospodarska skupnost je za Kitajce interesantna tudi iz čisto praktičnih razlogov. Leta 1971 je znašala trgovina med EGS in Kitajsko 603 milijone dolarjev; neprimerno več kot z deželami SEV in za tristo milijonov manj kot z Japonsko, ki je na prvem mestu na lestvici kitajskih gospodarskih partnerjev. EGS je torej za Kitajsko element razvitejšega razporejanja gospodarske odvisnosti od petih centrov svetovne moči, kar je v sedanjih dinamični kitajskega stopanja v svetovni politični prostor še posebej pomembno.

Ta okoliščina je zlasti očita na terenu tretjega sveta. Tu se Kitajci ne srečujejo z zahodnoevropskimi državami, ki sodijo v »druge medecone«, kot konkurenti — kakor se je dogajalo v preteklosti — marveč kot objektivni zavezniki, katerih interes je, izriniti ali vsaj omejiti ameriški in sovjetski vpliv.

Lepotna napaka interesnega značaja

Seveda ima »objektivni« partnerstvo med zahodno Evropo in Kitajsko s stališča slednje tudi svoje lepote napake, ne samo ideološke narave, kar v »realpolitike« ne šteje dosti, marveč interesnega značaja.

Kot je Kitajcem jasno, da integrirana zahodna Evropa ne bo prekinila svojega privilegirane partnerstva z Druženimi državami, čeprav bo nemara v prihodnosti zaplenila še marsikatero uto ameriške prisotnosti v Evropi, tako je Pekingu jasno, da imajo države zahodne Evrope življenjski interes, čimbolj zmanjšati število konfliktnih con ob oboji ločnici, ki deli interese vzhodne in zahodne bloka. In ker si Kitajci ne utvarjajo, da bi lahko obrnili tok prizadevanj zahodnoevropskih držav ven iz smeri njihovih življenjskih interesov, skušajo korist, ki bi jo od tega imela Sovjetska zveza, parirati s svojo prisotnostjo v teh državah zahodne Evrope. Zato so se v zadnjih letih vidno okrepili »individualni« stiki med Pekinom in vrsto zahodnoevropskih prestolnic.

Na lestvici kitajskih stikov z zahodnoevropskimi državami uživa Francija nedvomno privilegirani položaj. Že de Gaullova politika aktivne avtonomnosti (v odnosu do ZDA) je počela v Pekingu priznanje, ki ga je samo za kratek čas prekinila kulturna revolucija. Realizem kitajske politike se zrcali v dejstvu, da Peking svojega odnosa do Francije ni nikoli pogojeval z odnosom Francije do Sovjetske zveze, čeprav Francija v očeh sovjetske diplomacije uživa privilegirani položaj. Kitajci cenijo predvsem francoske poglede na položaj v Indokini (nevturalizacija) ter poteze Pariza na Bliznjem vzhodu, ki imajo vse za cilj, omejiti težo ameriške in sovjetske prisotnosti, ter povežati akcije sredozemskih držav v okviru gesla »Sredozemlje, morje mirus«.

London, Berlin, Bonn

Naklonjeno zanimanje Kitajske za Britanijo je novejšega datuma, kajti prej sta to zanimanje bremenili dve komponenti britanske politike: teza o dveh kitajskih državah (Britanija je imela v Pekingu odpravnika poslov, v Taipeiju pa generalni konzulat) in pa »posebni« odnos s med Londonom in Washingtonom, ki segajo nazaj v prva leta druge svetovne vojne.

Po Nixonovem obisku v Pekingu pa je Britanija priznala Taiwan kot sestavni del kitajske države, in se odločila za vstop v EGS, s čemer je bilo de facto konec »posebnih« odnosov z Druženimi državami, hkrati pa se je močno okrepila pozicija EGS v odnosu do obeh supersil. Kitajsko-britanski interesi se v določeni meri pokriva ju tudi v Indijskem oceanu, kjer se Britanci tako kot Kitajci boje naraščajočega sovjetskega vpliva. Od 1967 dalje Hongkong ni več eksplozivno žarišče v britansko-kitajskih odnosih, ker je Peking molče privolil v status quo za to britansko kolonijo, preko katere gre 30 odstotkov kitajske zunanje trgovine.

Kljub nastitnim stičnim točkam pa ostajajo britansko-kitajski odnosi dokaj kompleksni: kitajski in britanski pogledi na vietnamsko krizo so diametralno nasprotni, v Afriki je kamen spotike britansko prizna-

nesljivo razumevanje za probleme rasističnih režimov v Salisburyju in Pretoriji, k temu pa je treba dodati še kitajsko posojilo Malti, kar je močno otežilo britanske pogovore z Dom Mintoffom.

Morda najbolj zapleten je bil proces normalizacije med Bonnom in Pekinom. Kitajci so tudi po bučnih polemikah z Moskvo verbalno podpirali Nemško demokratično republiko, očitno v prepričanju, da bo to vplivalo na druge članice varšavskega pakta, ki bi se morale po kitajškem mnenju zamisliti ob zblizevanju med Moskvo in Bonnom leta 1970. Sele potem, ko se je Berlin aktivno vključil v kitajsko-sovjetske polemike in ko je Ulbricht odšel s politične pozornice, se je kitajska taktika spremenila.

Kar se Zahodne Nemčije tiče, je Brandt že 1969 pokazal zanimanje za perspektivno normalizacijo s Kitajsko. Lani je zunanji minister Scheel v Bangkoku ponovil zahodnonemški interes za »normalizacijo« s Pekinom in za gospodarske stike z njim. Toda bonnska diplomacija je imela v teh prizadevanjih omejen akcijski radij sprico občutljivih razgovorov s Sovjetsko zvezo in urejevanjem mednarodnih odnosov in tako je kitajskega konja zajahala opozicija, ki je julija letos poslala v Peking močno delegacijo svojih parlamentarcev. Sele potem, ko so bili domala urejeni problemi iz dosjaja Brandtove vzhodne politike, je Bonn lahko pokazal večjo dinamiko tudi v kitajski smeri in septembra je Scheel napovedal skorajšnjo navezavo diplomatskih stikov med Pekinom in Bonnom.

V zadnjih dveh letih smo torej pričeli hudo aktivne diplomatske dejavnosti Kitajske, najprej v okviru klasičnega trikotnika (Peking—Washington—Moskva), pozneje pa v prostoru »peteterkotnika«, ki poleg zgoraj navedenih velikih sil (čeprav Kitajska trdi, da ni »velika sila«) zajema še dva centra svetovne moči: Japonsko in zahodno Evropo. Vsa ta aktivnost je uravnana po shemi, ki jo je znova aktualiziral »Hung Ciu«, to je po shemi zavezanstva med prvo in drugo medecono, ki naj bi združili svoja prizadevanja v skupno fronto proti dvema supersilama — Druženim državam Amerike in Sovjetski zvezi.

MIRAN SUŠTAR

UDIPLOMATISKE TANKER OM DIPLOMATI

HIST OG HER

ERIK BRAADLAND

GYLDENDAL NORSK FORLAG

NEDIPLOMATISKE MISLI O DIPLOMACIJI

Naslovna stran Braadlandove knjige

Romunija

Cilji in cena

Romunsko vodstvo je odločilo, da bo še nekaj časa treba »zategovati pas«

Letošnje leto je za Romunijo leto dinamike in sprememb. Pri tem ne gre morda za temeljne spremembe romunske notranje in zunanje politike, ampak predvsem za novo uvajanje sistema vodenja ter za bolj jasno in trdno postavljanje zahtev na gospodarskem, kulturnem, ideološkem in drugih področjih — zlasti pa za večanje discipline in odgovornosti na vseh teh področjih. Takšno preurejanje je na zunaj najbolj vidno v kadrovskih spremembah v partijskih, vladnih in družbenopolitičnih vodstvih.

stotek zmanjšale in sprostile več sredstev za naraščanje življenjske ravni. Nekateri — kot na primer Bolgarija, ki je bila prav tako zaostala kot Romunija — so si pomagale z velikimi sovjetskimi krediti in pomočjo, medtem ko Romunija zavoljo svojih znanih stališč o nacionalni suverenosti in odnosih z drugimi socialističnimi državami ni bila deležna tako neposredne podpore in pomoči. Zaradi tega se je prav v zadnjih letih Romunija na področju življenjske ravni znašla v slabšem položaju kot druge članice SEV.

Ni več časa za razprave

Bržda je bil to poglavitni razlog, da je počasi začeljena zoreti razprava o smotnosti politike »zategovanja pasu«. V zadnjih letih je bilo sem ter tja slišati glasove, da je treba »pas« popustiti, da ni mogoče storiti vsega v dobi ene generacije in da je smekaj dela treba pustiti tudi potomcem. Toda še preden so se te in podobne razprave utegnile razviti, je prišel sklep, da se »zategovanje pasu« še ni mogoče odreči. Vodstvo meni, da je temeljni interes Romunije, ohraniti nacionalno neodvisnost in suverenost, kar pa lahko amore le moderna, razvita država, ki je dovolj močna, da lahko kljubuje vsem morebitnim pritiskom iz tujine. Cena, ki jo mora razmeroma nerazvita država plačati, da doseže to stopnjo, je seveda velika, toda cilj je vreden tudi tako visoke cene — tako nekako bi lahko rezimirali miselno pot, ki je privedla do sklepa, da sedanja generacija ne bo mislila preveč nase, ampak predvsem na otroke in vnuke, ki jim bo — po načrtih — tja do novega tisočletja zapustila moderno in razvito državo z 2500 do 3000 dolarji nacionalnega dohodka na prebivalca. In zato bo ta generacija še naprej odvajala več kot 30 odstotkov nacionalnega dohodka za akumulacijo in mislila več na »elektriko, jeklo, cement in nafto kot na čevlje, stanovanja, avtomobile in pohištvo«.

Sklepe je sprejel — torej ni več časa za razprave, ampak za delo in čim bolj učinkovito organizacijo dela. Za ta cilj so mobilizirali vse sile; služijo mu sedanje spremembe v sistemu vodenja (zdrževanje partijske in državne oblasti) pa tudi široka propagandna akcija, ki prebivalstvu poljanjuje, zakaj mora Romunija še za nekaj časa izvajati politiko »zategovanja pasu«, zakaj mora koncentrirati čim več sredstev v težko industrijo, zakaj mora izvažati mnogo stvari, ki bi sicer zelo priležale doma, in ne nazadnje tudi — zakaj mora partija na vseh področjih zahtevati ostro disciplino, prenehanje razprav in dosledno izpolnjevanje sklepov.

JANEZ STANIČ

32 odstotkov letnega nacionalnega dohodka za akumulacijo

Novo metode dela in organizacije se običajno seveda ne rojevajo brez potrebe. Za to, da so v Romuniji sklenili začeti združevati politično in izvršno oblast in nenehno močno angažirani vodilne partijske funkcionarje tudi za praktično vodenje, je več razlogov. Ceausescu je zadnje mesece večkrat ostro kritiziral nekatere pomanjkljivosti: slabosti in zastoj v preskrbi prebivalstva, slabo delovanje trgovine, zaviranje investicijskih del, formalizem v delu sindikatov in mladine, premajhno angažiranje mladinskega vodstva in ustrežnih vladnih organov za marsikatero izobraževanje mladine in prebivalstva sploh, preveč ohlapna disciplina v gospodarskih in drugih organizacijah itd.

Vendar je to le del vzrokov. Morda so še pomembnejši tisti, ki izvirajo iz določene razlike v mnenjih o nadaljnjem razvoju Romunije. Ta nekoč zaostala kmetijska dežela namreč že vrsto let odvajati tudi do 32 odstotkov letnega nacionalnega dohodka za akumulacijo. Največji del tega je namenjen razvoju težke industrije. Seveda tako visoka stopnja akumulacije vpliva na naraščanje življenjske ravni, na življenjske in delovne razmere, ter zahteva od prebivalstva veliko naporov in odrekanih. Večina drugih vzhodnoevropskih držav, ki so prva povojna desetletja tudi odvajale nenavadno velik delež nacionalnega dohodka za akumulacijo, so v zadnjem desetletju ta od-

dobra knjiga

najboljši prijatelj

Pričevanje dokumentov

AVNOJ-stalni kažipot

Preproste besede, vzete iz samih src jugoslovanskih narodov, so sprožile velika dejanja

Naslov je nekoliko nevsakdanji, hočem pa z njim povedati, da nam morejo vsi dogodki iz razdobja NOB — majhni in veliki — pa tudi dogodki po osvoboditvi nenehno služiti kot pomembni pripomočki pri premagovanju težav današnjega časa. V tem je tudi smisel učenja in pouka zgodovine, ki venomer učijo. Tudi zadnje Titove besede in besede drugih (pismo) so v bistvu le časi prirojene vse tiste misli in ideje, ki so leta 1941 sprožile NOB in ga ves čas uspešno vodile.

Ni si bilo teh besed težko zapomniti ne takrat in ne danes, pozabljamo pa, da so prav te sprožile velika dejanja in da jih morajo sprožiti tudi danes. Te besede so bile: bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov, partizanska hrabrost, združena s skromnostjo in poštenostjo, zvestoba, požrtvovalnost, delavnost in tovarištvo. Te na znanj tako preproste besede so leta 1941 sprožile velika dejanja, in to samo zato, ker so bile moč prav istih besedi se danes znova kaže v velikem referendumu jugoslovanskih narodov. Ti so slutili pa tudi vedeli, kaj vse je narobe, a niso si z nali pomagali. Tito in pismo sta pokazala samo na kažipot in ne razpisali referendum je pokazal, da bomo šli dalje, in to ne samo v besedah.

Na znanstvenem posvetovanju o 1. zasedanju Avnoja je leta 1966 eden od referentov zelo živahno poudarjal, da se v zgodovinski in pravno zgodovinski znanosti daje večji poudarek 2. zasedanju Avnoja in da se pri obravnavanju 1. zasedanja ponavadi zadovoljimo le bolj z ugotovitvijo o »najvišjem političnem predstavitelstvu, čeprav je vsebina 1. zasedanja mnogo globlja. Referentovim zanimivim trditvam ni kaj dodati ali odzvati, mogli pa bi seveda razpravljati tudi v drugo smer. Kot vsi veliki in majhni dogodki v NOB, sta tudi obe zasedanja Avnoja dogodka, ki so ju sprožile najrazličnejše domače in nedomače okoliščine, dogodka, ki sta se razvijala in vplivala naprej in katerega okvir, določeni tega in tega dne, so nove okoliščine po navadi znatno preraščale. Tako je zelo točno, da se je v Bihacu 26. in 27. novembra 1942 postavljeno »najvišje politično predstavitelstvo« skupaj z vrhovnim štabom (VŠ) že na prelomu 1942-1943 poslužilo izrazite vladne funkcije in poslalo vsem trem zavzgiškim vladam protestno noto zaradi direktnega ali indirektnega podpiranja izdajalskih četnikov Draže Mihailovića, takratnega vojnega ministra jugoslovanske emigrantske vlade. Točno je pa tudi, da je NKOJ 2. zasedanja Avnoja na Churchillovo željo sklenil sporazum s Šubašičevlo vlado, kar je pomenilo odstranjanje ene izmed velikih ovir v boju za mednarodno priznanje NKOJ.

Prek velikih in malih dogodkov do prvega zasedanja

Ustanovitev avnojskih organov na obeh zasedanjih je resda nekakšni sklop ali vrh v razvoju NOB, nikdar pa se ti organi niso tega držali svojih funkcionalnih pravic in dolžnosti zlasti ne, če bi te zohvale vse-narodnost NOB in kakor koli ovirale pravilni revolucionarni razvoj NOB. Za to zadnje v šoli ponavadi navajamo tri klasične primere. Neupoštevanje nasveta komiterna (Stalina), naj se na 1. zasedanju Avnoja izvoljeni izvršni odbor ne razglasi za vlado, bi uteglo zavirati razvoj NOB, slabiti pa

tudi antifašistično koalicijo. Ni pa Avnoj v Jajcu sprejel ponovno podobnega nasveta, ker so jugoslovanski narodi s svojim bojem in njegovim vsestranskim razvojem zelo glasno in jasno zahtevali postavitev najvišjega organa nove Jugoslavije. Zelo modro in samostojno pa je bilo, da v Jajcu niso razglasili novo nastale demokratične federativne Jugoslavije za republiko.

Mislim, da bo treba vedno znova in znova in še globlje preučevati tisto generalno črto in njen razvoj, ki je preko velikih in malih dogodkov pripeljala tudi do 1. zasedanja Avnoja. Črta, ki je bila ves čas dobro premišljena, črta, ki se je začela s poudarjanjem in ustvarjanjem narodne enotnosti pri posameznih jugoslovanskih narodih in enotnosti vseh jugoslovanskih narodov (bratstva in enotnosti) — in to kot pogoj za začetek NOB sploh.

Narodnoosvobodilni boj se je začel povsod

Ta začetna akcija je bila v danih okoliščinah, ki jih ne bomo naštevali, najtežja; tej pa se je hkrati pridružila še druga, akcija za začetek oborožene vstaje. Obe sta zahtevali neko vodstvo, čeprav je točno to, da je bil iniciator in tudi kasnejši brezpriznani vodnik obeh CK KPJ. Obe akciji — akciji za enotnost in akciji za začetek boja — je moral CK KPJ dobesedno izbojevati, in to pri vsakem narodu na njemu lasten način in zelo upoštevajoč nove okoliščine, ki jih je prinesla okupacija. Ne more biti govora o nekakšni »spontanosti« narodnih vstaj! Če se je torej v Sloveniji začela enotnost slovenskega naroda z OF in v OF in če so nastanki slovenske partizanske vojske zelo zgodnji vključitvi slovenskih rodoljubov v začetne slovenske komunistične udarne skupine, ne moremo reči, da je bilo tako v Srbiji ali kod drugod, pač pa, da se je NOB začel povsod. Genialnost pobudnika in voditelja pa je bila, da je našel povsod tako obliko, ki je mogla razgibati ljudske množice k enotnosti in jih vedno bolj enotne povesti tudi v boj. Zato dva povsem različna znaka politkomisarjev v NOV, v Sloveniji vtkani črki OF na peterokraki, na jugu pa srp in kladivo, nista tudi kasneje zaradi svoje — če hočete, zgodovinske opravičenosti — prav nič motila. A poleg tega je bilo tudi v Sloveniji že 1941. l. popolnoma jasno, da je slovenska partizanska vojska sestavni del jugoslovanske partizanske vojske, pod vodstvom VŠ, slovensko glavno poveljstvo pa njegov sestavni del.

Poleg vojskega vodstva so rasla tudi nova vodstva čedalje bolj enotnih jugoslovanskih narodov in zelo zgodaj je zaživela tudi ideja o novem jugoslovanskem vodstvu. Jugoslavija v srcu naših narodov ni nikdar umrla, njeno nekdanje vodstvo pa je prav kmalu izgubilo sleherno veljavo. Ideja o nekem novem, skupnem jugoslovanskem vodstvu je bila že pred 1. zasedanjem Avnoja tako živa, da je moral VŠ (CK KPJ) to v

polni meri upoštevati. Ko je Tito poročal 29. novembra 1942 komiterni o zasedanju v Bihacu, je poudaril tudi to, da je bila na zasedanju obsojena jugoslovanska vlada kot izdajalska prav od meščanskih politikov in od vseh navzočih.

Prve manifestacije narodne enotnosti

Manj vidno — razen v Sloveniji — so se začeli kazati zunanji znaki vodstev narodne enotnosti pri drugih jugoslovanskih narodih, kar vse je bilo še kakko odvisno od najrazličnejših okoliščin. Podoben organ, ki se je razvil v Sloveniji že do jeseni 1941 — vrhovnega plenuma OF (Slovenskega narodno-osvobodilnega odbora) — ne moremo najti drugod. Zelo napačno pa bi bilo trditi, da je bil zato v Sloveniji razvoj boljši, drugod pa slabši. Pomembno je samo to, da je bil razvoj povsod — to moremo dokazati z dokumenti — in res je, da je bil položaj recimo v Sandžaku v tem času močno drugačen kot v Sloveniji. In še nekaj je zelo pomembno: prav povsod moremo opaziti — ponekod bolj, ponekod manj vidno — skupno dejavnost v boju za doseg narodne enotnosti: postavljanje narodnoosvobodilnih odborov (NOO), in to na osvobojenih kot na neosvobojenih ozemljih. NOO so bili prve manifestacije narodne enotnosti in čim večja in množičnejša je bila ta, tem prej so ti NOO začeli dobivati tudi prve znake in klice nove ljudske oblasti.

Rojstvo NKOJ

Do kakšne razvojne stopnje je prišel NOB do 1. zasedanja Avnoja, nas morejo zelo dobro poučiti dokumenti sami. Dejstvo je, da je hotel VŠ postaviti v Bihacu organ, ki bi opravil posle vlade, ki jih je došel VŠ. O tem je poročal Tito komiterni 12. novembra 1942 in poudaril, da se bo novi organ, podoben vladi, imenoval narodni komite osvoboditve Jugoslavije. V njem bodo zastopani vsi jugoslovanski narodi in razne prejšnje politične stranke. V pismu v Sloveniji je Tito 16. novembra sporočil (pismo je prišlo v Slovenijo šele v drugi polovici decembra 1942), da bodo tiste dni ustanovili narodnoosvobodilni komite Jugoslavije, ki ga bo sestavljalo več kot 50 članov iz vse Jugoslavije. Njegov izvršni odbor bo snekaksna vlada in Slovenija naj v komite imenuje šest članov, vidnih političnih delavcev. Z datumom 20. novembra je razposlal VŠ s Titovim podpisom šapirografirana vabila. O tem je povedal na prvi redni seji Avnoja 27. novembra poročevalec verifikacijskega odbora pop Vlada Zečević iz Srbije, da se je VŠ prej posvetoval z različnimi političnimi skupinami in voditelji, nato pa razposlal vabila znanim političnim ljudem in borcem proti fašizmu, ki so se vključili v NOB. Poslanih in sprejetih je bilo 71 vabil, v Bihacu pa je prišlo 54 povabiljenih. V številu 71 niso bila vračunana vabila slovenskim delegatom, ki se zasedanja niso mogli udeležiti. V vabilih, ki so jih prejeli povabiljeni, je bilo najprej poudarjeno, da veliki uspehi NOV, visoka stopnja razvoja NOB, veliko osvobojeno ozemlje in velike perspektive za nadaljnje uspehe nujno zahtevajo zmogljivo in trajnejšo organizacijo narodne oblasti, obsejnejše združevanje vseh narodov Jugoslavije za zavarovanje (uspehov) končnega boja narodne vstaje. Zato je dal VŠ iniciativno za sklicanje skupščine vidnih borcev in rodoljubov, ki so od začetka vstaje ne-sebično in požrtvovalno sodelovali v NOB. Namen VŠ je torej ustanovitev komiteja narodne osvoboditve Jugoslavije (plenum) in sveta narodnih poverjenikov (izvršni odbor) kot najvišjega organa narodne oblasti Jugoslavije.

„Klice oblasti“

V tem — vsekakor pred začetkom zasedanja v Bihacu — je odgovorila komiterna, ki se je sicer stinjala z ustanovitvijo narodnega komiteja osvoboditve Jugoslavije, zahtevala pa je, da je treba dati temu svetu »obvezno občanodni jugoslovanski in občanodni antifašistični značaj tako glede osebnostnega sestava kot glede vsebine njegovega delat. In dalje: komiteja ne imetje za nekakšno vlado, temveč za politični organ NOB.

Navzočnost tega nasveta na zasedanju v Bihacu moremo prav dobro razbrati iz znanih in že večkrat zapisanih Titovih besed, da postavitev legalne vlade še ne dopuščajo mednarodni odnosi in razmere. Zelo jasno pa je Tito poudaril, da Avnoj vsebuje sklice oblasti; v depeski komiterni 29. novembra pa, da bo Avnoj kljub temu moral skrbeti za vsa vprašanja državnega življenja, pri čemer mu bodo pomagali NOO, ki so postavljeni skoraj povsod na osvobojenih in neosvobojenih ozemljih. Pri nas — je poudaril Tito — druge oblasti, razen teh odborov in vojne oblasti, kolikor je zahteva bo, ni!

V Bihacu je torej komite narodne osvoboditve Jugoslavije dobil le drugo ime — AVNOJ — naloge, zaradi katerih ga je postavil VŠ, pa so ostale nespremenjene.

Prvi delegati

Rekli smo že, da slovenske delegacije v Bihacu ni bilo, ker je prišlo povabilo prvoznov. Prvo znovico o zasedanju je sporočil izvršni odbor OF (IOOF) v Dolomiti Kardelj iz Ljubljane, kjer so novico utjeli pri postujanju RSJ (Radio Slobodna Jugoslavija), ki je bil v Sovjetski zvezi. Izvršni odbor OF je povedal novico Kidrič na seji 11. decembra. Naslednjega dne je bil na seji IOOF navzoč že Kardelj in IOOF je — poleg izjave o popolnem soglasju z avnojskimi sklepi — imenoval tudi slovenske člane v Avnoj: Rusa, Kidriča, Leskoka, Fajfarja, Lubeja, Vidmarja in Kardelja v plenum, na tretje podpredsedniško mesto izvršnega odbora Avnoja pa Kocbecka.

Spričo naslova in uvodnega razmišljanja bi na koncu le poudarili, da je tudi do AVNOJ pripeljala le enotnost jugoslovanskih narodov in njihovo bratstvo. Ta veliki kažipot mora veljati tudi za naprej. Avnoj nam je pokazal tudi potrebne kvalifikacije za prve jugoslovanske delegate. Te smo v uvodu zapisali, skoraj odveč pa bi bilo poudarjati, da te še vedno veljajo. Če niso veljale — priznajmo — je bilo narobe, če pa bodo spet veljale — tako nas učijo Avnoj — bo zopet prav!

DR. METOD MIKUŽ

IZVRŠNI ODBOR AVNOJ

Izvoljen je bil na prvem zasedanju 26. novembra 1942 v Bihacu. Fotografija je bila povzeta 10. marca 1943 v Gračanici v južni Bosni. Sedijo z leve na desno: Nurija Podzercer, dr. Ivan Ribar, dr. Pavle Savić; stojijo z leve na desno: dr. Mladen Iveković, Veselin Masleša, Vlada Zečević, Ivan Milutinović, dr. Sima Milošević in Mile Peruničić.

Odmevi na pismo (2)

Nedeljiva celota

Demokratičnega centralizma ni mogoče brez škode razklati na dve polovici

Demokratični centralizem je v zgodovini delavskega gibanja bil in je načelo in organizacijsko pravilo, okoli katerega se je nabralo veliko velikih nesporazumov, preprirov, polemik, grobih in orokavičnih napadov — in popačenj. Samo še razredni boj in diktatura proletariata sta bila in sta še nemara hujše jabolko razdora.

Zmerom so se našli ljudje, dobronameri in manj dobronameri, bolj ali manj podkovani v dialektiki, bolj demokratični ali bolj avtokratični, ki so si prizadevali to nedeljivo celoto razcepiti. Tako je bilo v Zvezi komunistov Jugoslavije. Tako je bilo pri vseh nasprotjih delavskega gibanja, ki so napadali njegovo avantgardno od zunaj, in tako je bilo in je tudi pri nas, kadar skušajo izpodkopati vodilno vlogo zveze komunistov.

„Izvirni greh“ sektaštva

Ena struja poudarja, daje tako rekoč absolutno prednost le centralizmu; demokratija, demokratično oblikovanje stališev v partiji ji ni mar. Takšnega ravnanja ne moremo pripisati le osebnim lastnostim ljudi v partijah, ki tako ravnavajo: samopašnosti, zanašanju le nase, nezaupljivosti, nesposobnosti deliti z drugimi pravice in dolžnosti. V jedru takega ravnanja je nejevera v sposobnost delavskega razreda, dvomi v sposobnost članov partije, nezaupljivost, misel, da lahko le sekta odredi svet. Ta »izvirni greh« spremlja komunistično gibanje prav od njegovih začetkov.

Spomnimo se samo, kako se je Marx hudoval na sektaštvo, pri čemer je priznaval, da je bil ta pojav sektaštva skrajna zgodovinsko razumljiva spriča šibkosti proletariata, ki se je šele oblikoval kot razred, ki si je svest sebe. Marx: »Posamični misleci kritično presojajo socialna protislova in jih hočejo razrešiti s fantastičnimi rešitvami, ki naj jih množica delavcev zgolj sprejme, razširja in izvaja. V naravi sekt, ki se oblikujejo ob takih pionirskih, vsakršnemu množičnemu gibanju. Množica proletariata je do njihove propagande ravnodušna ali celo sovražna.« In še: »Čeprav so sekte v začetku vzvod gibanja, postanejo njegova ovira, brž ko jih gibanje prehit. Tedaj postanejo reakcionarne.« Iz takšnega sektaškega ravnanja (in njegovih teoretičnih opravičil) izvirajo številni porazi, zastoji v komunističnem gibanju. Predvsem pa teorija in praksa vladarja v imenu razreda, namesto njega, se pravi ho-

češ nočes mimo njega, njegovih pristnih interesov, tako kratkoročnih kot zgodovinskih. Od tod — kot kaže zgodovina — tudi ni da le od teptanja ne le pravice članov partije, marveč teptanja članov samih: stalinske čistke so v tem pogledu povsem zgovorne.

Končna posledica cepitve nedeljivega načela demokratičnega centralizma, dajanja prednosti zgolj centralizmu, vodenju z vrha organizacijske piramide, je birokratični centralizem. Zastraen tega je pismo predsednika Tita in izvršnega biroja docela nedvoumno:

Zoper razprave brez sklepov, pravice brez odgovornosti

»Odlučneje se moramo postaviti po robu tendencam, da bi bil demokratizem v zvezi komunistov omejen na razprave brez sklepov, na pravice brez odgovornosti in na formalno demokratično proceduro. V enu kem obsegu je treba nasprotovati slehernemu poskusu, da bi se demokratični centralizem spremenil v birokratični centralizem, v vsiljevanje stališč brez predhodnih demokratičnih razprav v organizacijah in forumih, v vladavino ozkih skupin nad članstvom.«

Druga struja počenja od njega dni ravn obratno: v resnici noče nič slišati o centralizmu, vse pa hoče zidati na demokratičnosti — kakor jo pač sama pojmuje. In kakor po svoje — v bistvu ahistorično, znanj časa in resničnih razmer, vsakokratnih okoliščin in razmerja sil — presojajo vse, tako dostikrat pri svojih napadih na celoto demokratičnega centralizma proglašajo za svojo poglavitno zaveznico in zavetnico Rozo Luxemburgovo, ki je prišla na začetku stoletja navzkriž z Leninom ravnar zaradi vprašanja, ki je Leninu očitala »ultracentralizem« in »brezobzirni centralizem«, ne menec se posebno za razmere, v katerih je pod carizmom tedaj delovala boljševiska partija. Pri tem sklicevanju na Luxemburgovo kajpak le-tej za povrh po krivici pripisujejo, da je bila prista nekakšne absolutne spontanosti. In takole mimogrede ti enostranski presojevalci demokratičnega centralizma razširijo sicer svojo zdravo antibirokratsko jedrico včasih še na trditve, da je bil Lenin zoper demokratičnost v partiji.

Vsake oči imajo svojega malarja, vendar...

Če se povrtno k pismu in odmevom nanj, je tako in podobno razsojanje zdaj predvsem v posesti tistih krogov na Zahodu, ki spet razpravljajo svojo skrb za demokracijo v Jugoslaviji nasploh, v ZKJ pa še posebej. In kot so do omenjivosti pogrevali kritično, da je bil Lenin duhovni oče stalinizma, tako zdaj na primer Springerjev dnevnik »Die Welt« razglasa, da je »jugoslovanska partija vrača na izpričani sovjetski stil vodenja«, drugi spet da Tito svrača kazalce na politični uri nazaj, tretji, da »Tito opušta titozizem« in tako naprej.

Kaj hočemo: hudiča je treba naprej namalati kar se da črna, potem pa razgrajati, glejte, kako je črn, ta hudobec... Sicer pa ne bi mogli trditi, da samo nekateri novinarji in uredniki na Zahodu niso natančno prebrali pisma v celoti in ga doumeli v celoti. Takšne bolezni tu pa tam popadejo tudi koga na domačih tleh! Temu bi lahko rekli: vsake oči imajo svojega malarja. Tako nekateri res vidijo v pismu samo tisto, kar si želijo: da bi pod zastavo rima razklali demokratični centralizem na dve in potlej pozabali to — ali obo polovico!

Vsa ta igra pa je ob vseh preoblekah vsem dovolj razvidna — od reziže do šepetalcev. Tistim, ki se zdaj razburjajo, ki so zaskrbljeni, ki znanjajo z glavami, seveda ne gre za nekakšne teoretične talmodistične preklarije o demokratičnem centralizmu, ampak preprosto — kot v vsaki politiki — za razmerje sil. Verbalno, z besedami se seve potegujejo za demokratičnost (kakor da leto pismo izriva), v resnici pa jih skrbi krepitev zveze komunistov, utrjevanje njenih zmoglosti, da spreminja svet, ne ga pa le razlaga, moči jih učinkovitost, dejavnost, opredeljenost, konkretnost stališč.

Spodrezane korenine

Kajpak rajši bi imeli partije kot strgano plahoto kot množico sprtih in prerakajočih se članov, partijo, katere debate bi bile sinonim za jalovost, ki bi kar naprej samo iskala sebe in se ne našla partijo, ki bi bila zapredna v svoje zadržane polemike, spore, frakcije, grupe in grupice. Zdaj, s pismom, so možnosti za tako podobno zvezo komunistov hudo oduo omejene, spodrezane so korenine nesobotični; zatorej je skrb nekaterih krogov, časnikov, radijskih postaj povsem razumljiva: računaj rezi-serjev, šepetalcev in govorcev se bili tako nanaglaoma preklarižani. No, njihove skrbi nupustimo njim; mi bomo še vedno imeli dovolj svojih.

JUZE SIRCELJ

knjiga Karla Štajnerja
"7000 dni v Sibiriji"
klic človeštvu!

sibirija

nečloveške čistke
koncentracijska taborišča
na tisoče žrtev
ječe...

datum: _____
naslov: _____
primek in ime: _____
a) takoj v celoti
b) v dveh mesečnih obrokih
reg. št. osebne izkaznice: _____
podpis: _____

naročilnica
nepreklicno naročam knjigo "7000 DNI V SIBIRIJI", cena 140,00 din
naročnino bom poravnal
a) takoj v celoti
b) v dveh mesečnih obrokih

naročilnico pošljite na naslov: PARTIZANSKA KNJIGA, VODNIKOVA 43, BEOGRAD, LJUBUŠANA

Raziskava o EGS (1)

Kje in koliko Evropa zaostaja za Ameriko

Novi pogledi na nekatere sicer znane probleme

Servan Schreiber je pred leti z »Ameriškim izzivom« drama- tično opozoril na hudo zaostajanje Evrope za Ameriko, zaradi česar ji ne grozi samo tehnološka, ampak tudi politična podrejenost. Resnost in utemeljenost opozorila je spodbudila nekatere kroge v EGS, da organizirajo raziskavo konkurenčne sposobnosti EGS. Rezultat te raziskave je skoraj 1200 strani obsegojoče »Poročilo o konkurenčni sposobnosti Evropske skupnosti«, ki ga je pripravila posebna študijska skupina, ki jo je vodil svetovno znani francoski ekonomist Pierre Uri. Poročilo naj bi odgovorilo na vprašanje, kje in koliko Evropa zaostaja za Ameriko in kako naj bi jo dohitela. Med skoraj štiriletno raziskavo so avtorji prišli do mnogih zanimivih rezultatov in ugotovitev, ki marsikje odpirajo tudi nov pogled na nekatere znane probleme, zato smo se odločili našim bralcem posredovati v nekaj poljudnih nadaljevanjih bistvene misli in ugotovitev brez obremenjevanja z obilnim statističnim gradivom in tudi brez komentara, kajti pričrčani smo, da bo vsebina sama po sebi silila bralca k razmišljanju o marsikaterem problemu.

sta delež javnega financiranja šolstva in breme, ki ga morajo prevzemati posamezniki, zelo različna. Dostopnost univerzitetnega študija je mnogo višja v ZDA ter na Japonskem kot v Evropi. Uspešnosti izobraževanja ni mogoče meriti iz stroškov, v kolikor se del študentov, ki na primer v Franciji presegajo polovico, pri študiju ustavi ali pa ne zmore predvidenih izpitnih preizkušenj. Na možnosti študija vpliva socialni izvor veliko bolj v Evropi kot v Ameriki.

Umerjenost k znanosti je v Evropi, nasprotno kot bi lahko mislili na podlagi starih podatkov, primerljiva z umerjenostjo v Ameriki. Videz je, da je Nemčija najbolje uspeša oblikovati srednji kader, ki prispeva k učinkovitosti njene proizvodnje. Čeprav nujnejša se kaže potreba po stalnem obnavljanju začetnega znanja, Amerika je najdlje na tej poti. Izobraževanje, prilagojeno posebnosti poslovanja, kjer imajo ZDA čisto prednost, toda tudi stalno obnavljanje znanja vodstvenega kadra glede na njegovo sposobnost, ne pa na naslove, pridobljene na začetku, daje Ameriki prednost v konkuren-

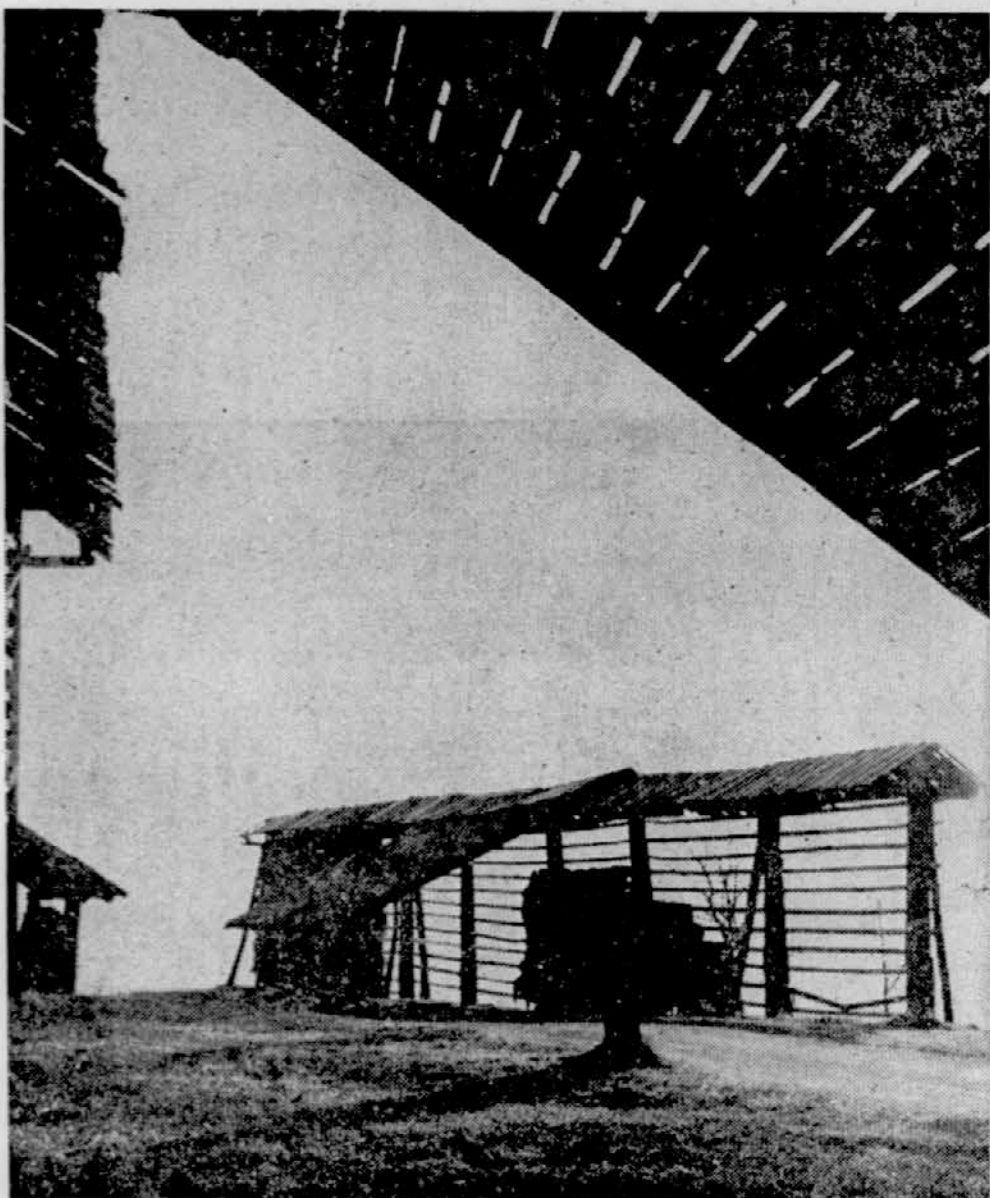
Zaradi tega je treba to analizo poglobiti. Najprej se je treba omejiti na produktivne investicije v ožjem smislu, to se pravi z izločitvijo investicij v stanovanjsko izgradnjo. Drugič analiza razlikuje dva tipa gospodarske rasti glede na to, ali investicije posredujejo za seboj povečanje zaposlenosti prebivalstva ali ne. Tako se je v ZDA med leti 1960 in 1968 aktivna populacija povečevala v več kot 2 odstotka na leto in število zaposlenih se je povečalo za 8 milijonov, v Veliki Britaniji pa se je aktivno prebivalstvo povečalo za manj kot 1 odstotek na leto v kolikor želimo povečati proizvodnjo brez bistvenega povečanja števila zaposlenih, so potrebne toliko večje investicije. Te spremembe v strukturi nam povedo, da je marginalni kapitalni koeficient, to je razmerje med investicijami in povečanjem proizvodnje lahko zelo različen od povprečnega kapitalnega koeficienta, to je razmerja med obsegom kapitala in obsegom letne proizvodnje.

Pomembno je tudi proučevati cene investicij. Primerjava razmerij med cenami opreme in splošno ravni cen kaže na relativno cenenost ameriške opreme v primerjavi z drugimi deželami. Relativne cene so za druge dežele še bolj neugodne glede na količine opreme, ki jo uporablja posamezna dežela v primerjavi z ameriškim količinami. Do te razlike pa ne prihaja zaradi tega, ker bi bila ameriška oprema cenejša, pač pa zaradi razmerja med drugimi notranji cenami, zlasti cenami storitev. Ameriški družbeni proizvodni vsebuje več kot 50 odstotkov storitev, za katere so značilne visoke cene. Zaradi tega je oprema relativno cenejša, v primerjavi z opremo drugih dežel, temveč v primerjavi z globalno ravni notranjih cen. Iz tega vidimo, da bi evropske dežele lahko dosegle isto učinkovitost investicij z manjšim deležem družbenega proizvoda, namenjenega investicijam. Potrošnja bi se zaradi tega lahko povečala in gospodarska rast bi bila lahko hitrejša. To in pa različni razvoj aktivne populacije nam polnopravna, zakaj isti odstotek investicij pelje k višji rasti v ZDA kot v Veliki Britaniji.

Neka študija OECD kaže, da Evropa v celotni industriji investira na dolar prodaje dvakrat več kot Amerika. Amerika sicer izgublja na konkurenčni sposobnosti na nekaterih področjih. Prepusta prostor na svetovnem trgu strojev in avtomobilov Japonski in Evropi. Vendar pa se moramo vprašati, ali Evropa s tem ne zapravlja kapitala, katerega ima manj kot Amerika.

Učinkovitost investicij ni odvisna samo od relativnih cen. Na strošek kapitala v proizvodnji ima odločilen vpliv letna stopnja različnih investicij. Ta je lahko manjša zaradi razpršitve opreme med premejnimi podjetji, ki je ne re mo rejo zadosti intenzivno izkoriščati zaradi organizacije delovnega urnika, ki ne omogoča polnega izkoriščanja dane opreme in zaradi izgradnje prevelikih kapacitet, zaradi katerih ponudba konkurenčnih podjetij presega celotno potrebo trga. Stopnja izkoriščanja opreme je mnogo višja v Ameriki kot v Evropi in zato Ameriki, ki je po kapitalu bogatejša od Evrope, troši za isto proizvodnjo manj kapitala. Iz tega izhaja, da ni dovolj pospeševati investicije za vsako ceno, ampak je treba izboljšati njihovo relativno ceno in povečati stopnjo izkoriščanja opreme.

BORIS VERBIČ

JANEZ KLEMENCIC: KOZOLCI

Najširše povezovanje vseh interesov za šolo

Ob iskanju sistemske rešitve za investicijsko vlaganje v srednje in strokovne šole in dijaške domove se je pojavila vrsta problemov, ki zahtevajo kompleksnejše urejanje odnosov na področju srednjega in strokovnega šolstva. Eno takih vprašanj, ki je ostalo še odprto, je bilo, kje naj se sredstva za investicijsko vlaganje zbirajo in razdeljujejo. Predlog zakona predvideva zajemanje 2% investicij v vsa osnovna sredstva, razen od sredstev za stanovanjsko izgradnjo in od sredstev, zbranih iz samoprispevkov občanov.

Sekcija mest pri skupnosti slovenskih občin, ki je pobudnica za izdajo takega zakona, se zavzema, naj bi se ta sredstva zbrala v komuni, kjer se ustvarjajo. Komunna, občina ali mesto, je ustanovitelj srednjih šol in dijaških domov ter bi s temi sredstvi lahko skrbela tudi za te šole. Po mnenju republiške izobraževalne skupnosti pa naj bi se ta sredstva razdeljevala na interesne skupnosti posameznih pamog šol, ki bi bile oblikovane za vsa republiška. Predvidevajo, da bi se celotno financiranje osnovne dejavnosti srednjih šol v glavnem prenese na te skupnosti. Zato naj bi tudi sistemska zbrana sredstva za investicije zbrala v okviru skupnosti posameznih pamog.

Prav ti dve različni stališči pa zahtevata poglobljeno razmišljanje in iskanejšje rešitve, ki bi dajala možnost za najširše povezovanje vseh interesov za vzgojno izobraževalno delo in za oblikovanje najširše samoupravne interesne skupnosti.

Nekatere skupnosti srednjih šol po panogah (skupnost gimnazij, skupnost tehničnih šol, skupnost ekonomskih šol, skupnost kmetijskih šol in druge) so že doslej opravile pomembno družbeno nalogo pri prizadevanjih za boljše kvaliteto vzgojno izobraževalnega dela in pri oblikovanju enotnejših odnosov v sami šoli ter med šolo in družbo. Vendar so to delo opravljale znotraj svoje dejavnosti, niso pa bile povezane z bazo, to je z delovnimi organizacijami, mladino, sindikatom, občinskimi skupščinami. Ta baza pa ustvarja sredstva za vzgojo in izobraževanje in je najbolj zainteresirana za zadovoljivo število in usposobljenost kadrov in tudi za to, da bo vsem mladim dana možnost študija in strokovnega usposabljanja.

Dosedanje takušnje kažejo, da je bil interes za delo vzgojno varstvenih zavodov in osnovnih šol v komuni, to je v delovnih organizacijah ter občinskih skupščinah, dokaj močno razvit in oblikovan. To se je izrazilo predvsem v aktivnem odnosu do vzgojno izobraževalnega dela, v raznih predlogih in pripombah občanov in tudi v materialni in moralni pomoči tem zavodom in visoke so pa ni prišel do enakega izraza. Pa ne zato, ker v komuni ne bi bili zainteresirani za srednje in visoko šolstvo. Delovne organizacije, občinske skupščine, družbeno politične organizacije in vsi občani so še kako zainteresirani, kakšne inženirje, ekonomiste, zdravnike, primarke, učitelje, tehnike, kvalificirane delavce in druge kadre bodo dobili in koliko jih bodo dobili. In zainteresirani so, kje in kako bodo lahko njihovi otroci ali občani sami študirali in se strokovno usposabljali. Toda v sedanjem sistemu niso imeli možnosti direktnega vpliva na to. Vse njihovo vplivo se je oblikovalo le za področje otroškega varstva in osnovnega šolstva, ki je bilo povezano v temeljni izobraževalni skupnosti. V tej samoupravni povezavi pa so lahko prišli do izraza interesi občanov.

Razprave o tem, kako čimbolj uspešno s predvidenimi sredstvi za investicije v srednje šolstvo gospodariti, so nazkale potrebo, da se samoupravno povežejo vsi interesi za srednje šolstvo. To pa niso le interesi posameznih gospodarskih panog, ampak mnogo širši interesi. Prava prava skoraj nimamo čistih panošk šol, pa tudi gospodarske panoge ne potrebujejo le kadrov ene same panoge. Vsaka delovna organizacija potrebuje vrsto poklicev. Delavci težnja (ki imajo morda najbolj čisto panoško šolo) ne po-

trebujejo le kadrov, ki se uporabljajo v železniškem šolskem centru, ampak tudi ekonomiste, administrativne moči, pravnike, zdravnike itd. Prav tako pa so železničarji zainteresirani tudi za različne možnosti šolanja svojih otrok.

Zato se resnično vsi interesi za vzgojo in izobraževalno delo lahko povežejo le v tistem okolju, kjer ljudje delajo, živijo, skrbijo za kadre v svoji delovni organizaciji in vidijo možnosti za šolanje svojih otrok ali samih sebe. V takem okolju vidijo tudi čisto konkretne šole, ki naj dajo kadre ali kjer se bodo sami lahko usposabljali. To okolje pa je komunna. Prav iz takšnih interesov in odnosov na vseh področjih razvijamo tudi naš samoupravni komunalni sistem kot temeljno obliko uresničevanja socialistične samouprave.

Kako torej najbolje samoupravno organizirati vse interese za delovanje in razvoj šolstva? Mislim, da je perspektivna predvsem v tem (in tako tudi razumem smisel predlogov ustavnih amandmajev), da se interesi za celotno šolstvo, od vzgojno varstvenih ustanov pa do univerze, povežejo predvsem v temeljni izobraževalni skupnosti, ki se mora po svoji strukturi tako razširiti, da bo vse te interese zajemala. Marsikje bi se lahko takoj oblikovala takšna enotna skupnost, v večjih centrih, kjer je veliko srednjih šol in dijaških domov z neurejenimi problemi, pa bo morda potrebna vmesna faza. Najprej se lahko povežejo v samoupravno skupnost interesi za srednje šolstvo, da se postavijo osnovni odnosi za to področje v komuni, in pripravijo skupno z republiško program razvoja teh šol in domov. Ta začasna faza bi omogočila, da tudi srednje šolstvo bolj enakovrno in organizirano vstopi v enotno temeljno samoupravno skupnost za vzgojno in izobraževalno delo na vseh stopnjah.

Dejstvo, da baza sama odloča in da mora za svoje odločitve tudi zagotoviti materialne pogoje, je najboljšje jamstvo za pravilne odločitve, za utemeljenost, racionalnost in omogočanje razvoja celotnega šolstva. V takem sistemu bi se vloga republike omejila na koordinatorska, temeljne skupnosti bi ugotovile, katere naloge je treba enotno urejati, obravnave bi skupno celotno bilanco možnosti in potreb razvoja šolstva, ugotovile stopenjo lastne angažiranosti posameznih dejavnikov in na osnovi tega tudi vsako leto odredila del sredstev za skupne potrebe in za pomoč tistim, ki sami iz objektivnih razlogov vsega ne zmorejo.

Takšno samoupravno organiziranje vzgojno izobraževalnih interesov zahteva seveda svoj čas. Najprej bi bilo potrebno, da bi se vsi družbeni dejavniki, od delovnih organizacij do temeljnih družbeno političnih skupnosti, dogovorili, kakšno samoupravno povezovanje interesev za vzgojo in izobraževanje bomo sprejeli. Nato bi bilo treba izoblikovati samo strukturo in odnose takšne samoupravne skupnosti, določiti medsebojna razmerja, odnose do posameznih stopenj šol, pripraviti osnutke statuta id. To delo bi bilo lahko opravljeno v prvi polovici prihodnjega leta. Ta čas (ali pa tudi do konca leta 1973) bi lahko zadržali sistem financiranja osnovne dejavnosti šolstva vseh stopenj in ga šele potem, ko bodo že oblikovane nove skupnosti, prenesli nanje. Skrb za zbiranje in porabo sredstev, ki jih predvideva predlog za zakon o financiranju investicij v srednje šolstvo, pa bi lahko v tem prehodnem obdobju prezele tisti družbeni organi, ki so že doslej pomagali pri urejanju tega problema, to pa so sveti za vzgojo in izobraževanje pri občinskih skupščinah (v Ljubljani mesto) ali pa temeljne izobraževalne skupnosti. S takim postopnim prenosom odgovornosti in pravic na enotne temeljne izobraževalne skupnosti se bomo lahko izognili tudi vsem nešečnostim, ki nastajajo pri hitrih reorganizacijah. Vzemimo si dovolj časa, da vse dobro premislimo in preučimo. Razprava naj zajame čim širši krog vseh družbenih organov in ljudi, ki čutijo interese do tega problema in ki so že doslej sodelovali.

SERGEJ VOSNJAK

V obdobju po drugi svetovni vojni je EGS dosegla višje stopnje rasti gospodarskega razvoja od ameriških. Vendar pa to še ne pomeni, da bo Evropa zanesljivo odpravila razkorak v gospodarski razvitosti in življenjski ravni med njo in ZDA. Kajtu isti odstotek nima enakega pomena glede na podlago, na katero se nanaša. Upoštevajoč, da imajo ZDA globalno proizvodnjo, ki 8-krat presega proizvodnjo nekaterih velikih evropskih dežel, pomeni pri njih 5% stopnja gospodarske rasti, da v 2 letih in pol dodajo svojemu družbenemu bogastvu ekvivalent celotnega narodnega dohodka Francije ali Nemčije. Razen tega je treba še upoštevati, da je veliko podjetij neposredno odvisnih od ZDA. Dimenzija podjetij nam ne pove vsega. Kapaciteta financiranja način upravljanja, sposobnost prevzemanja tveganja so prav tako pomembni dejavniki. In Evropa še vedno išče pot, po kateri bi lahko dohitela Ameriko. Vendar pa nas ameriški in sovjetski dosežki na področju vesoljske tehnike, elek. računalnikov in atomike ne smejo zavesti, da bi pretiravali s pomembnostjo razkoraka. Če slabše bi bilo pa skušati zaradi lastnega prestiža na ista področja vlagati ogromna sredstva, kar bi doseženi rezultati samo še očitneje dokazali evropski zaostanek. Pomembno je upoštevati vpliv tehnoloških dosežkov na enem sektorju, ki jo imajo na razvoj drugih sektorjev. Zato je pomembno, da imajo vrhunske sektorje dovolj široko bazo. Predvsem pa ni pomembno usmeriti naše pozornost samo na tri ali štiri industrije, ampak bolj na postopke, ki jih uporabljajo v najbolj tradicionalnih aktivnostih, ki pomenijo večji del gospodarstva.

Ni pomembno proizvajati ali izvažati karkoli

Toda največji problem našega časa je čedalje večji razkorak med razvitimi in nerazvitimi, ki marsikdaj s svojim industrijskimi izdelki po nizkih cenah konkurirajo razvitim deželam. V tem pa je protislovje med politično pomočjo in trgovinsko politiko, ki onemogoča industrijam, ki so jih razvite dežele same pomagale postaviti na noge, plasman njihovega blaga in s tem škodijo razvoju revnih dežel. Primer nerazvitih dežel nam kaže, da je z različnimi načini vedno mogoče biti dovolj cenen v primerjavi s konkurenco. Vendar pa to ni sprejemljiv cilj. Razvednotiti svoj denar, pomeni sicer podražiti uvoz in spodbuditi izvoz, vendar pa s tem hkrati poslabšamo menjalno pogoje (terms of trade) in se izpostavimo izgubi realnega dohodka. Treba je torej najti kakor mogoče pravilno ravnotežje. Konkurenčna sposobnost tudi ne pomeni čim nižjih zasluzkov. To je zamenjati cilj in sredstva, kajti končni cilj svobodnejše blagovne menjave je čim višja življenjska raven. To pomeni, da sestavina resnične konkurenčnosti ni nizka raven dohodka, ampak sposobnost, da se izplačajo čim višji dohodki. Tega pa seveda ne gre razumeti tako, da bi nizko produktivno delo plačali visoke zasluzke, ampak da čim več delovne moči zaposli v visoko produktivnih sektorjih ki so sposobni plačevati tudi visoke zasluzke. Resnična konkurenčna sposobnost se zato odlikuje z ravnostejem, dosežnim s polno zaposlenostjo, stabilnostjo cen, rasto in s čim višjo življenjsko ravni za večino prebivalstva. Pred evropsko gospodarstvo pa se postavlja še dve zahtevi. Prvič, da je sposobno zagotoviti si udeležbo v vrhunskih sektorjih, in drugič, da je sposobno na primeren način prilagoditi se konkurenčni dežel

in razvoju, to pomeni, da se umakne iz industriji, v katerih je cenenost delovne moči zelo pomemben čintelj konkurenčne sposobnosti in usmeri svojo delovno moč v produktivnejše sektorje, ki zagotavljajo tudi višjo življenjsko raven. S tem bi bilo dano več prostora razvoju nerazvitih gospodarstev, skratka pa bi tudi evropsko gospodarstvo hitreje povečevalo svojo produktivnost.

Torej ni mogoče nekako absolutno ravnotežje, ampak ga lahko vzpostavimo samo glede na cilje ekonomske politike kot sta npr. polna zaposlenost in določena stopnja rasti. Ni pomembno, da se proizvajala ali izvažata karkoli, ampak da se napravi dolgoročni izbor tistega, kar bo omogočalo biti v učinkoviti in dinamični obliki prisoten v vrhunskih sektorjih in zagotoviti delovni moči čedalje višjo kvaliteto zaposlitve. Zaradi tega je po mnenju avtorjev nesprejeto, da EGS danes troši ogromna sredstva za vođenje protekcionistične politike na najbolj tradicionalnem gospodarskem področju, to je v kmetijstvu, namesto, da bi se del teh sredstev usmerjal na razvoj nekaterih tehnoloških, ki bodo ali že odločilo o bodočnosti. Za učinkovito usmerjanje gospodarstva pa ne zadostuje samo sredstva, ampak je bistveno pomembno odkriti razlike, ki ločijo konkurenčni del gospodarstva od dela gospodarstva, ki zостаja.

Analiza konkurenčne sposobnosti EGS v svetu je bila precej težavna zaradi pomanjklivosti in protislovij statistične informacije na mnogih mestih, ki so bistvena za dobro presojo in definicijo politik. Prvi ugotovitvi, ki kažejo na ugodno oceno konkurenčne sposobnosti, sta sorazmerno visoka stopnja rasti in opazno rovečevanje deleža EGS v svetovnem izvozu. Vendar pa se vzbujajo dvomi o tako temeljnih številkah kot npr. o narodnem dohodku, ki se ne ujemajo vedno brez protislovja s podatki iz specializiranih anket kot npr. industrijskega proizvoda ali s podatki, dobljenimi s sondiranjem.

Onesaj proizvodnje je odvisen od virov, ki jih proizvedel na delovno moč kapital in investicije, naravne vire in infrastrukturo ter raziskovanje in razvoj.

Razločki v vzgoji in izobrazbi delovne moči

Delovno moč razumemo v širšem smislu, to je celotno aktivno populacijo, katere delež v celotni populaciji je odvisen nkrat od piramide starosti in socialne politike. Delež aktivnega prebivalstva je posebej visok v Veliki Britaniji. Povsod se zmanjšuje zaposlitev v kmetijstvu, vendar pa je še vedno višja na Japonskem kot v EGS. Najmanjša pa je v ZDA in Veliki Britaniji. Zaposlitev v industriji je dosegla maksimum v Z. Nemčiji, Belgiji, Veliki Britaniji ter začela upadati v korist terciarnega sektorja. Te relativne ravni pa še ni dosegla v Franciji in Britaniji. Delež namjene delovne moči se povečuje v primerjavi s samostojnimi delavci.

Skrajšanje delovnega časa je bilo neenakomerno v različnih deželah. Najdaljši delovni čas ima Francija. Različne oblike, v katerih se pojavlja skrajšanje delovnega časa (podaljšanje dopustov ali zmanjšanje tedenskega urnika), nimajo enakega učinka na produktivnost. Še vedno premalo pozornosti posvečajo delu v skrajšanem delovnem času, ki je lahko pomemben prispevek zviševanju produktivnosti v kaki deželi.

Delovna moč ni homogena. Na njeno kvaliteto odločilno vplivata stopnja vzgoje in izobrazbe. Primerjava izobraževalnih stroškov naleti na razlike v sistemih, v katerih

Kapital in investicije

Kapital je obstoječa zaloga materialnega in finančnega bogastva, ki omogoča odvijanje poslovnega procesa. To bogastvo povečujemo v vsakem obdobju z investicijami. Kakor smo videli, nas lahko zaposljuje primerjava kvalitete delovne moči s tekočimi stroški za izobraževanje, tako nas lahko tudi zaposljuje primerjava obsega proizvodnje samo z investicijami, kajti treba je primerjati s celotnim kapitalom, v katerega vključujemo tudi investicije. Takoj vidimo dve zvezi med kapitalom in proizvodnjo — povprečno razmerje, med količino kapitala glede na obseg proizvodnje in — marginalno razmerje, med povečanjem kapitala glede na povečanje proizvodnje, ki ju drugače imenujemo tudi kapitalni koeficient.

Pri ocenjevanju proizvodnih pogojev je torej pomemben celotni akumulirani kapital in ne samo letno investiranje. Toda očividno jo opravljamo s tem, da sešteva-mo investicije ter jih zmanjšujemo za amortizacijo, ki je primerljiva med deželami. Vendar pa so podatki zelo občutljivi na vključevati ali izključevati dežele ter cene o njihovih cenah in o gibanju cen. Četudi akumulirani kapital predstavlja v ZDA višji mnogokratnik letne proizvodnje kot npr. v Veliki Britaniji, pa je dejanska razlika v tem povprečnem koeficientu kapitala manjša, ker Amerika povečuje delež terciarnega sektorja, ki vsebuje relativno malo opreme za poljanstev razlik bi bilo treba poznati delež kapitala od sektorja do sektorja. Ker je teža investicij neenakomerna po sektorjih, je zveza med obsegom kapitala in gospodarsko rasto manj očitna tam, kjer je proizvodnja osredotočena v sektorjih, ki zahtevajo posebno velike investicije. O tem, da zveza med obsegom investicij in stopnjo gospodarske rasti ni enostavna, nam kaže primer Norveške, ki kljub velikim investicijskim dosegom vedno kot zmerno gospodarsko rasto. Pravičeno nam to potrjuje primerjava razlik med ZDA in Veliki Britanijo, ki sta kljub približno enakemu odstotku bruto investicij dosegli različno stopnjo rasti.

predstavlja knjižne novosti slovenskih avtorjev:

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

Vladimir Kavčič: ALEKSANDER VELIKI

V pričujočem dramskem tekstu je Kavčič posegel v zgodovinsko snov, v že kar mitologizirano izročilo o osebnosti Aleksandra Velikega. V zgodovinski okvir je položil problem občečloveških razsežnosti; problematizira velik človekov zanos in pa posameznikov brezmejni individualizem, ki mora nujno postati zlo za vse okrog sebe.

118 strani, cena: broš. 35 din

Zmaga Glogovac: TESNOBA

Prvini knjižni prvenec Zmaga Glogovca je roman v obliki dnevniških zapisov. Avtoriel beseda teče sproščeno, poskuša ujeti ritem žive govornice. Nit pripovedi se razvija spontano, bralec bo ves čas v nekakšnem pričakovanju.

176 strani, cena: broš. 40 din

Tomaž Šalamun: BELA ITAKA

Pesnik Tomaž Šalamun, ki ima za sabo že nekaj pesniških zbirk, tudi v pričujoči knjižnici ostaja Šalamun: s humorim poigravanjem ali pa z zajedljivo grotesknostjo se loteva konvencionalnih liričnih tem. toda tako, da razgalj stari nesprejemljivi, konformistični svet in pripravi čistino za svojo rast.

67 strani, cena: broš. 30 din

Knjige dobite v vseh knjigarnah, lahko pa jih naročite na naslov

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
Mestni trg 26, 61000 Ljubljana

Vaš zaklad

knjige
PREŠERNOVE DRUŽBE

Razmišljanja velikega humanista in vzornega komunista

O socialistični etiki in morali

Beseda ob izidu knjige dr. Jožeta Potrča

DR. JOŽE POTRČ:

»Tisti dan in tisto uro februarja 1924, ko sem postal komunist in iznenada spoznal najgloblje zakonitosti in težnje družbenega razvoja, sem našel tudi najgloblji smisel svojega življenja»

Knjiga »O socialistični etiki in morali«, ki je izšla te dni — v trenutku ko je boj za uresničevanje etičnih vrednot v naši družbi še posebno precej — je v nekem smislu posmrtna izpolnitev zamisli pokojnega dr. Jožeta Potrča, da bi napisal poljuden učbenik o socialistični etiki in morali in tako sistematično obdelal vprašanja, ki jim je sicer posvečal vrsto svojih predavanj in člankov.

Dr. Potrč, ki se je kot revolucionar in marksist z vso vnamo in osebnim žarom posvetil boju za uresničenje idej socialističnega humanizma in se je še posebej zavzemal za pouk laične morale v šolah, je še posebej občutil pomanjkanje takega dela ne le pri nas, ampak tudi v socialistični literaturi nasploh. Želel je dati svoj priložnik v roke vzgojiteljem mladine, staršem pa tudi vsem drugim, ki s svojim javnim ali strokovnim delovanjem posegajo v svet najbolj občutljivejših medčloveških odnosov.

Kot aktivist komunistične partije, ki ji je pripadal z vsem srcem od svojega enaindvajsetega leta, je dr. Potrč videl v socializmu uresničenje družbenih pogojev za nove odnose med ljudmi, v socialistični etiki pa

najžlahtnejšo pridobitev revolucionarnega boja. Dobro se je zavedal nevarnosti, da bi podcenili in zapostavili humano vsebino novih odnosov v pogojih, ko se naš razvoj prebija šele skozi težave nastajanja nove družbe, ko smo prezavzeti s premagovanjem materialnih težav zaposelnosti in včasih tudi omamljeni z ambicioznimi načrti, gospodarstvenimi gradivami in tehničnimi napredki. Potrč se je zato še toliko bolj zavzemal za povezanost socialistične politike in etike in je pojmovno socializem kot splošno človeško demokratično zavedo širokih ljudskih množic. Prizadeval si je, da bi dobila svoje mesto tudi socialistična etika kot nova znanost, ki naj bi v bodoči svobodni družbi, brez razredov in izkoriščanja, pomagala oblikovati temeljna načela odnosov med ljudmi.

Vse bistvene prvine ohranjene

Potrč je do zadnjega trenutka svojega življenja živel s to svojo zamisljo. Zaneseno je pripovedoval, da ima v mislih že vso knjigo napisano. Smrt mu je vendar prehitro izrgala pero iz rok. V njegovi zapuščini pa so ostali osnutki, nedokončano prvo poglavje knjige in mnoge misli, raztresene v drugih njegovih spisih in predavanjih, ki jih je nameraval vgraditi v svoje delo.

Uredniški odbor se je z vso pieteto lotil naloge, da iz Potrčeve zapuščine ohrani ves osnovni sklad njegovih spoznanj in pogledov, na temelju katerega bi nastala njegova knjiga o socialistični etiki in morali. Obdržal je tudi naslov knjige, čeprav zajema široko problematiko, saj je Potrč tudi druga vprašanja — na primer o mednarodnih odnosih — obravnaval preveč z vidika socialistične etike.

Nedvomno bi avtor sam svojo življenjsko vero in opredele — rezultat dolgoletnega razmišljanja, marksističnega študija in življenjskih izkušenj, razvil v mnogo bolj zgodnji obliki in zapisal z novimi spuznanji. Uredniki so se seveda morali ravnati po že zapisanih mislih, in dogovorili in jim je preostalo le, da jih izberejo, uredijo ter komentirajo. Vendar so si prizadevali, da tako ohranijo v knjigi vse bistvene prvine Potrčevega publicističnega dela, zlasti še vse, kar pomeni njegov prispevek socialistični misli, ki se kaže predvsem v obravnavi vprašanj socialistične etike in morale.

Komentarji in opombe, ki so jih prispevali člani uredništva, prikazujejo povezanost Potrčevih nazorov iz časa, v katerem je živel in deloval, in zlasti z njegovo vlogo aktivista komunistične partije oziroma zveze komunistov.

Nikoli abstrakten moralist

Kot potrjujejo tudi njegove osebne izpovedi, Potrč ne moremo razumeti, če ga ne poznamo v povezavi z gibanjem, iz katerega je izšel in mu ostal zvest do smrti v vsem svojem najelementarnejšem hotelemu in čustvovanju. Potrč ni bil samotni strelca na oblake, idealist donkihotske kova, ampak disciplinirani vojak Revolucije. Revolucionarno gibanje je dajalo njegovim idejam družbeno, materialno osnovo. Zavedal se je, da je graditev novih proizvodnih in družbenih odnosov edina pot, da se uresniči najplemenitejši ideal človeštva. Kot dosleden marksist je bil prepričan, da je boj za novo družbeno etiko mogoč le kot sestavni del boja za revolucionarno spremembo socialnih in ekonomskih temeljev družbe. Delati bi mu velik krivico, če bi ga imeli za abstraktnega moralista, ki pridiga o vrlih in pri tem ostaja v svetu brez velega, nerealnega in utopičnega brez zveze z našo resničnostjo. Sam je zapisal, da se spravi vse ljubezni in spoštovanju do morale — s samim čustvenim moraliziranjem nikamor ne pride. Za lepa moralna načela se je treba boriti aktivno in realistično.

Potrč je videl uresničenje svojih etičnih načel v boju za njihovo dosledno uveljavljanje v graditvi socialistične družbe. Zapisal je: »Gre za to, da socialistično družbo dokaže, da kapitalistične ne prekaša le na bojni in strateškem področju, le v tehnični in ekonomski, le v organizaciji in družbeni znanosti, ampak tudi in predvsem v socialistični morali, v socialističnem humanizmu, v ljubezni do človeka, v spoštovanju njegove osebnosti v zupanju do ljudskih množic in človeških sploh...»

Marsikateri navdih mlademu človeku

Vero v človeka je izpričeval tudi v najhujših trenutkih svojega življenja. V njegovem osebnem življenju ni bilo razhajanja med prepričanostjo in ravnanjem, ni bilo razpoka med pogledi na svet in načinom življenja. Zato se je tudi v svojem političnem delovanju zavezal za doslednost in se je za svoja prepričanja boril ntrabo in vtrajno. Kljub prepričanju, da mu življenje ni prihranilo razočaranj, ni nikdar izgubil vere v ljudi. V knjigi govori o tem izbrana bugralska študija o dr. Jožetu Potrču in nekaj spominov njegovih prijateljev in sodelavcev.

ki osvetljujejo človeški lik avtorja in povezanost njegovega verovanja z njegovim osebnim življenjem in družbenim delovanjem.

Zlasti mladi, med katere je Potrč rad zahajal in z njimi debatiral o vprašanjih, ki mučijo mladega človeka, bodo gotovo našli marsikateri navdih v njegovem delu. V Potrčevem razmišljanju je tako mnogo pristnega čustvovanja, iskrenega navdušenja za življenjske ideale in mladostno vznesenost, v boju za dobro in lepo, da bo njegova knjiga blizu ne le razumu, ampak tudi čustvu mladega človeka. Potrč ga poziva k dejanju, k delu, k hrabrosti, ki se ne izkazuje samo v vojni, ampak tudi v vsakdanjem življenju, ki tudi v miru dostikrat zahteva od človeka poguma in odločnosti, če hoče v svojem življenju biti dosleden.

Kot zdravnik, ki si je tudi v opravljanju svojega poklica pridobil med ljudstvom globoko zaupanje in ljubezen, je bil dr. Potrč eden od utemeljiteljev kodeksa zdravniške etike in med njegovimi poklicnimi kolegi še živi spomin na njegovo neumorno prizadevanje o formuliranju in obrambi načrtov tega originalnega kodeksa. Pokolenju novih zdravstvenih delavcev bodo njegove misli velika spodbuda za ohranitev etike njihovega poklica.

Svet vrednot in idej

V knjigi so našli svoje mesto tudi Potrčevi članki o splošnih problemih marksistične teorije. Tudi ti prispevki so nastali pod vplivom družbenega gibanja, v katerem je bil Potrč osebno angažiran. Večina gre za članke in predavanja iz dobe spopada KPJ z stalinističnim dogmatizmom. Zato nosijo pečat svojega časa in so včasih obrnjeni v naglašeni politični potrebi takratnega trenutka. Verjetno bi jih sam Potrč — ki je vedno znal upoštevati tudi nove momente, ki jih prinaša razvoj — danes na nekaterih mestih opril ali korigiral. Bralec bo sam — upoštevajoč tudi opombe redakcije — znal presoditi, kaj je v Potrčevem delu primarno in trajno in kaj je nehistvena »dolžitev« tekočemu dogajanju. Spoznal bo kako se je razvijala naša družbeno misel in kako je v kritičnih trenutkih spopada z informiranjem in stalinizmom reagiral ne le Jože Potrč, ampak tudi vsa naša partija, v kateri se je ravno v tem konfliktu — ko smo se borili za čistost marksizma in njegovo dosledno izpeljavo v praksi — ustvarjalno oblikoval koncept demokratičnega samoupravnega socializma.

Redakcija se je ravnala po načelu zgodovinske objektivnosti in je tudi te Potrčeve članke in predavanja vključila v knjigo brez vsakršnih korektur kot dokument svojega časa. V knjigi so upoštevane vse zahteve, znanstvene »zraje in je zato s spremljevalnim aparatom tudi nekoliko obsejnejša. To temeljno delo pa bo morda lahko postalo podlaga za novo, krajšo in popularnejšo izdajo, zlasti za potrebe mladine.

Izid Potrčevega dela smo pravzaprav dočakali s precejšnjo zamudo, vendar smo prepričani, da je knjiga tudi danes enako aktualna kot bi bila pred leti — ali pa celo še bolj.

Danes — ko je ves svet v nekaki idejni in moralni stiski — razpet med dobrimi in poročnimi civilizacijskimi in iskanjem nematerialnih človeških vrednot — ko smo se tudi pri nas na poti k oblikovanju samoupravnega socialističnega družbe in sredi naglega gospodarskega razvoja znašli v obojni politični — in moralni še bolj morali — krizi, bomo ob branju Potrčevih misli — ki niso samo njegove ampak izražajo tudi mladostni žar našega revolucionarnega gibanja, nedvomno začutili ves pomen in vso veličino socialističnega etosa.

BODGAN OSOLNIK

dr. Jože Potrč

Dolžnosti socialistične šole

Sklepni odlomek iz razprave „O našem boju za socialistično etiko“

Težnja po sintezi politike in etike in zahtévo po nenehnem razševanju družbenih protislovij je dr. Potrč vezal z akcijo moralno osveščene osebnosti. Zato je razumljivo, da je od družbe terjal sistematično moralno vzgojo: moralni pouk. Cilj tega pouka je »vzgojiti svobodne ljudi, ki delajo dobro iz notranje potrebe« (O našem boju za socialistično etiko). Dr. Potrč je utiral pota moralni vzgoji, moralnemu pouku z razpravami, predavanji, razgovori in z nenehnim vzpodbujanjem. Tako je bistveno prispeval k sklepu CK KPJ, da se v jugoslovanske šole uvede moralni pouk. To je bil začetek nove kvalitete moralne vzgoje v našem šolstvu.

Na temelju sklepa CK KPJ je ministrstvo za prosveto LRS izdalo 14. novembra 1952 Odločbo o uvedbi moralnega pouka »na vseh osnovnih šolah, osemletnih šolah, nižjih in višjih šolah, vseh zavodih, na učiteljskih in vzgojiteljskih šolah, na srednjih in nižjih strokovnih šolah, na kmečko gospodarskih šolah, na zavodih in šolah posebne vzgoje« (Objave Ministrstva za prosveto LRS, 1952).

Vrsta pedagogov — prosvetnih delavcev — se je odzvala pripravam za uvedbo moralnega pouka, vmes nekateri z veliko ljubeznijo in z znanstvenim preučevanjem problema. Vsem je bil dr. Potrč čvrsta opora. Ko so se nekateri nezaupneži oglašali z ugovori in pomisleki, je dr. Potrč znanstveno utemeljil upravičenost svoje zahteve (O našem boju za socialistično etiko). Toda kvaliteto povsem novo moralno osveščanje, povezano z moralnim poukom, je terjalo napore, ki zanje nismo bili pripravljeni. Manjkali so priročniki za moralno vzgojo, ki bi učiteljem pomagali oblikovati pouk. In manjkajo še danes. Leta 1954 je bil moralni pouk na gimnazijah ukinjen. Ostal je le v osnovni šoli, pa še tu bolj načelno kot vsebinsko pretrehtano. Mladina je sicer zahtevala ponovno uvedbo moralnega pouka v srednje šole (Posvetovanje CK LMJ: Na vse šole družbeno vzgojo, »Mladina« 1954, št. 4; VI. plenarni sestanek CK LRS: Za napredni nazor, »Mladina« 1956, št. 9), toda odziva ni bilo. Dr. Potrč je prav čutil, da bi s knjigo o etiki in morali moralni pouk in njegovo kvaliteto bistveno premaknil z mrtve točke. Toda smrt ga je prehitela. (Opomba Marice Dekleva.)

mladini leta 1920 kritiziral šolo »guljenjas, hkrati pa zahteval, da si mora pridobiti komunist vse znanje, ki ga je dotlej ustvarilo človeštvo. Toda spričo naglega razvoja znanosti, zlasti zaradi obilice konkretnega gradiva, nastaja mnogo bolj kot doslej potreba, da dobi mlad človek le najnujnejše osnovno znanje iz vsake vede, pač pa se mora temeljito seznaniti z metodo vseh ved in vsake posebej, z logiko in dialektiko, da bi se mogel izobraževati dalje samostojno. Zdi se mi, da moramo iz več razlogov razmisljati o tem, kako bi znamenito klasično izobrazbo modernizirali. Ohraniti in seveda izboljšati bo treba tiste metode pri raznih predmetih, s katerimi se mladina uri v ločnem (in dialektičnem) mišljenju. Mislim na matematiko, gramatiko itd., ki navajajo k preciznemu mišljenju in izražanju. Mlad človek se mora v sodobni šoli predvsem usposobiti, da bo znal samostojno razmišljati, in sicer disciplinirano, točno, logično.

Danes slišimo vse več zahtev po novih predmetih, (mimo etike naj bi se poučevali tudi estetika, zgodovina vseh umetnosti itd.) Mislim, da teh zahtev ne gre podcenjevati, seveda ne na škodo zdravia otrok. Zato je rešitev je ena: okrepiti disciplino in ljubezen do kulture, naša pota in sredstva, da bo mladina sprejemala vso kulturno (znanstveno in umetnostno) dediščino narobe, rekeli bi, hitrejši in krajši način, zelo konkretno in praktično, usposabljačoe se za logično mišljenje. Verjetno bomo morali revolucionarirati predvsem študijsko metodo, ki naj bi se omejila na temeljna zgodovinska (zares zgodovinska, to je družbenozgodovinska in ne le politična) dejstva; ustvariti moramo novo zgodovino celotne družbene dejavnosti, kjer bo poudarek predvsem na notranjih zvezah med najrazličnejšimi področji.

Etiko, ki je bila doslej, do najnovejšega časa, popolnoma ali delno zavita v religiozno lupino, bo potrebno docela izluščiti iz nje in pokazati njen zgodovinski razvoj in tendenco njene bodoče evolucije. Religijo je treba obravnavati z znanstvenimi pripomočki. Klasična, to je antična kultura, na kateri temelji vsa naša kultura, je zgodovinska priča, kako je antični človek ustvaril bogove po svoji podobi in ne narobe, kako je personificiral vse prirodne in družbene sile, od katerih je bil odvisen. Kako jih je čutil in si skušal pridobiti njihovo pomoč, ljubeznost, ker jih še ni mogel razumeti, kaj šele krotiti. Hkrati naj šola na podlagi bogate antične literature pokaže, kako so ti ljudi olimpijski bogovi živeli po takratni etiki, obremenjeni s človeškimi slabostmi, po etiki tedanje, to je sužnjeposestniške dobe.

Ni nam potrebna ateistična »propaganda«, gre nam za globoko razumevanje zgodovine in družbene zavesti, ki se dviga dialektično na vse višje stopnje. Izobražen človek, sodoben ateist, bo vzljudil olimpijske bogove, dobro vedoč, da so vedno živeli le v fantaziji in v poeziji grškega ljudstva, da so le njegov poetični izraz, ki predstavlja po Markovih besedah mladost človeštva, ki se več ne vrne. Homerja, sveto pismo, koran itd. bo vsak sodoben človek spoštoval kot dokumente duha, kot literaturo. »Črte in bogove nad oblaki«, ki jih do srečeval v dosedajni literaturi, bo smatral za zakonit plod fantazije, toda take, ki ni brez racionalnega jedra. Vsaka religija govori na tak ali drugačen način o smislu življenja, o etičnih dolžnostih do družbe

(vsakokratne seveda) in zato je naša prva dolžnost izluščiti predvsem to racionalno jedro. Tudi zgodovino cerkva moramo producirati znanstveno, realistično, v duhu zgodovinskega materializma. Najlažje bo mlad človek razumel zemeljski, to je družbeni izvor religij, če jih učitelj zgodovine prikaže v resničnem razvoju in družbeni pogojenosti. Najvažnejša dediščina religij je etika. Toda mi se seveda ne moremo zadovoljiti s tem, da bi se razvoj etike razlagal kot stranski produkt zgodovine cerkve oz. splošne politične zgodovine.

Ob uvajanju etike v naše šole so se z našli v skupni »opoziciji« klerikalno navdahnjeni učitelji in neki partijski birokratje. Ob zgodovinski nujnosti, ki narekuje socialistični šoli sistematično etično vzgojo in pouk, so tisti, ki tega zaradi neznanja ne morejo razumeti ali to nečejo, oz. tisti, ki želijo verskomoralni pouk obdržati kot monopol cerkve, začeli zahtevati, naj ostane pri starem. Poseben laični, celo socialistični pouk etike se jim zdi docela nepotreben, priznavajo le dolžnost vsakega učitelja, da ob svojem predmetu vpliva tudi etično. Kakor da to kdo zanika! Pri tem pa se zapletajo v kontradikcijo: posebnega sistematičnega etičnega pouka naj bi učitelji bili sposobni, vsak posamezen učitelj pa naj bi to zmogel brez sistematične priprave! Kakor da ni toliko stotletij poseben učitelj — veroučitelj — poučeval etiko in svetovni nazor, po katerem so se morali učitelji vseh ostalih predmetov na navedem se Ob protiparagamentu naj bi navedem se razmeroma se najmanj banalen: pouk etike lahko postane dolgočasen in je baje v Franciji tak tudi bil. K temu moramo reči dve: 1 v Franciji propada laični pouk, ker začasno zmagujejo reakcionarne, klerikalne sile, ki vračajo v šole — verouk; 2. pouk vsakega predmeta utegne postati dolgočasen in ubijajoče, če učitelj ni pedagog in metodik, ki ima rad svoj predmet in otroke. Etika postane v šoli seveda še zlasti dolgočasna, če se spremeni v formalno ali celo lažno moraliziranje. Taka nevarnost seveda obstaja. Znanost je vse bolj bogata in ljubezni do dela. Naša šola se ne sme prestrašiti svojih nalog in ciljev. V zvezi z njo nas sploh čaka veliko konstruktivnega dela.

Glede pouka etike smo prva država na svetu, ki je res dosledno ločila cerkev od države in šole, ki uvaja zato pouk socialistične morale v šole. Ta pouk se razlikuje od podobnega pouka v katerikoli drugi državi s tem, da ne daje poljubne, splošno priznane etike, ampak najvišje razvito, to je socialistično etiko; pa tudi s tem, da za vsako etično zahtevo daje kolikor mogoče znanstveno utemeljeno razlago. Vsa dosedanja etika in jen pouk sta sponela na božji avtoriteti in na strahu. Zato pouk ni zahteval, ni potreboval racionalne razlage. Naš pouk pa zahteva odgovor na vsak vzklik, ki ga posebno otroci tako radi postavljajo. Cilj tega pouka je vzgojiti svobodne ljudi, ki delajo dobro iz notranje potrebe.

Vse, kar nudi teorija znanstvenega socializma na tem področju, kar tudi naša družba, ki se bori za plemenitejšie odnose med ljudmi, kar pa moramo teoretično še poploščiti, to naj da naša šola mladini! Pedagog socialistične Jugoslavije pa čaka velika naloga, da pouk etike metodološko obdelajo in ga včlenijo v vsestranski vzgojni in učni sistem socialističnega šolstva Jugoslavije.

Preden bomo skušali orisati dolžnosti socialistične šole, si je treba biti na jasnem, da moramo mobilizirati vse zgodovinsko naukične sile, to je ohraniti ves intelektualni, moralni in kulturni kapital, da nič ne propade, in to razvijati dalje. Človek se mora za vse, kar danes je in kar ima, zahvaliti delu, kajti delo je ustvarilo človeka in ga razvija naprej. To pomeni, da moramo vse, kar je človek ustvaril, spoštovati, skušati razumeti in izluščiti iz stvari trajno, kajti zgodovinski proces je zakonit in nujen proces. Tako moramo razumeti tudi zmote in negativne strani v našem procesu (delitev na razrede, izkoriščanje, nerazvito družbeno zavest, idealizem in religijo). Lenin je npr. odločno obojal absolutno zametavanje idealizma kot faze v spoznavnem procesu. Idealizem ni bil absolutna neumnost, ampak le zakonit sneplodni cvet na živem drevesu spoznanja. Če tako gledamo tudi na religijo, ki niso nič drugega kot idealizem, nam bo jasno, da morajo vsebovati mimo minljivega tudi mnogo trajnega. Tisočletja je človek vlagal svoje najdragocenejše delo v svetišča in v cerkveno življenje. Spomeniki cerkvene arhitekture, kiparstva in slikarstva pričajo o geniju velikano človeštva. Veliki glasbeniki so ustvarjali (kakor npr. Galus, Bach itd.) neminljiva dela cerkvene glasbene umetnosti. Umetnost se je razvila že pri starih Grkih iz religioznega kulta in se potem osamosvojila. Če hoče družba danes vse to nadomestiti ali, bolje rečeno, če hoče vse to kulturno, umetniško, estetsko in etič.

Lenin je v svojem znamenitem govoru

Advertisement for Miro Gutman's poetry collection 'Kulturni atelje Slove' with contact information and a subscription form.

Združevanje

Neuskladene cene zavirajo integracijo

V pomurskih občinah že dobri dve leti le „proučujejo“ povezavo družbenega kmetijstva v eni organizaciji

Kmetijstvo, živilska industrija in trgovina se ne povezujejo tako, kot bi bilo potrebno ali je bilo celo že načrtovano. Nekaj gospodarskih organizacij se je sicer združilo ali se drugače poslovno povežalo. Strojena pa je bilo premalo, čeprav so o integraciji veliko razpravljali že več let.

bi menda tudi pri nas znali to preprečiti. Tako dogovarjanje o usmerjanju kmetijske proizvodnje in prodaji živil gotovo tudi ne bi kratilo nikomur njegovih samopravnih pravic, če jih ne želijo zase, kot jih je voljan priznati drugim.

voljeno zapirati v lokalne ali republiške meje.

Že zdaj zapisano v ustavi

Sicer pa že zdaj spreminjena ustava zavezuje na medsebojno dogovarjanje glede skupnega prevzemanja rizika, za razširjanje materialne osnove in povečanje produktivnosti dela v produktivni in blagovnem prometu ter ustreznega deleža v dohodku, uveljavljenem s tem sodelovanjem.

rejo tega uresničiti. Seveda pa bi pričakovati tudi od proizvajalnih organizacij, da dajo pobudo za dogovarjanje o vsem, o čemer piše ta ustavni amandma.

skupnega prometa in drugih oblik poslovnega sodelovanja. Fogoje, način in oblike povezovanja ali združevanja ter organizacij, kakor tudi kriterije za ustanavljanje skupnih organov in prevzemanje rizika ter delitev skupnega dohodka, urejajo organizacije združenega dela s samopravnimi sporazumi, medsebojnimi dogovori in pogodbami, lahko pa tudi zakon.

To so le trije primeri iz kopice mnogih, ki pa so pomembni po tem, da se med seboj močno razlikujejo. Za prvega so naredili program strokovnjaki, podprli pa so ga občinski organi. Za drugega je dala pobudo Zveza komunistov, o njej pa so začela takoj razpravljati vodstva kmetijskih organizacij.

koncu. Nekateri menijo, da se je treba najprej združiti, da bi potem lažje urejali poslovne stvari, med katere pristojeva tudi prerazdelitev dohodka v korist tistih, ki so zdaj prikrajšani. Prav to pa najbolj odvrča nekateri gospodarske organizacije od integracije, ker se bojijo, čia bi kaj izgubile. Tega nečajo za nobeno ceno.

Podobna oblika sodelovanja, kot sta jo preizkusila ptujski kmetijski kombinat in mariborska tovarna mesnih izdelkov, bi gotovo ustrezala tudi pomurskim kmetovalcem in mesarjem. Zahteva pa precej solidarnosti, ki v spreminjanju se razmerah na trgu koristi zdaj temu, pa spet drugemu. Tveganje ali dobiček bi si morali deliti, kot piše v amandmajih k ustavi.

Podobna oblika sodelovanja, kot sta jo preizkusila ptujski kmetijski kombinat in mariborska tovarna mesnih izdelkov, bi gotovo ustrezala tudi pomurskim kmetovalcem in mesarjem. Zahteva pa precej solidarnosti, ki v spreminjanju se razmerah na trgu koristi zdaj temu, pa spet drugemu. Tveganje ali dobiček bi si morali deliti, kot piše v amandmajih k ustavi.

Oglejmo si pomurski primer, ko kmetijske organizacije ali vsaj njihova ožja vodstva razpravljajo o vprašanjih, ki zavirajo predlagano združitev.

V kmetijski zadrugi Križevci so navdušeni za združitev s sosednjimi kmetijskimi organizacijami, vendar je za tako; da bi tovarna mesnih izdelkov Pomurka, ki je vključena v industrijski kombinat v Murški Soboti ali celotna gospodarska organizacija jamčila njihovim živinorejcem ustrezne odkupne cene tudi ob močnejah na trgu.

V kmetijski zadrugi Lendava dvomijo, da bi lahko dobili tako jamstvo za odkupno ceno živine, in se bojijo, da bi morali dati tovarni mesnih izdelkov, ki bi bila v sklopu njihove velike gospodarske organizacije, živino tudi po nižjih cenah, kot bi bili voljni plačati drugi kupci. Pravijo, da jim drugi pogosto plačajo več kot tovarna Pomurka, zadruga pa zdaj lahko proda, kamor hoče. Če bi jih združitev ovrnila pri prodaji najboljšim kupcem, bi bili na slabšem.

Kmetijski kombinat v Gornji Radgani je uredil veliko klavnico in predelovalno meso, v kateri lahko zakoljejo vsi lastno in od kmetov odkupljeno živino. Tega obrata ne mara opustiti, kajti običajno je živilska industrija donosnejša kot primarna kmetijska proizvodnja.

Kmetijsko industrijski kombinat v Murški Soboti pa gradi veliko, sodobno tovarno mesnih izdelkov, ki bi lahko zaklala in predelala vs živino, ki jo bodo zredli v štirih pomurskih občinah.

Kako določiti odkupne cene?

Načelno se vsi strinjajo, naj bi se živinorejci povezovali z mesno industrijo, ki bi jim omogočala načrtnejše pitanje. Odprto pa je vprašanje, kako določiti odkupne cene živine, da bi bila živinorejci enako akumulativna kot mesna industrija in prodaja mesa. Med mesarji, živinorejci in trgovci je bilo doslej premalo zaganjanja — morda tudi premalo poštenosti — ker vsi bolj cenijo dobiček ali dobiček kot dobre odnose. Urejene razmere na trgu omogočajo in povzročajo dvome v poštenost partnerjev in razna podtakljanja.

To so gotovo glavne ovire, da se kmetijske organizacije v Pomurju ne morejo spoznamiti niti o drugih ustreznih oblikah poslovnega sodelovanja. Dve leti razpravljajo, kakšni naj bi bili njihovi odnosi po združitvi. Nekateri so za združeno podjetje, ki bi bilo sestavljeno iz sedanjih samostojnih kmetijskih organizacij, drugi želijo enotno organizacijo, sestavljeno le iz temeljnih organizacij združenega dela, da bi vsaka izmed njih lahko neposredno sklepala pogodbe z drugo, npr. s tovarno mesnih izdelkov o cenah živine.

V bistvu gre za delitev dohodka, ki je odvisen od razmer na trgu, oziroma za razdelitev možnosti pri ustvarjanju dohodka ali za težnje, da bi si zagotovili ugodnosti pri ustvarjanju dohodka, četudi na račun drugega. Zato vprašanje, se je tako težko sporazumeči. Izstopa pa vprašanje, ali bo tovarna mesnih izdelkov Pomurka plačevala živino vsaj po enakih cenah kot drugi kupci in kako si to zagotoviti.

To vprašanje gotovo ni izvito iz trte, da bi z njim prikrili druge resnejše stvari ali kakšne zakulisne želje. To lahko sklepamo po ocenah večletnih odnosov in poslovnega sodelovanja med kmetijskim kombinatom Ptuj in tovarno mesnih izdelkov Košaki v Mariboru. Ta kolektiva sta se začela pred leti zblíževati s poslovnim sodelovanjem. Po pogodbi je prevzel vsak polovico tveganja, kadar so se razmere na trgu spreminjale. Taka pogodba je bila zelo preprosta, s hkrati jasna, da ni dopuščala dvomov in izigravanja. Kolektiva sta se domenila za osnovno ceno živine v normalnih razmerah. Kadar je cena živine narasla, za meso pa niso bile odobrene višje cene, je tovarna plačala živinorejcem le polovico višjane tržne cene. Kadar je cena živine padla pod dogovorjeno osnovo, pa tovarna ni plačevala živine po takratni tržni ceni, ampak je dodala polovico razlike do dogovorjene cene. V nekaj letih sta se kolektiva prepričala, da je tako poslovno sodelovanje najboljši sredstvo za premagovanje trenutnih težav v nestabilnih razmerah na trgu. Iz takega poslovnega sodelovanja se je rodila tudi pobuda za združitev obeh kolektivov v eno gospodarsko organizacijo. Ovirajo pa ju pomisleki, ki prihajajo od zunaj.

Prerazdelitev možnosti dohodka

V Pomurju so se lotili integracije kmetijstva in živilske industrije na nasprotnem

Varovanje ozkih koristi

Glavne ovire pri težko uresničljivih integracijah kmetijstva, živilske industrije in trgovine z živilom so torej neuskladene in neučestrene cene kmetijskih pridelkov in živil. Ne le zdaj, tudi v prejšnjih letih.

Kmetijski kombinat in mesokombinat, oba v Ptujju, se nista mogla združiti zaradi različnih možnosti ustvarjanja dohodka in veliko višjih osebnih prejemkov delavcev pri mesokombinatu, čeprav se njune dejavnosti dopolnjujejo. Kmetijska zadruga Hajdina pa se je raje vključila v »bogatejši« mesokombinat, čeprav je zaradi tega pozneje opustila vse kmetijske dejavnosti, ki jih je imela pred leti dobro organizirane, in zdaj skrbi le za kooperacijo v perutinarstvu.

Nekateri kmetijske organizacije se niso odločile za združitev z močnejšo gospodarsko organizacijo zato, da bi lažje in boljše opravljale vse svoje osnovne naloge. Iz tega, ki so značilne za kmetijstvo, so se žele izklopiti, tako, da so opustile nekatere dejavnosti, ki so tudi na njihovem območju potrebne za splošni razvoj kmetijstva, in se omejile ali celo preusmerile le na najdonosnejše. Ozko gledano imajo sicer prav, s stališča vsega kmetijstva pa nikakor ne.

Opisani primeri kažejo, da so integracije kmetijstva, živilske industrije in trgovine močno odvisne od možnosti ustvarjanja dohodka posameznih gospodarskih organizacij, ki naj bi se združile. Dohodek pa je večših bolj odvisen od ugodnih razmer na trgu kot od storilnosti v proizvodnji in drugih oblik zniževanja stroškov. Predlagatelji integracij poudarjajo, naj bi se z njimi izboljšal položaj kmetijstva — a kako naj se to uresniči, če niti tisti, ki naj bi se povezali s kmetovalci, niti družba ne marajo prispevati za to nič? Kako naj se zveča akumulativnost kmetijstva, če bo vsak obdržal, kar ima zdaj?

Dogovorjeno oblikovanje cen

Kdor ne mara pomagati drugemu, se, jasno, otepa sodelovanja z njim. Formalna združitev gospodarskih organizacij brez spremenjenih medsebojnih odnosov pa niti ne more koristiti tistim, ki so zdaj prikrajšani pri družbeni delitvi dohodka. Zato se postavlja vprašanje, kje začeti.

Nekateri kmetovalci menijo, da bi bilo treba začeti pri dogovarjanju. Morda se kdo boji, da bi dogovarjanje o cenah rodilo monopolizem. To bi se sicer lahko zgodilo, če bi odločanje prepuščili le lovem na dobiček. Če se tak sistem ni izrodil v škodljiv monopolizem v kapitalističnih državah, pa

Jugoslavija-Alžirija

Prijateljstvo brez trgovine

Prva mešana družba dela v Sahari

Sredi oktobra smo v saharški oazi Ghardaia, kakšnih 650 kilometrov od Alžira, sedli k večerji v hotelu Transatlantique. Bili smo med štirimi tujskimi skupinami. Nenadoma se od bližnje mize zaslisi: »Pa nemoj, Pero, kad ti kažem...« Spogledamo se med seboj in z njimi. Jugoslavlani? Da. Mi tudi. Od kod? Kaj delate tu? Torej vi niste turisti? Predstavili so se: vsi trije delajo v mešani jugoslovansko-alžirski družbi Travelec, ki pa sta jo ustanovila beograjsko podjetje Minel in alžirska državna družba za elektriko in plin Sonelgaz.

»Pravkar smo po radiu slišali, da sta se pri nas podražila olje in sladkor. Na transistorju dobro slišimo Beograd...« Set eklice Ivo Divković hoče od nas izvedeti kaj svežega iz domovine, v bistvu pa nas on sam poučuje o tem, kaj se dogaja v Beogradu. »Če hočete vedeti, kaj delamo, potem pridite jutri zjutraj dva kilometra južno, iz mesta v smeri proti El Golei, pa boste videli tik ob cesti kamione z napisi »Travelec«, petdeset metrov vstran pa boste našli mojo skupino pri betoniranju temeljev za stolp velikega daljnovidja. Točno tam smo ga tudi našli z desetino alžirskih delavcev in z dvema kolegoma: eden je alžirski »cocheer«, kot se je sam predstavljal, drugi pa — njegov pomočnik.

Naši nimajo potrpljenja

»Pred sedmimi, osmimi leti je še naša skupna trgovinska menjava značala od 8 do 10 milijonov dolarjev v obeh smeri, zadnji čas pa se zelo zmanjšuje.« Pravi ekonomski sekretar našega veleposlanstva Petronije Stanojević. »Tako smo pred letom padli na vsa tri in pol milijone dolarjev. Letos bo morda milijone, ker smo prodali 400 traktorjev kruševskega 14. oktobra. Blagovna menjava pa se nima stalnih kanalov. Naši imajo vse premalo potrpljenja v gospodarskih stikih z Alžirji: vse bi hoteli hitro opraviti.«

Podatki o gibanju blagovne menjave z Alžirijo so zares neverjetni: namesto da bi trgovina vsaj rahlo rasla, je iz lepih začetnih temeljev upadla tako rekoč na ničlo. Ko smo se o tem zapletli v pogovor z ekonomistom v Centralni banki Alžirije, je pokazal, da zelo dobro pozna razmere. »Veste, mi smo prijatelji, vi ste naši veliki prijatelji. Mi nismo pozabili vaše pomoči med revolucijo. In vi ste bili tako rekoč edina država, s katero smo navezali tudi gospodarske stike že med revolucijo. Takrat je kazalo zelo lepo. Toda razumeti morate, da smo sčasoma začeli trgovati z vsemi deželami. In danes nam iz vseh strani ponujajo kredite, skupaj z opremo. Drugi sodelujejo z nami dolgoročno. Vi sicer nimate toliko kapitala, ampak več volje bi morali imeti...«

Obe državi trgujeta še vedno po kliringu, torej blago za blago, uvoz za izvoz. Tako ima Alžirija urejene gospodarske stike z vsemi socialističnimi deželami in tako jih želi tudi ohraniti. Tako si namreč tudi najlepše oskrbi odjemalce za vino, Sovjetska zveza, ki ga Francozi več dosti ne kupujejo. Alžirijci skrbno pazijo, da v zunanji trgovini ne povzročajo prevelikih minusov, dolgov. Polovico zunanjetrogovinske menjave gre še vedno s Francijo, ki kupuje tudi

preko polovice alžirske nafte (delno je udeležena še pri črpanju).

Mešane družbe — edini izhod

»Tale primer našega Minela je gotovo pionirski. Z alžirske strani je partner druga največja državna družba (Sonelgaz), hkrati pa je to prva mešana družba, ki so jo ustanovili s tako socialistično deželo.« navoduje P. Stanojević smer razvoja. V drugi stopnji sodelovanja — in ta se že napoveduje — bosta partnerja lahko prešla od skupnih izvajalskih del tudi na dobavo opreme iz Jugoslavije. Razpoložanje v Alžiru je dobro, takšna oblika sodelovanja jim ustreza. Jugoslovanski izvajalci del so se izkazali v Libiji, Zambiji in Tuniziji in za to vedo tudi Alžirci. Dobre perspektive obstajajo za ustanovitev mešane družbe za projektiranje industrijskih naprav (inžiniring). V tej smeri bi lahko naša večja podjetja prišla v trajnejše, dolgoročne oblike sodelovanja. Vse drugo namreč na tem tržišču propade, ker je Alžirija tesno povezana kot pridružena članica z EGS, posebej še na Francijo. Skratka: vse zahodne razvite dežele so tu anecharane.

Alžirci usmerjajo gospodarske poglede v daljave. Kupovati moramo opremo, ki bo držala do leta 2000, opozarja Bumedien. Naša pa je za tretjino dražja. Vodstveni kader v alžirskih podjetjih se seveda dobro spozna

„Lahko bi še šlo, če bi...“

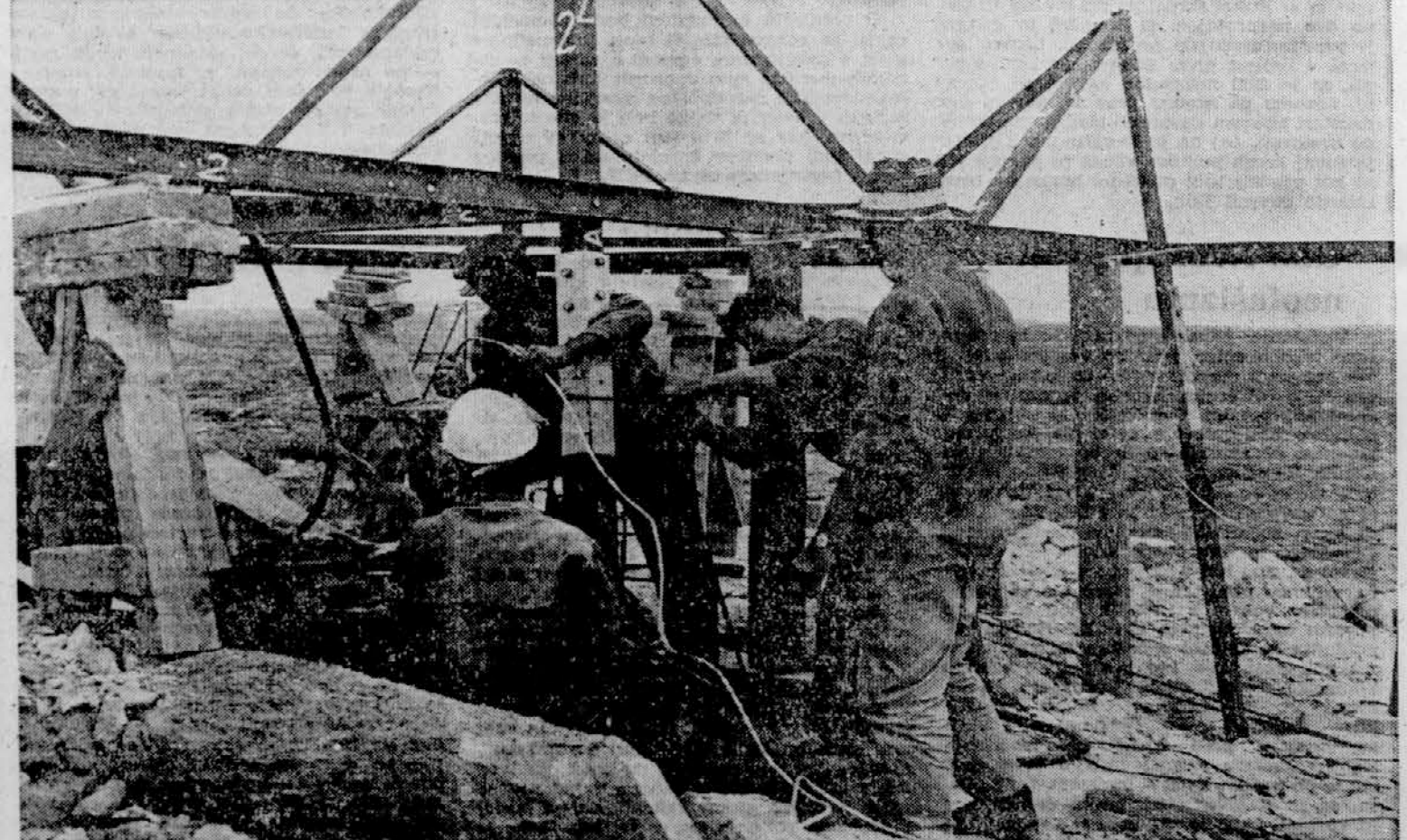
Medtem ko je v alžirskih blagovnicah in specializiranih trgovinah težko opaziti kakršnekoli sledov o Jugoslaviji, pa nas je mimogrede zbadel pogled v izložbo prodajalne za elektrotehnično blago v mestu Setif, kakšnih 300 km vzhodno od Alžira: magnetofoni z oznako »Tesla B 54« in s ceno 1.086 alžirskih dinarjev (približno 3500 naših novih dinarjev). Trgovci je zadovoljen z njimi, prodaj je že nekak omar z radio-grafomoni. »Gre, gre. Lahko bi šlo to bolje, če bi se zmenili za večje količine in če bi bilo poskrbljeno za popravila. Seveda bi

bilo treba pripraviti navodila v francoščini in še druge malenkosti.« pravi prodajalec. Gotovo so zatavali v Alžirjo kot mašilo za izravnavo bilance, kot klirinški otroci. In kaj bi se ob tem vzmernirjali zaradi navodil v francoščini — saj jih bodo morali vzeti.

Jugoslovanski in alžirski gospodarstveniki se slabo poznajo, pravijo vsi. Nekateri npr. imajo tudi grenke izkušnje (tako je npr. Rudis iz Trbovelj pred mednarodno arbitražo). Ničče, »koraj ničče pri nas nima same zase kapitala, s katerim bi se lahko pojavil v Alžiru. Za zdaj ponujamo le »know how«, ljudi, strokovnjake. Tudi pionirska skupina oogravskega Minela je šele na prvi stopnji. Ivo Divković, Petar Svirar in Franja Flatner s 15 kolegi nadaljujejo sicer tradicijo pred leti zelo številne kolonije jugoslovanskih strokovnjakov v Alžiriji. Tudi ljubljanski Geološki zavod jih ima osem, ki pripravljajo geološki zemljevid Alžirije. Poleg duca UNO Jugoslovianov, ki preko mednarodnih organizacij se delajo, bi lahko na prste prešeli naše, ki so do danes podaljšali delo kot bilateralni. »Mi smo dobri prijatelji.« pravi tisti ekonomist v banki. »Potrebujemo več potrpljenja.« ga dopolnjuje naš diplomat. Tu nekje na sredi bi bila pot za plodnejše sodelovanje (tudi) v gospodarstvu.

BESEDILO IN SLIKA: ANTON RUPNIK

Blagovna menjava z Alžirijo (PODATKI GOSP. ZBORNICE SRS, STEVILKE V 000 DINARJEV)
LETO IZVOZ V ALZIRIJO UVOZ IZ ALZIRIJE
SFRJ SRS SFRJ SRS
1962 36.103 3.935 5.051 -
1963 44.704 2.261 60.505 604
1964 75.793 11.691 54.044 -
1965 53.218 7.064 41.554 -
1966 82.223 7.148 22.217 -
1967 46.111 4.698 48.032 453
1968 20.089 4.788 60.679 20.638
1969 51.720 3.114 58.898 7.615
1970 26.237 5.074 35.490 3.156
1971 5.207 2.126 57.805 2.911
1972 (1.-8.) 37.822 221 38.179 501

DALJNOVOD PO SAHARI

Pod vodstvom jugoslovanskega tehnika (prvi desno) postavljajo temelje

REGIONALNA RAZPOREDITEV ALŽIRSKJE ZUNANJE TRGOVINE (PODATKI ZA LETO 1970 V MILLIIONIH ALŽ. DINARJEV)
Območja — države IZVOZ UVOZ
1. EGS 3.662 4.059
od tega Francija 2.667 2.631
2. EFTA 307 411
3. socialist. dežele 398 350
4. Magreb (Maroko, Tunizija) 75 167
5. Severna Amerika 40 577
6. druge države Evrope (Španija) 158 227
7. Afrika ostala 100 55
8. Daljni vzhod (Japonska) - 158

Zoper obvezno cepljenje?

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

predstavlja svoje knjižne novosti:

IZVIRNA DELA:

Janko Jurančič: SRBOHRVATSKO-SLOVENSKI SLOVAR 1320 strani, cena: p. 200 din

Ivan Cankar: ZBRANO DELO XI 244 strani, cena: p. 100 din

France Mihelič: Monografija o reproduktivni avtorjevih grafik in risb ter s urodno študijo Marijana Tršarja, 244 strani, cena: p. 100 din

Ivan Bratko: ČAS KNJIGE 146 strani, cena: p. 100 din

Zmaga Glogovac: TESNOBA 176 strani, cena: broš. 40 din

Vladimir Kavčič: ALEKSANDER VELIKI 118 strani, cena: broš. 35 din

Tomaž Šalamun: BELA ITAKA 67 strani, cena: broš. 30 din

Smiljan Rozman: LETA IN DNEVI 271 strani, cena: broš. 65 din

Franci Zagoričnik: LETO IN DAN 88 strani, cena: broš. 25 din

Ervin Fritz: DAN DANASNI 64 strani, cena: broš. 25 din

Jože Šmit: HOJA ZA KATULOM 56 strani, cena: p. 25 din

Alojz Gradnik: EROS TANATOS 75 strani, cena: p. 30 din

PREVODI: KITAJSKA LIRIKA 252 strani, cena: p. 55 din

Jean-Charles Lombard: ZGUBLJENI KORAKI 74 strani, cena: broš. 30 din

Vladimir Holan: NOČ S HAMLETOM 114 strani, cena: broš. 55 din

Jean Fourastié: 40.000 UR 232 strani, cena: p. 65 din

Timothy Green: TIHOTAPCI 273 strani, cena: p. 65 din

Jan Severin: MORNAR BREZ JADER 284 strani, cena: p. 95 din

NAJLEPŠE PRAVLJICE 132 strani, cena: kart. 120 din

Ivo Andrić: GOYA 244 strani, cena: kart. 65 din

POLJUDNO-ZNANSTVENA DELA: SLOVENSKI ŠAH 224 strani, cena: p. 120 din

Margot Schubert: V DOMAČEM VRTU 390 strani, cena: p. 200 din

Sojar: VRTNE ENOLETNICE 130 strani, cena: p. 50 din

Vilko Ukmar: GLASBA V PRETEKLOSTI 244 strani, cena: kart. 65 din

Harold S. Schonberg: VELIKI PIANISTI 347 strani, cena: p. 100 din

Zdravko Omerza: GOVORNE NAPAKE 290 strani, cena: 54 din

KNJIGE DOBITE V VSEH KNJIGARNAH

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE Mestni trg 26, 61000 Ljubljana

Pred velikim razpotjem

Govorita mikrobiologa prof. dr. Georg Dick in prof. dr. Miha Likar

Pred desetimi leti je prof. dr. Georg Dick, vodilna osebnost v angleški mikrobiologiji, javno, v tisku obdolžil tedanjega britanskega ministra za zdravje, rekoč: »Gospod minister samo zato vztraja pri obveznem cepljenju zoper črne koze, ker želi imeti mirno vest, toda zaradi te mirne vesti dopušča ubijanje ljudi z vakcinacijo. Zares je tedaj, leta 1962, v Angliji umrlo več ljudi zaradi cepljenja proti črnim kozam kakor zaradi črnih koz samih.

Mogli bi s gotovostjo trditi, da so nas po toliko letih naposled le dosegli valovi, ki jih je sprožil težak padec profesorjeve izjave v dokaj mirno in stanovito morje ortodoksne ali konservativne medicine, kakor vzamete. Zakaj razložiti je treba, da se je profesor Dick mnogo let trmasto in vztrajno zavzemal za to, da bi v deželah, kjer ni črnih kos, opustili obvezno cepljenje proti tej bolezni. Morebitne v deželo vnese ne koze pa naj bi medicinska zavira in zatira s intenzivnimi ukrepi, tako kot je doslej zmeraj s uspehom zapela razširjanje bolezni v Evropi in, spomnimo se, tudi pri nas.

Žarišča se gasijo

Da so valovi profesorjevih protivakcinskih prizadevanj šele zdaj močneje trčili v pomol jugoslovanskega in slovenskega tradicionalnega medicinskega mišljenja, tega je kriva okoliščina, da je bil tudi boj samega profesorja Dicka mnogo časa videti kot donkihovski. Tako rekoč povsem videti (ampak tudi to je treba jemati relativno) je šele pred kratkim. V Angliji so namreč pred dvema letoma dokončno opustili obvezno cepljenje proti črnim kozam, prav tedaj so nehali cepiti tudi v ZDA. Profesor Dick, ki je pred leti delal v neki bolnišnici v Belfastu, je zdaj direktor znane londonske »School of Pathology«, neke vrste fakultete za patologijo. Vsakršno cepljenje proti nalezljivim boleznim gre v Veliki Britaniji po njegovih kriterijih. Navsezadnje smemo šteti za profesorjevo zmago, če imenujemo prodor njegove ideje s to besedo, tudi dejstvo, da je postal svetovalec za preventivno medicino pri različnih vladah.

In tako zdaj ta ideja povzroča v naših pristojnih medicinskih glavah, do nedavne ga nemara celo nepopustljivih v svojih prepričanjih, vsaj kritične misli o vakcinaciji. V nadaljnjem radikalnejšem razvoju takega mišljenja pa bržkone že nastaja resno vprašanje, ali ni v deželah, kjer ni žarišč črnih kos, obvezna vakcinacija zaradi svojih morebitnih spremljajočih nevarnih učinkov le prej škodljiva kot pa koristna?

Preden se lotimo obravnavanja teh škodljivih učinkov in sploh vsega, kar bi utegnilo pri nas morda vplivati na odločitev za vakcinacijo, ali proti njej, je treba pojasniti, da so na prodor protivakcinske ideje profesorja Dicka, ki pa ga bo velik del sveta šele začutili, vplivale tudi tako imenovane objektivne okoliščine.

Do pred dvema letoma so bili vodje skupine za zatiranje črnih koz pri svetovni zdravstveni organizaciji še tako črnogledi, da so napovedovali, kako nekaterih žarišč bolezni, na primer v Etiopiji in Sudanu, ne bo mogoče zatreti še nekaj desetletij. Prav minuli mesec pa so morali vodilni svetovni strokovnjaki na svojem snidenju na Nizozemskem priznati, da so akcije omenjene skupine za zatiranje endemičnih črnih koz tako uspešne, da ne bo čez tri leta na svetu nobene dežele, kjer bi koze še bile!

Sam profesor Georg Dick, ki je bil oktobra teden dni v Sloveniji gost mikrobiološkega inštituta medicinske fakultete v Ljubljani in osebni gost svojega nekdanjega učenca, znanega slovenskega mikrobiologa prof. dr. Miha Likarja, je ob tej optimistični ugotovitvi izjavil dobesedno tole: »To je bila pogrešna odločitev za vsi sestanki te vrste!

Na podlagi tako ugodnih napovedi, izrečenih na nizozemskem kongresu svetovnih strokovnjakov za črne koze, pa je svetovna zdravstvena organizacija poslala mnogim vladam na svetu priporočilo, naj bi začeli pladoma opuščati obvezno cepljenje proti črnim kozam.

Zdaj kaže, da se bodo Angležem in Američanom, ki, kot rečeno, ne poznajo več obvezne vakcinacije, kmalu pridružil še Francozi in vse skandinavске države, razen Danske. Njeni medicinski predstavniki pa odločno poudarjajo: »Mi bomo cepili naprej!

Državna skrivnost

Za nas pa je v tem hipu gotovo najpomembnejše razgrniti in preiskati stvar, ki je običajno, in pri nas je tudi bila mnogo bolj skrita kot očita, ali, naravnost povedano, za splošno javnost skriti! Govorimo o škodljivih posledicah vakcinacije in je zategadelj pri svoji zelo razumljivi, zakaj je za državo običajno varovana kot velika državna skrivnost, kajti lahko bi nastala nepotrebna panika, čustvene obdolžitve, sumničenja in druge sitnosti.

Mikrobiolog, prof. dr. Miha Likar je o teh morebitnih nevarnih učinkih vakcinacije povedal naslednje: »Nekaterim ljudem vakcinacija škoduje. Povzročijo jim encefalitis ali vnetje možganov. Od sto tisoč cepljenih ljudi zbolijo en človek za to boleznijo. Ljudje, ki dobijo encefalitis, ali umrejo, po enem ali dveh letih ali pa jim bolezen zapusti trajne težave, kot so delna paraliza in motnje v duševnosti. V Sloveniji je zaradi cepljenja proti črnim kozam zbolelo za encefalitisom 15 ljudi. Doselej med njimi še ni umrl nihče. Vakcinacija pa utegne povzročiti cepljencu še druge komplikacije, razne kožne zapletitve.

Vzemimo zdaj v roka podatka, izšla iz dokaj izčrpnega pogovora s profesorjem Likarjem, da znaša smrtnost pri črnih kozah od 10 do 30 odstotkov ter da umre zaradi vakcinacije dobljenega encefalitisa ali vnetja možganov čez leto ali dve približno 20 odstotkov bolnikov, drugim pa, kot vemo, pusti bolezen različne že omenjene težave, in videli bomo, kako nas prvi nagon kar odbije od morebitnega cepljenja, seveda v tistem trenutku varne pred epidemijo.

Vendar, profesor Likar razglablja o stvari takole: »Še zmeraj umre zaradi koz več ljudi, kot pa zaradi posledic cepljenja. Toda, če ste cepili 15 milijonov ljudi, koze pa ima morda 200 ljudi, bo večja škoda zaradi cepljenja kot pa zaradi samih koz. Vzemimo zdaj tak primer, da se v deželo, ki ima sicer cepilne vse prebivalce, vnesejo koze. V tem primeru pa bo smrtnost zaradi koz seveda manjša, pri cepljenem prebivalstvu pa je na vprašanje, če se bolj splošno tvegati smrtnost zaradi cepljenja ali pa smrtnost zaradi koz?«

— Ali to pomeni, da bi se morali tudi v Jugoslaviji čimprej odrediti obveznemu cepljenju proti črnim kozam?

»Vprašanje je zdaj, ali bi se bilo treba tako odločiti v vsej Jugoslaviji ali samo ponekod. V Sloveniji imamo zdravstveno službo tako razvito, da bi morebitne v deželo vnesele koze lahko zatrli z epidemiološkimi ukrepi.

— Na katere ukrepe mislite?

»Poiskati je treba bolnike, jih dati v karanteno, in cepiti vse ljudi, ki so prišli z njimi v dotik.«

— Ali naj bi potemtakem v Sloveniji ali še v kakih drugih medicinskih razvitih republikah prvi odstropili od obveznega cepljenja?

»Izredno napredno bi že bilo, če bi naša republika v skladu z dosti visokim standardom slovenske medicine prva predlagala odpravo obveznega cepljenja v SFRJ ali pa samo v posameznih republikah.«

Nevarno cepljenje enoletnih otrok

— Zakaj ste tako previdni in zakaj kratko malo ne rečete, treba bo nehati z obvezno vakcinacijo?

»Moja previdnost temelji na dejstvu, da je preventivna medicina v zadnjem desetletju nazadovala, in to v vseh republikah. Takoj po vojni, ko smo imeli centralistično medicino, je bil ta del medicine bolj urejen.«

— Zakaj pa ne bi, na primer, ukrenili tako, da bi obvezno vakcinacijo obdržali, ne bi pa cepili samo tistih ljudi, ki jim vakcinacija škoduje, ki jim, kot ste povedali, povzročijo vnetje možganov?

»Tega ni mogoče napovedati, komu vak-

cinacija škoduje. Pač pa gre zdaj za neko drugo stvar, pri kateri je zopet udeležen profesor Dick. S statistično analizo podatkov iz svetovnega medicinskega slovnega je ugotovil, da je najbolj nevarno cepljenje v prvem letu starosti. Pozneje, v drugih letih starosti ni več nevarno. Pri nas pa je po zakonu obvezno cepljenje v prvem letu starosti. Zvezni poslanci so že sprožili akcijo, naj bi zakon spremenili tako, da bi začeli cepiti šele z drugim letom starosti. Doktor Dick se je deset let zavzemal za to, da bi sprejeli njegove statistične ugotovitve, vendar ga zdravstvene oblasti niso ubogale. Zdaj so te ugotovitve tudi medicinsko dokazali!

Kajpak pa ostaja vprašanje, kaj napraviti s cepljenji, ki zbolijo za encefalitisom, dokler smo pri starem sistemu obveznega cepljenja? Profesor Likar sodi, da bosta morala iti bolnik oziroma njegova družina na sodišče in tu terjati odškodnino, kajti, je rekel profesor, naši zakoni so odlični in ima tisti, ki bo zaradi vakcinacije dobil encefalitis, vse garancije, da bo dobil ustrezno odškodnino. Škoda pa bo morala oceniti zdravniška komisija, upoštevajoč konkretno zdravstveno okvaro na tem človeku.

Na Japonskem so zvelič stvar pragmatično ali pa zelo praktično, kakor pač gledamo na stvar. Vsakdo, ki zbolijo po cepljenju proti kozam za encefalitisom, dobi brez pridržkov 10.000 dolarjev odškodnine.

Ob malo prej poudarjenem, dokazanem spoznanju, da je najbolj nevarno cepiti zoper črne koze otroke v prvem letu starosti in se zategadelj že tudi pri nas pripravljamo spremeniti zakon o obvezni vakcinaciji tako, da bi začeli cepiti proti kozam šele, ko bi bili otroci stari dve leti, pa se velja spomniti na posledno dokaj sorodno vprašanje: kaj pa se pripeti nosečnicam oziroma njihovim otrokom, če dobijo ženske iglo s cepivom, ko so noseče?

Ni virusov v plodovih

Med letošnjo široko jugoslovansko fronto proti kozam, ki so, kot imamo še v spominu, »vdrla« spomlad v državo iz Arabije, v prtljagi nekega romarja s Kosova, so bila povsod, tako rekoč že v zraku, opozorila: nosečnic ne cepiti, nosečnic ne cepiti, je nevarno... in tako v tem smislu. Vendar, kaj pa, če ženske sploh niso vedele, da so noseče, kajti nosečnosti do tretjega meseca ni mogoče zaznati znesljivo ugotoviti, brez natančne medicinske preiskave, seveda, in so se zato nič hudega sluteče kar cepile?

Del spodbudnega odgovora na to, v Sloveniji in Jugoslaviji zelo pogosto zastavljeno vprašanje, more že v tem hipu dati mikrobiolog prof. dr. Miha Likar. Pri široki raziskovalni akciji, ki so jo v to smer sprožili slovenski ginekologi, in ki v celoti seveda še ni končana, so sodelovali tudi mikrobiologi.

»Pri« poudarja zdaj profesor Miha Likar, »pri najboljši volji nisimo mogli pri vseh sto petih plodovih fetusa ali zarodka, ki so ga legalno splavile med nosečnostjo cepljene ženske, dokazati, da bi virus iz cepiva prišel v plod! Tem ženskam je opravila legalni abortus posebna komisija, ker med cepitvijo niso vedele, da so noseče, pa so se bale, da bi se utegnile pozneje pokazati pri njihovih otrokih nepravilnosti v razvoju.«

Natančneje so to zadevo in vso raziskovalno akcijo razložili v citogenetskem laboratoriju ginekološke klinike v Ljubljani.

Prof. dr. Miha Likar je o omenjenih raziskovalnih ugotovitvah predaval na nedavnem mednarodnem kongresu za preventivno medicino na Dunaju. O razmerju med vakcinacijo noseče ženske in zarodkom oziroma otrokom pa je mikrobiolog povedal tudi to, da so šele pri primerih izoliral virus. Med temi petimi primeri pa sta zanesljivo dva primera poskusa kriminalnega abortusa. To pomeni, da sta dve materi poskušali po vakcinaciji storiti kriminalni abortus in sta pri tem inficirali plodnikovo votlino oziroma sam plod. Pri nas, kot rečeno, nisimo našli nobenega takega primera. Nekatera naša materska pa po vakcinaciji niso abortirale in njihovi otroci že prihajajo na svet. Zdaj se bo izkazalo, če je cepljenje nanje škodljivo vplivalo.

S temi besedami pa je prof. dr. Miha Likar vso našo zadevo že prenesel nekako v pristojnost danes že omenjenega citogenetskega laboratorija ljubljanske ginekološke klinike.

Množičen eksperiment

Strokovnjaki iz laboratorija, ki so, kot so se izrekli, izredno priljubljeno množični eksperimenta, kakršno je ponudila spomladanska vakcinacija, izbrali za zelo pomembne raziskave, so si tu zastavili tri cilje, ali bolje, podali so se k namenu po treh tirih.

Najprej, in to je bil najzgodnejši in prvi cilj, so analizirali embrije ali zametke po umetni prekinitvi nosečnosti, o čemer nam je že govoril mikrobiolog prof. dr. Miha Likar. Nosečnost je bila pretrgana, ker so tako želele ženske.

»Naše načelo je bilo,« so občudljivo stvar razložili izvedenci iz citogenetskega laboratorija, »da vakcinacija ni indikacija, ni utegnela za prekinitve nosečnosti. Res je, da je lahko stala v ozadiju ženske želje po prekinitvi nosečnosti oziroma da je povzročila tako željo bojazni, da kasneje pri otroku zaradi vakcinacije ne bi bilo kaj narobe. Vendar pa je komisija za prekinitve nosečnosti ocenjevala in upoštevala druge razloge za abortus, razloge, kakršni je za primer tudi ta, da ima ženska že tri otroke, pa bi četrti, ki je na poti, otežilo življenje družine itd. Če pa bi bila ženska odločno proti nosečnosti, tedaj bi lahko bojazni zaradi morebitnih škodljivih učinkov cepljenja na otroka sodočišla pri odobritvi prekinitve nosečnosti.«

Drugi cilj velike raziskave je bil, pregledati plodove, ki so jih cepljene ženske kasneje spontano splavile, in tretji cilj, preiskati prezgodaj rojene, živo ali mrtvo rojene plodove.

Zdaj pa smo v fazi, ko se ob terminu rojevajo otroci žensk, ki so bile cepljene v nosečnosti. Doselej smo citogenetsko preiskali 73 dojenčkov takih mater. Pregledali pa bomo vse novorojenčke proti črnim kozam cepilnih mater.

Ker kot se vidi, velika raziskava še ni pri kraju, nam v citogenetskem laboratoriju, razumljivo, še niso mogli dati podatkov o njenih izidih. Pač pa bo nemara zanimivo povedati, da je vsebina raziskav ugotoviti, ali cepljenje proti črnim kozam vpliva na kromosome potomca, »kar,« kot se glasi uradna razlaga, »pomeni, da bi bilo teoretično možno, da bi potomci imeli spremembe v dedni zasnovi.«

O kromosomskih anomalijah

»Ta preiskava,« so opozorili strokovnjaki iz citogenetskega laboratorija, »pa je danes še zelo groba. Z njo moremo zgolj ugotovljati spremembe v številu in obliki kromosomov, ne pa spremembe na molekularni podlagi. Če bi se pozneje vendarle izkazalo, da je obstajajoča določena okvara, potem to ne bi bila napaka raziskovalcev, marveč napaka metode, ki ne dovoljuje ugotavljanja tako majhnih sprememb.«

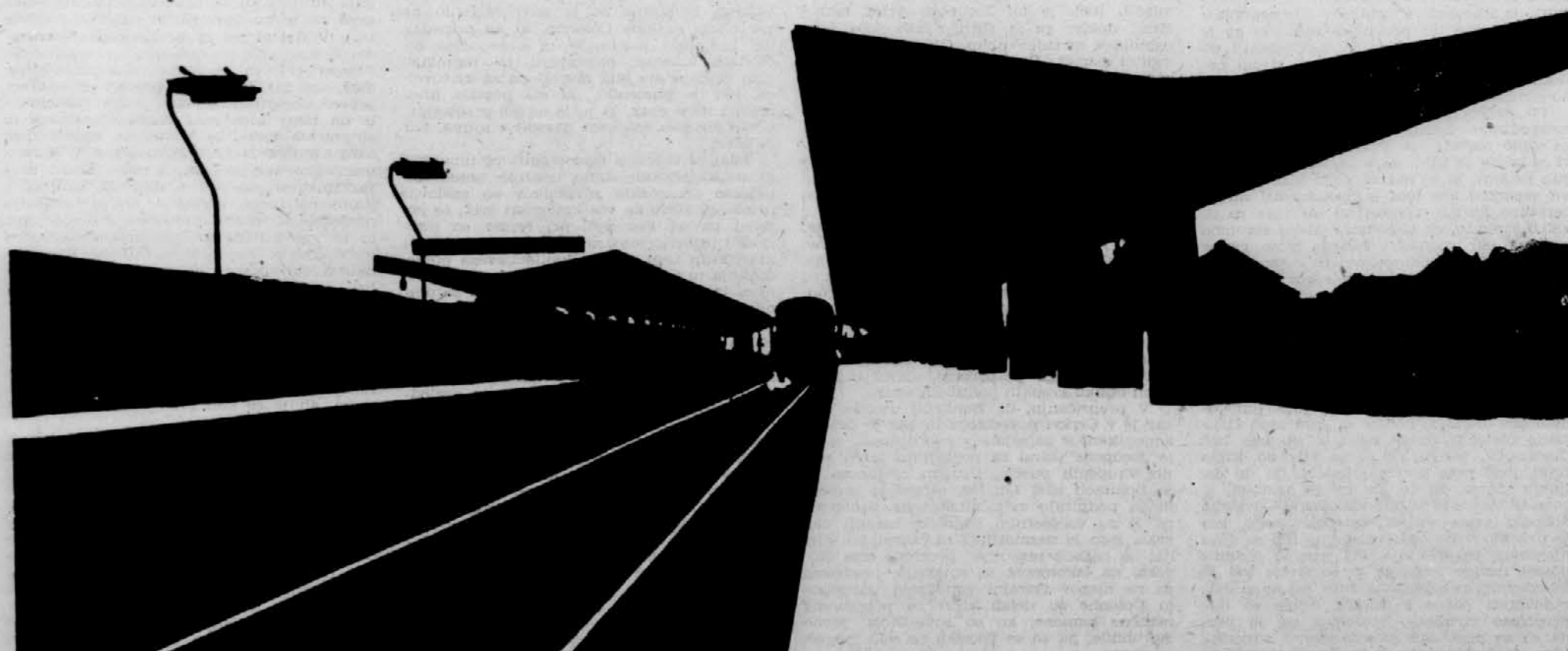
— Kako, ali kaj pa je se neposredno pokazalo na človeku oziroma na otroku, če bi odkrili spremembo v obliki kromosomov ali odklone v njihovem številu, kar bi praktično pomenilo, da bi bilo kromosomov v takem primeru več ali pa manj od normalnega števila?

»Če bi našli odklone bodisi v številu bodisi v obliki kromosomov, potem bi lahko bile posledice tega različne anomalije na organih. Zmeraj pa so te anomalije združene z zaostalostjo v mentalnem razvoju in skoraj vedno z neplodnostjo.«

Tak je odgovor zdravnikov iz omenjenega laboratorija ginekološke klinike. Iz njihove nadrobne razlage primera naj za potrditev strokovnjaki sicer vedo, da virusi lahko povzročajo kromosomske anomalije. Podatkov, da pa bi te kromosomske anomalije povzročili virus črnih koz, pa v svetovnih analih ni. Ta okoliščina je seveda zato tudi eden zelo pomembnih razlogov, ki so podlagi k veliki raziskavi.

Mi pa po vsem tem še vedno stojimo pred velikim razpotjem, ali zaradi mirne vesti, kot je rekel veliki Georg Dick, ubijati ljudi z vakcinacijo, ali pa se odrediti obveznemu cepljenju in hkrati nemara tudi mirni vesti? Sploh pa, ali mislite, da je pojem mirne vesti za našo stvar ustrezen?

PRIMOŽ ZAGAR

JANKO JELNIKAR: PERSPEKTIVE

E. R. Chamberlin

Gospodar Evrope

Poglavje iz knjige „Grešni papeži“, ki bo izšla pri Državni založbi Slovenije

(Drugo nadaljevanje)

Papeštvo dejansko že dve leti ni imelo pravega vladarja in Bonifacij se je z vsemi silami lotil ponovnega uvajanja reda. Kakor je zatrdjeval sam, ga je Celestin izrecno prosil, naj spet popravi škodo, ki jo je naredil za časa svojega vladanja z nepremišljenimi darili. Mogoče je bilo to res, mogoče tudi ne, vsekakor pa je bilo prvo Bonifacijevo uradno dejanje, da je obsodil vse Celestinove uredbe in z eno samo potezo peresa razveljavil vsa imenovanja, ki jih je Celestin podeljeval tako širokosrčno in brez izbire. Takšno ravnanje se je popolnoma ujemale s pravniškim mišljenjem in krepko voljo moza, kakršnen je bil Bonifacij, ustvarilo pa mu je tudi nešteto sovražnikov. Med sovražnike, ki so odkritosrčno obžalovali izgubljene možnosti boljše ureditve sveta, so se zdaj uvrstili še ljudje, ki jih je novi papež — resda brezobzirno, vendar docela pravilno — oropal nadarbin, do katerih so prišli po nepravilni poti.

godki so pokazali, da je bil ta datum zelo pomemben, zakaj družbeno, skoraj nevidna poklina, ki je tedaj nastala na temelju njegove celovite moči, se je pozneje razširila, dokler se ni vse skupaj razletelo. Proti koncu tistega popoldneva se je počasi bližala Rimu karavana mezgov, ki so bili težko otvorjeni z zlatom. Tedaj je napadel mladi Stefano Colonna in pobral vse zlato. To pa je bilo namenjeno nakupu še nadaljnjih ozemelj za Gaetanije in Stefano ni bil mogel zadeti Bonifacija na občutljivejšem mestu.

Razglasi

Neurje je takoj izbruhnilo. Naslednjega dne ob devetih zjutraj je besni Bonifacij ukazal, naj prideta kardinala iz rodbine Colonna še tistega dne v Lateran. Odseljala sta s prihodom do ponedeljka. Niti najmanjšega dvoma namreč ni bilo, da je Stegano, mladi vročekrvnež, spravil ne samo sebe, ampak vslo rodbino s skrajno neprijetno položaj, na klop za obtožene, in takoj je vsa rodbina nanj tudi pritisnila. Poslušno se izjavili, da se bo ravnal po rodbinskih ukazih in vrnil denar, zato sta bila kardinala, ko sta stopila pred Bonifacija, prepričana, da je papežu že zadosteno.

Prav kmalu pa sta izvedela, da preprosto zadostenje ni bilo dovolj — nikakor ni bilo dovolj. Bonifacij je zahteval, da mu izročijo samega Stefana, mladega brezbožnega, ki si je upal dotakniti se svetlega zlatga Gaetanijev. Zahteval pa je še več. Colonne naj sprejmejo v svoja najpomembnejša mesta papeške posadke; pri tem je Bonifacij hinavsko opomnil na dejstvo, da so se Colonne sami nenehno pripravljali med seboj, kdo je lastnik tega ali onega mesta. Končal je s tem, da daje kardinaloma čas za premislek do naslednjega petka.

Giacomino in Pietro sta se vrnila v svoje mesto in sklicala nujen rodbinski posvet. Priznava, ni bilo kaj velike razpravljanja, saj človeku ni bilo treba posebno naperjenjati domišljije, da je spoznal, kaj se pripravljajo: papeške posadke niso pomislile nič drugega kot gaetanijevske posadke ali — še huje — orsinijevske posadke. Povsem očitno je bilo, da hoče Bonifacij izkoristiti položaj in izriniti Colonne, če bo treba, tudi s pomočjo Orsinijev. Nedvomno bi se pozneje Gaetaniji in Orsiniji strelji zaradi delitve plena, vendar umičeni Colonom ne bi to tako rekoč nič več pomagalo.

Edino stvarno vprašanje, o katerem je bilo mogoče in treba razpravljati, je bilo, kako naj Colonne reagirajo na neposredno grožnjo. Pri rodbinskem posvetu so sodelovali tudi Jacopone da Todi in pereterna mogočih francoskih prelatoz. Zavezniki so se odločili, da mora biti njihov napad zakonit. Naslednja dva dneva so nadrobno izdelovali svoj načrt in v četrtek navsezgodaj zjutraj, 10. maja, so dokončali javen razglas, v katerem so spodbijali zakonitost Bonifacijevih izvolitve in zahtevali sklic splošnega cerkvenega zbora, ki naj razsodi vse dvome in govore. Dali so izdelati več prejšnjov tega razglasa in malo pred sončnim vzhodom so zanesljivo sil odvezili s njimi v Rim.

Rimljanj so se ob približevanju poletja zbužljali že zgodaj, tako da so lahke opazovalce, kako so sil Colonne galopirali po jutranjih hladnih ulicah, vsak na še poprej določeno mesto. Radovedni gledalci, ki so skrbno pazili na svojo nevtarlnost, so videli, da sili približno prepuše razglasa na vrata rimskih cerkva. Posebno pogumen med sil je prodri celv v glavem sv. Petra in pustil svoj prepis na cehovnem oltarju. Ko so opravili nalozeno delo, so v dolgih skokih spet odjezdili skozi velika mestna vrata, ne da bi jih kdo poskušal zadržati.

Predznj razglasi so še frfotali v jutranjem vetru, ko se je Bonifacij sestel s sebi vdanim kardinal v polnem konzistoriju. On sam, kardinali kot tudi ves Rim so se med tem seznanili s odkritim iztvom njegove avtoritete. Rodbina Colonna ni imela v svetem kolegiu nobenega zaveznika. Obkladovali so ga Rimljanj, med katerimi je vsak gledal na padec Colonnov kot na uničenje svetkega. Bonifacij je zlahka uveljavil svojo voljo. Na večer tistega dne je že razglasil papeško poslanico z enim izmed zvočnih naslovov kakršne je prav posebno ljubil.

Izobčenja se množijo

„In excelso throne« je nastevala žalitev, ki so mu jih prisadjevali Colonne, izobčila oba nijnova kardinala in ju odstavila, pozneje pa je bilo v ukazih zahtevano, naj v najpognejše desetih dneh prideta pred papeža. Ze naslednjega dne so Colonne odgovorili s še obsesnejšim nasprotnim napadom. Zdal so obtožili Bonifacija ne samo goljufije, ampak še očetovarna, čes da je neposredno odgovoren za celostavno smrt. Zadelo jih je še eno nezgodno papeško poslanico. Izobčenje se je zdaj razširilo na vse člane rodbine Colonna, ki so pripadali isti liniji kot kardinala in sicer celo do četrtega kolena; najstarejši in najmlajši član rodbine sta bila razlašena za krivoverca, kar je pomenilo, da sta postala brezprava in je vsak, ki ju je mogel premagati, lahko povsem zakonito naredil z njima, kar je hotel.

Zdal se Colonne niso mogli več umakniti do se nadaljevati vojno udarnih besed. Po nasvetu francoskih zaveznikov so naslovili primeren poziv na ves krščanski svet, se posebej pa na Francijo, pri čemer so izkoristili prikrilo jezo, ki jo je kuba francoski kralj Filip Lepi zaradi Bonifacijevga posredovanja in pravnega rasonjanja v sporu med njim in Edvardom I. Posebej pa so se obrnili na parisko univerzo, tisto stičišče silnice katoliške cerkve, ki je Rimu najvjuj vednejš spet obklovalo vrnjensko mnenje o bogoslovni zadevi. V tem spisu so sestavljali, če se enkrat in z esere, okrajši ponovitvi zgodovino Celestinovega odstopa in naslednjega leta, nato pa podali zelo natančno presojo Bonifacijevga značaja kot tudi kurije, ki ji je vtisnil svoj pečat, in njene podkupljivosti, njegovega brezkončnega gladijo k zlatu, njegovega nasilnega nastopanja v kardinalskem svetu čes da za smrt nio razšli vsakdo, ki se mu upira, pa čeprav ob najbolj preprostem in malenkostnem vprašanju. Bonifacij za se ne zadovolji samo s tem, da vladal nad duhovščino, ne da bi se mu kdaj upal upreti, smarved se hvali, da je v vsah stvarah visoko nad kralji in kraljicami, in se šteje za boga na zemljiše Kardinala ta rodbine Colonna dej ostavlja, kot da o ta najsljšja uradnika; sne da bi ju povabil predse, brez varila, ne da bi ju kdo obtožil krivde, ne da bi bila onadva kaj priznala, bres naznaila, formalne obtožbe in obsodbe.

IVAN VARL: TRIPTIH FRANCE IZ STORIJE
IZ ČIKCA »KODI PO ZEMLJI SEM NAŠE

Nekulturne diagonale

Pisma, telegrami, telefon

Kramljanja s sodobniki (3)

Spoštovani Dušan Pirjavec, z besedo underground sem v spomin priklicala tudi moj nedavni pogovor s Tarasom Kermaunerjem in ugotovila, da je v njem toliko neslutene muzikalnosti in »podtalnih« prvih, da bi ga navsezadnje kazalo prekvalificirati iz navadne telefonade v underground poem.

Spušajo po malu,
Po tihim, počas,
Ga nočjo v taji,
Ne morjo tu stiti,
Če uhu niso na svet,
Pa uauz kmal' povei.

CHOR. Naprimo i. t. n.
SOLLO.

Ti veči sipayi
Ga tudi taje
Kadar na lopary
Hinavski stoje,
Kir orgia žvergla,
On tud zadergrá,
Potem se še hvali:
Sim godil pedál.

CHOR. Naprimo i. t. n.
SOLLO.

En moč, kadar perдне
Mu prostor sturi,
Stran guze od vzdigne
Ga vursk vun spodí;
Dobro se mu zdi
Če prava rodi,
Ponuja tobak
De šnofa ga vsak.

CHOR. Naprimo i. t. n.
SOLLO.

Tud pravjo Hrvatit:
Tu nigar nel greh,
Za sápo pregnati,
Pogazi moj meh!
Se vize na tíá
Drug po niemu taptá,
Kadar se sperdi
Si berke ferlé.

CHOR. Naprimo i. t. n.
SOLLO.

Perdenie ozdravi
Dost jezár ludi,
Vamp, čuva popravi,
Nouš žlántnu kadi
Kdur zna prv zavleč,
Tri takte 'l več,
Tayst je jínak
Jen prav korenak.

CHOR. Naprimo fagot
SOLLO. Berdimu povsod,
Tiberju na čast,
K' je dal to oblas!'

KONEC

Reviji »Jezik in slovstvo« — Ljubljana.
Pa tudi vsem literarnim zgodovinarjem, ki so se kdajkoli ubadali s kompleksno, a precej neznanimo osebnostjo Pavla Knobla. EXPRES

Členjeno uredništvo!
Spoštovani lit. zgodovinarji!
Rada bi zvedela čimprej — po možnosti poštovno-bratno — kako sta reagirali krajnsko-škofljanski srenja pa slovenska širša javnost — leta 1801 — na tizid ne ravno mašnih bukvič tomajskega pesnarja Pavla Knobla.

Kako je tedajni tisk komentiral ta ne povsem pravoverni knjigotiski dogodek? Kakšno stališče je zavzel do proci senzacionalnih in... malice tudi šokantnih rim kraškega aeda?

Kakšne sankcije so doletele avtorja kratkočasnih s strani pokrajinskega oblastništva?

Sta Dunaj in Ljubljana intervenirala? Morebiti Trst, ker je šlo za... škandal, ki ga povzroča Kraševce?

In sploh... kdo je ta pobožni privrženec Tiberija, ki v isti temnorjavi brošuri — nič manj iskriivo in vznemeno — slavi tudi »pzdemske jabuke« oz. »postenega moža Gospoda Krumpirjara«? Kdaj se je rodil? Kje in s kom živel? Kaj počel? Je izdal še kakšno zbirko ali so njegove NOVE PESMI njegov prevrec in labodji SPEV obnemel?

Za vsak namig in informacijo vam bom nezmerno hvaležna.

S spoštovanjem
JOLKA MILICEVA

Usodna nagnjenja

Na širšem polju evropske politike se je Bonifacij gibal odlično in samozavestno. Ko je prišlo do spora med angleškim kraljem Edvardom I. in francoskim Filipom Lepim, je Bonifacij ravnal spretno in pravilno. Niti eni niti pripravljajo se stranki niso mogli vedeti, da je bil ta spor samo uvodna igra k dolgotrajnemu boju, ki so ga pomnejši rodovi zaznamovali kot stoletno vojno. Leta 1298 je bila videti stvar popolnoma preprosta, zdela se je, da bo zadoščalo, če kdo razsodi o Flandriji in angleških posestih na francoskih tleh. Nasprotujoča si kralja sta ga zaprosila za rassodob seveda kot pravnika, ne kot papeža — saj sta se obročala nanj izrecno kot na Benedetta Gaetanija, ne na Bonifacija VIII. Flanci pa so seveda tožili drug drugemu, da v Rimu ni mogoče priti do pravčnosti, če zanjo ne plačajo. Rimska kurija je nenasnita, njenegega dobrega teka ni mogoče zadovoljiti — kar naprej je treba prinášati še in še darila. Toda čeprav je Bonifacij odigral vlogo rassodobnika v Evropi z vsjo odličnostjo in silo, je dajal dobre nasvete in si pridobil velik ugled — obenem pa se je v njem rahobotilo usodno nagnjenje k posvetni oblasti.

Na področju notranje politike se je Bonifacij zagnal naravnost v najsmratnejše pregrebe, kar jih lahko zgreši kak papež: v simonijo in nepopolitizem. Vodilni motivi njegove politike je bil, kakor pri vsi poznejši, da bi nakupil zemljo, s katero bo zagotovil rodbini Gaetanijev in zanesljiv položaj; ta ozkomišelná, nevredna omejenost je pokopala tudi vse, kar bi lahko ostalo trajno in zvišeno. Po Bonifacijevem mnenju papež po definitionem ni mogel zagrešiti simonije, zakaj on je bil Cerkev in Cerkev je bila on in vse njeno premoženje mu je bilo na voljo. Rim je bil veličansko žrelo, ki je goltalo zlato Evrope, in čeravno je precej tega spet odtekel za financiranje upravnih nekih nalog, je še zmerom več denarja ostajalo v Rimu. Vendar bi bilo to izgubo moč zagovarjati z utemeljivjo, da pač poznejšeske kile Cerkve potrebujejo pozemsko hranjo. S tem pa, da je tostransko oblast in zemeljsko bogastvo Cerkve uporabljali za to, da je krepil moč ene same rodbine, je Bonifacij terjaj prevzel celo od cilične strpnosti svojega časa.

Nepozitem je bil v vrsti papeških grehov sorazmerno nov. Njegovi začetki so se pokazali v razdobju, ki je cesarstvo odlično oslabilo. Papeško dostojanstvo je bilo v takratni Italiji edini cilj, ki so ga mogli imeti tako castihlejni možeje, kot je bil Bonifacij, medtem ko bi se bili v drugih njih okoliščinah pogotovi za navadno krono. Ko pa se je tak človek, potem ko se je bojeval dolga desetletja, prebil skozi vse spletke, je moral ugotoviti, da se je pustil zaslepel. Celestinova tragedija je poudarila stvarni stanje: božansko navdahnjen papež je bil izjemen in nepravilen — oblast, ki jo je moral izvajati, je bila iste vrste kot oblast, ki jo je izvajal kateri koli vladar, le da je bilo prodročje veliko obsejnije. Po drugi strani pa je bil papeški vladar v nečem izredno hudo oskudovnan: moči, ki si jo je nabral, ni mogel zapustiti svojim otrokom. Izrazilo družinski čút, ki je odklivalo Italijane v vseh časih, je povzročal, da je bila ta omejitev prava knzen, in zavajanje moza, ki je sedel na Petrovemu stolu v težke skušnjave.

Bonifacij, oropal naravnih možnosti, da bi zapustil svojo moč v dediščino sorodnikom, ki jih je — razumljivo — šteje za svoje, je edine zanesljive zaveznike, je zdaj začel postopoma krepiti svojo rodbino, dogajanje, ki je doseglo pod renesančnimi papeži svoj dosledni vrh in konec. Ta popolnoma naravná ljubezen do družine je bila sama po sebi ena izmed njegovih najbolj ljubeznivih lastnosti. Ko je izvedel za bratovi in nečakovno smrt, je izbruhnil is bridke — in nepremišljene — tožbe ter preklinjal boga, ki ga je udaril s takšno nesrečo. Toda Gaetaniji so bili piodovni rod in tu so bili še drugi nečaki, ki jih je — na račun Cerkve — lahko obupal z ljubeznijo in ponosom.

Po pravni plati je bilo njegovo stališče nepozidljivo. Zemljišča, ki jih je nakupoval za svojo rodbino, so ležala v cerkveni državi in lahko je trdil, da s pridobivanjem zvestih vazalov, ki so mu zavezani tako s krvni mi vezami kot tudi iz hvaležnosti, varuje cerkvene koristi. Opazovalci in žrtve pa so videli samo to, da se je neka doslej skromna rodbina kar znenada razširila brez gričev in dolin-rimske Campanje, in vzemimo, da bo sedanja generacija imetnikov nadarbin ostala zvesto vdana Cerkvi — mar bo to veljalo še tudi za naslednjjo?

Mogočni Colonne

Vztrajno si je Bonifacij še naprej pridobil bogata mesta in pripadajoča jim poseleška ozemlja, dokler ni bilo moč čisto jasno razločiti verige mest, ki so bila last Gaetanijev, verige, ki se je vila od Rima proti jugu prek gorá do Caserte in do daljinega morja. Za to, da jih je pridobil, je potrebil vsoto, ki je bila tolikšna kot dveletni dohodki vsote stolice, četrtnina vsakega, kar je priteklo v cerkvene blagajne itd. za časa njegovega papeževanja. Pri tem so izgubile posest mnoge rodbine, ki so živele tod že od zdnjavja; nekatere zakonito, saj so si dale zadovoljiti ponos z zlatom, druge so bile prepodobno izrinjene, posledica pa je bila, da so se pridružiše Bonifacijevim sovražnikom. Med vsemi, ki so to dogajanje opazovali s čedalje večjim nezadovoljstvom, pa so bili najnevarnejši pripadniki rodbine Colonna.

Colonne so bili stara rodbina, bili so pa tudi mogočni. Trdili so, da so bili njihovi predniki grofje Tuscolski in da so torej nasledniki malodane pravljice Marozie. Mesto Rim se je bilo nekod odčilo, da uniči svojega nesramnega tokmeča, starodavni Tuscolu, poznejši Tuscolo. Poslej so vladali Colonne svojim raseznim posestvom iz visoke ležeče Palestrine. Dolga leta so bili njihovi poglavitni sovražniki Orsiniji. Zdal pa se je zagledal Gaetanije, rodbino, ki se je povzpela navzgor in se — oprta na oblast Petrovih ključev — neupravičeno in samovoljno širila na njihove posesti. Popolnoma neogibno je bilo, da je med njimi in papežem prišlo do odkritega spopada.

V začetku sta kardinala iz hiše Colonna, Giacomo in njegov nečak Pietro, vzdruževala s svojim tovarišem Benedettom Gaetanijem prijateljske čeprav ne prav posebno kople stike in gledala nanj kot na morebitnega zavznika. Celo se potem, ko se je ta zavznik spremenil v predstojnika, sta ga podpirala, čeravno samo zavoljo mlačnega načela, da je še zmerom bolje, če sedi na papeškem prestolu kak Gaetani, kot pa če bi sedel tam Orsini. Prav kmalu pa se je to razmerje začelo slabšati. Colonne so morali doživeti ne samo to, da so se Gaetaniji dvigali na njihove stroške, ampak so zapazili povruhu še to, da se njihovi stari sovražniki Orsiniji spet vthotaplajo na razne oblastne položaje. Tudi Bonifacij je spoznal, da je spodaj z rodbino Colonna neogibno — torej je sovražnike Colonnev izbral za zavznike. Kardinalski kolegi se je izkazal samo za še eno izmed bojšič, na katerih so rimske plemiške rodbine razreševale svoje preipe in bile svoje nenehne boje.

Ko so Colonne iskali možnosti za uspešen napad na Bonifacija, so odrili v njegovi obrambi slabo mesto in mogočno pomožno vojstvo za svoje namene. Naj je bila zakonito njegove izvolitve verikvenim pravnikom še tako jasna, preprostim ljudem, ki so žalovali za izgubljenim božjim kraljestvom na zemlji, pa so se zdeli dokazni razlogi, ki so govorili v Bonifacijevjo dobro, pravni in nepomenljivi. Videli samo to, da je papež Bonifacij odrinil in stran papeža Celestina, ki je bil izbranec sv. Duha, in da si je jurist predrzno prilastil svetnikovo mesto.

Menih piše krepke satire

Večji del nasprotnikov se je zadovoljil že z godrnjanjem, tu in tam pa so nastali nenavadni kulti, čudni izrasli globoke zakonorenjenega upanja, ki ga je Bonifacij zadušil. Najbolj nenavadno med temi verovanj so je razviljo v Milanu, kjer je umrla neka pobona, dotlej neznaná dama, ki je je bilo imo Guglielmína in ki je zapustila nekemu cistercijskemu samostanu veliko vsoto denarja. Menihi so ji posvetili neko kapelo, na njenem grobu so se dogajali primeri čudeži in hitro se je razvil in razširil kult. Guglielmína je zdaj postala uteljenje sv. Duh, vrnila se bo na zemljo, strmoljavila samozvanca Bonifacija s prestola in postavila na njegovo mesto Maifredo, mlado dekile iz Milana. Tedaj je prišel ukaz, naj stvar preiščejo, nesrečna Maifreda je s svojimi privrženci vred umrla na grmadi, red je bil obnovljen in guglielmiti so izginili. Toda čes nekaj časa so prišli drugi, ki so jih nadomestili. Stalni žarščki odpora pa so bili prenapeti menihi, ki so odločili nekdanji vzdevek spiritalisti in se preimenovali v selestinec. Z veseljem so bili pripravljeni sodelovati v kakršnem koli napadu na Bonifacija in Colonne so jih sprejeli za tesne zveznike.

Najbolj je Bonifacij zasovražil vodjo celestinov. To je bil Jacopone da Todi, ki je bil nekod svetovalec samega Celestina. V mladih letih je bil Jacopone pravilno lahkoživce, dokler ga ni smrt mladice lepe žene pahnila v nenaden obup. Ob tem je skoraj izgubil pamet. Doživljuje je tako do kraja spremenilo njegovo značaj, da je potem ko je nasadnje prišel skozi mirno dolino, postal francišanski menih in se poslej prav tako strogo opredelje za krepost, kakor se je prej vdajal pregreham.

Kljub takšnemu notranjemu preobratu pa je še zmerom ohranil svojo kar precejšnjo papeško nadarjenost. Vendar je zdaj ni več uporabljaj za pisanje veseljakih verzov, v katerih je prepeval o pomladi in ljubezni, ampak je ustvarjal izredno zvišene himne, v katerih je pesnikovo navdušenje spreminjalo togo latinščino v polno donečo, živo glasbo. Ljubzenskemu pesnistvu se je do govedal, toda njegova nemirna, nagostranzenska narava je še zmerom potrebovala tudi kako predrežnjo spopolitve, kot pa je bilo pisanje cerkvenih hvalnic. Ta stranski proizvod njegovega pesniškega ustvarjanja je dobil obliko krepkih političnih satir.

V prepričanju, da Bonifacij utelješa vse, kar je v Cerkvi posvetelega in kar je Cerkev konec koncev zapeljala v nepoštenost, si ga je Jacopone izbral za poglavitno tarčo svojih strupenih puščic. Drugim celestinom se je Bonifacij zdel Lucifer, angel iz brezna, ki ga podpirajo zvižajni duhovci. Jacopone pa je za velikotiskim papežem zasliutil človeka, zato je nezmožljivo potrebovala tudi tako predrežnjo spopolitve, kot pa je bilo pisanje cerkvenih hvalnic. Ta stranski proizvod njegovega pesniškega ustvarjanja je dobil obliko krepkih političnih satir.

MINULI TEDEN V TUJEM TISKU - MINULI TEDEN V TUJEM TISKU - MINULI TEDEN V TUJEM TISKU - MINULI TEDEN V TUJEM TISKU

Novo ravnotežje miru

Zemlja postaja čedalje bolj nevaren planet

Splošno razširjeno mnenje je, da bodo ZDA med Nixonovo drugo mandatno dobo ponovno uredile svoj odnos do zahodne Evrope in NATO pakta. Med prvo mandatno dobo so Američani že videli, kako se osnovne smeri, o katerih so upali in ki so jih že razločevali na svetovnem obzorju, uresničijo. Potrebno pa je, da te smeri dobijo politično priznanje.

Kljub pogovorom o miru v Vietnamu, novim stikom s Kitajsko, uspešnemu sklepu o omejevanju v oboroževanju in trgovinskem pogovoru s SZ, ZDA niso več tisti orjak kot pred dvajsetimi leti. Se za Zahod se ne morejo več tako zanimati, kot so se nekoč. Dekle ZDA v svetovni proizvodnji je padel iz 50 na 30 odst., medtem ko so se njene trgovske in finančne zaloge venomer manjšale nasproti Japonski in čedalje večji Evropski skupnosti. Med tem časom je SZ na vojaškem področju približno dosegla ZDA in jih lahko kmalu prehiti.

Vpliv upada

Posledica vsega tega je, da se je ameriška moč, s katero so vplivali na dogodke, zmanjšala. Zahod se je, ne da bi ravno povedal, sprizmajal tako razdeljeno Evropo, kot je sedaj. In jasno je tudi, da bo po bližnji evropski konferenci o varnosti ameriška vojska še nadalje zmanjševala svojo vojaško moč v Evropi.

Izkazalo se je, kako zelo je potrebno, da se Washington in njegovi zavezniški dogovarjajo o dolgoročnih odnosih, ki naj bi temeljili na novih dejstvih. Toda ta posel je poln zvijaz.

Povojno četrstletno obdobje je bilo za ZDA zelo ugodno. Zaradi svoje moči so se zanašali na prevladujočo vojaško premoč in na gospodarstvo, ki se je nenehno širilo. Sedaj pa sta in vojaška premoč in gospodarstvo skoraj hkrati dospela do napovedanega konca.

Ko so ZDA premišljeno zavirale svoje gospodarstvo in redile svoje vojaške vrste, je SZ še kar naprej večala svojo silno moč, kar je imela vedno več klasičnega orožja, čeprav je obljubila, da bo omejila svoje jedrsko oboroževanje.

Isolacija ZDA?

Ko je Moskva spoznala, da bi te spremembe lahko povzročile diplomatske zaplete, se je skrbno izogibala vojaškega sočelnja z ZDA (v Indokini in na Bliznjem vzhodu), medtem ko je nekako opravičila svojo premoč v vzhodni Evropi. Moskva je ohranila neposreden stik z Washingtonom, saj se lahko pogovarjajo o vseh bistvenih zadevah, premagala je vse težave in tako dosegla presenetljiv uspeh v trgovini. Nedvomno pa upa, da bo počasi ločila ZDA od zahodne Evrope in jih postopoma v izolaciji, kot je to — do neke mere — storila že v Aziji.

To je spetno, toda dvostransko ravnanje. Medtem ko se zahodno zavezništvu utrudijo, pa so ZDA pokazale svetu, da so vzhodna zaveznišтва nestalna: to potrjujejo kitajsko-

sovjetsko zavezništvu, hanojske obljube i Moskvi i Pekingu in tudi sovjetsko-egiptovsko zavezništvu.

Od leta 1962, to je od kubanske krize, je postalo jasno, da so staromodna dogovarjanja o termojedrnem oboroževanju zastarela. Velike sile lahko še vedno pomagajo manjšim, ne bodo jim pa dovolile, da bi zahtevale pomoč v atomskem orožju, saj bi tako lahko tvegale, da bi prišlo do katastrofe.

Sedaj mora Washington doseči, da bodo njegovi evropski zavezniški razumeli ta položaj tako, da NATO paktu ne grozi razpust. Splošno znano dejstvo, da bodo ZDA zmanjšale število čet v Evropi in da lahko pričakujemo raje manj kot pa več avtomatizacije v ameriškem jedrskem oboroževanju, predstavlja resne probleme.

Neposredno po konferenci o varnosti, ki bo navidežno priznala ideološko delitev na celini, se zahodna Evropa lahko odloči, da se mora, skoraj za vsako ceno, pogajati o svoji lastni spravi s SZ. Ze dalj časa je namreč sumila, da so med Washingtonom in Moskvo dvostranski pogovori.

Toda Evropa se lahko odloči, da si bo ustvarila svojo lastno jedrsko moč, ki naj bi jo osnovali na francoskem in britanskem arzenalu. Toda to bi bilo zelo drago, poleg tega bi lahko oslabilo moč NATO pakta; SZ in ZDA pa bi lahko na to tudi reagirali. ZDA in njene zaveznice pa si morajo zapomniti, da je NATO v bistvu ideja in ne država. Njene meje segajo od Pacifika do srca Evrope in boj ustvarjajo nekak pojem, ki je bil Rim, kot pa narod s trdno postavljenimi mejami.

Vek miru

Ce so te pojme že priznali in če vsenarodne ideje, ki so jih veliki gospodarstveniki že sprejeli, lahko prenesejo v nove politične odnose, potem ni razloga, zakaj se ta vek miru, o katerem sanja Nixon, ne bi mogel začeti.

Popolni mir ne bo obstajal nikoli, ker je ideološka ubranost prav tako nemogoča kot verska ali ekonomska. Zemlja se je že sprizmajala z dejstvom, da sama postaja čedalje bolj nevaren planet.

Izumiti pa moramo sistem — skoraj popolnoma varen —, s katerim bi preprečili napetosti, da ne bi le-te uničile strukture miru, hkrati pa bi ta sistem moral ohranjati ravnotežje, ki ni nenakonjeno nobenemu.

C. L. SULZBERGER

ZASLIŠEVANJE SEVERNIH VIETNAMCEV

Nič več zapahnjanih zaporov

Položaj ujetnikov v nenapovedani vietnamski vojni nas sedaj, ko pričakujemo mir, še posebej zanima

Ce ne upoštevamo nekaj zadnjih spopadov, je konec vojne v Indokini le še vprašanje nekaj tednov. Del mirovne pogodbe, s katerim sta se Hanoi in Washington strinjala, določa, da bosta obe strani izpustili vse ujetnike in zapornike.

Za ta del mirovne pogodbe je značilno, da ne omenja vojnih ujetnikov, ampak pravzaprav zapornike. Čeprav vietnamsko vojno lahko imamo za enega izmed večjih spopadov na svetu, pa ni nihče upošteval običajnega humanitarnega zakona, saj se je v praksi izkazalo, da je neraben in neprimeren.

Na papirju obstaja obsežen, precej pomemben in zakonit pravnik, ki je del humanitarnega zakona, v katerega so vključeni še štiri ženevski sporazumi iz leta 1949. Ti sporazumi ne govorijo o tem, kako je treba ravnati s civilnim prebivalstvom, če izbruhne mednarodni oboroženi spopad, ampak tudi skrajnje natančno določajo oboje: pravice vojnih ujetnikov in dolžnosti tistih, ki so jih ujeli in zaprli.

V primeru običajnih mednarodnih spopadov humanitarnen zakon relativno lahko izpolnjujejo, položaj pa je veliko bolj zahteven, če izbruhne revolucija. Humanitarni zakon gverilca ne le ne varuje, ampak se skoraj ne zmenj zanj.

Ženevski sporazumi določajo, da mora ujetnik izpolnjevati minimalno število zahtev, če hoče, da ga imajo za vojnega ujet-

nika. V trenutku, ko nekoga ujamejo, mora le-ta pripadati kakoli vojaški enoti, odkrito mora nositi orožje in imeti določen znak pripadnosti svoji enoti. Na primer: rdečega traku na rokici, ki ni prišit, ampak le vezan, nimajo za tak znak.

Blizu 90 odstotkov članov FNL nezaščitenih

Očitno pa teh pogojev ne more izpolniti ogromna večina Vietkongovcev, ki se bore proti grozeči premoči — tako v orožju kot v številu vojakov — in ki pri svojem vojskovanju uporabljajo skrivališča. Da pa bi tudi zanje veljali ženevski sporazumi, bi borci FNL morali biti oblačeni kot pravi vojniki, kar pa bi zanje pomenilo samomor.

Tako ženevski sporazumi, ki varujejo celotne ameriške in južnovietnamske vojskovanje, ne štijejo vsaj 90 odst. članov FNL. Pristavimo pa še lahko, da je moč fronte pravzaprav v njeni administrativni zgradbi in ne toliko v oboroženi vojni sili.

Hrbtenica FNL je sestavljena iz državnih uradnikov, davkarjev, vaških starešin, učiteljev, poštarjev, zdravstvenega osebja, članov kmečkih organizacij, organizacij za žene in otroke, kulturnih skupin itd. — ti so predstavniki oblasti, ki sega od osrednje oblasti vse do najmanjših vasei.

V tem aparatu je relativno malo pravih borcev. Večino frontnih borcev sestavljajo člani vaških samoobrambenih enot, ki so nekaj časa kmetje, nekaj časa pa vojniki, medtem ko redna vojska FNL ni nikoli presegla števila 60.000 mož.

Medtem ko vsi, od najvišjih oblasti pa vse do otrok, ki nameščajo booby traps, to je pastji, ki človeka ranijo ali celo ubijejo, če se jim le dotakne, sodelujejo v boju, se le mali odstotek frontnih borcev stalno bojuje. Res pa je, da je FNL vojno vedno in v prvi vrsti imela za političen boj; zdelo se ji je tudi-veliko pomembnejše, da je prebivalstvo nadzorovala administrativno in ga ideološko poučevala, kot pa, da bi ga vojaško nadzirala.

Sredi petdesetih let se je skoraj neopazno začela druga vietnamska vojna. Leta 1955 je Diem, potem ko ni priznal ženevskih pogovorov o splošnih volitvah, začel strahoto politično gonjo proti nekdanjim Viet Minhovim borcem odporniške gibanja. S

pomočjo zakona 10/59 so zatiranje razširili še na budiste in vse nasprotnike režima, ki so jih označili za komuniste. Fronta pa ni le premagala velike težave, ampak je v začetku šestdesetih let začela s protinapadom.

Dvojna politika

Menijo, da je fronta od 1960. do 1962. leta ubila več kot 10.000 uradnikov Diemovega režima, vstevši vsake starešine, policaje, davkarje, zemljiške posestnike itd., namesto njih pa postavila svoje ljudi. Do takrat, ko so se ZDA neposredno vmešale v notranje zadeve, je bil vietnamski boj pravzaprav državljanska vojna z občasnimi vojaškimi spopadi med obema tekmujočima stranima.

Fronta ni delala razločka med vojaškim in nevojaškim osebjem; posamezne sovražnike so lehtno presojali. FNL je imela dvojni politični: z manjšino nepopustljivih sovražnikov je ravnala strogo, z večino ne tako zagriženih nasprotnikov pa mileje.

Ujetnike, ki jih zajame fronta, navidezno razporede v dva razreda: ujeti borci so tisti, ki, povečini ranjeni, med bojem padejo v roke borcem FNL; vojniki, ki se vdajajo, pa so tisti, ki so jih ujeli brez boja. Z ujetimi oficirji, ki jih je naborna komisija poslala v Vietnam, ravna boljše kot s poklicnimi oficirji ali z diplomiranci vojaške akademije Dalat. Američan Douglas Pike v svoji knjigi »Vietkongovi trdi, da so vse vietnamske ujetnike skesoma izpustili, če jih ni nihče obtožil, da so sovražniki ljudstva.

Brutalen zapisnik...

To blago ravnanje pa je pravo nasprotje politike močnega pritiska na ključne sovražnike vojaške enote. O teh elitnih enotah — komandosih, marincih, pedalah — na splošno govori, da jih do zatiranja pobijejo. Dejstvo, da te enote slijajo po tem, da nikoli nimajo ujetnikov, ker jih prej vse pobijejo, pa še podziga nasprotnikovo ravnanje.

Na splošno pa lahko rečemo, da je fronta nasilje uporabljala le takrat, kadar je bilo nujno potrebno. Tako je britanski borec proti nasilju Robert Thompson napisal, da je vodnos komunistov do prebivalstva običajno brezhiben in da v zelo redkih primerih uporabljajo nasilje.

Ameriški vojniki, ki jih je FNL ujela in potem izpustila, trdijo, da so z njimi dobrote ravnali. FNL nima taborišč za zapornike, saj bi se tako izdali; ujeti Američani so vedno na pohodu z enoto, ki jih je ujela. To pa je seveda še dodaten napor, ki samo še poslabša jetnikovo zdravje. Verjetno je fronta izdala ukaz, da ujetih Američanov

ne smejo ubiti, vendar pa se tu in tam ravnanje z ujetniki razločuje po posameznih enotah in glede na same okoliščine.

Februarja leta 1968 so dva vojaka, ki so ju gverilci ujeli blizu Da Nanga, kmalu zatem izpustili. Očitno so to storili zato, ker bi jih ujeta vojaka, če bi ju vzeli s sabo, ovrnila pri pohodu. Pike pa tudi trdi, da so namaj v dveh primerih usmrtili ujele Američane, ker se, če bi jih vzeli s sabo, ne bi mogli rešiti; nekoga ranjenca so ustrelili, ker ni mogel hoditi, gverilci pa ga niso hoteli pustiti za sabo.

Zaradi gverilske taktike FNL ne teži k temu, da bi čim več vojakov zajela, se manja pa, da bi jih obdržala v ujetništvu. Po zahodnih virih ima FNL največ 2.000 ujetih Južnovietnamcev, od katerih je veliko oficirjev. FNL ni izdala še nobenega seznama ujetih Američanov, kot na primer listuemu iz aprila leta 1972, je ujetih Američanov 96, številka, ki jo lahko, če trožno presodimo, zmanjšamo na okoli 60.

Saigon in Američani pa imajo okoli 35.000 jetnikov, ki jih dokaj samovoljno imenujejo vojne ujetnike, in preko 10.000 političnih zapornikov, ki so trpeli pod zaporniškim režimom, enem najbrutalnejših na svetu.

Ze od vsega začetka je FNL imela določeno politiko do ujetnikov, ki se je ujela s političnimi naznanji in cilji. Saigon pa je in imel. Aratacije so bile številne, vključne in samovoljne. Zaporniški režim je bil brezskrbno brutalen in zatiralški. Do leta 1968 so Vietkongovci imeli za izobčenje in jih metali v isti koš kot navadne kriminalce. Ponavadi so ujetnike mučili, o čemer lahko pričajo mnogi dopisniki.

Spočetka je ameriška vlada menila, da je odnos do ujetnikov čisto vietnamska zadeva; svojim svetovalcem, ki so sodelovali s sajgonskimi četami, je dala navodilo, da se ne smejo vmešavati, ko južnovietnamski vojaki mučijo ujetnike.

Sele ko se je število Američanov leta 1965 povečalo, se je mednarodni RK, ki ga je Diemov režim pregal iz Vietnama, znova vmešal v južnovietnamska dogajanja in dosegel, da so sprejeli določene predpise o ravnanju z ujetniki in da so nekaterim ujetim pripadnikom FNL priznali status vojnih ujetnikov, ki jim ga običajno niso dali, tako da se niso mogli nikoli popolnoma okoristiti z določili ženevskih sporazumov.

Ce pogledamo nazaj, ugotovimo, da so bili naponi mdenarodnega RK, čeprav dobronamerni, preveč diletanški in neprimereni pa tudi ameriška vojska na področju raznosnosti, politične vdanosti in podpiranja humanitarnih načel skiro da ni doživela katastrofe.

ALEKSANDER CASELLA

Pravilne odločitve Pakistana

Čas ne narekuje nasprotovanj med državami

Pakistanska vlada je 8. novembra sporočila, da se umika iz organizacije Jugovzhodne Azije, ki je bolj znana pod skrajšanim imenom SEATO. Blok, ki ga je leta 1954 ustanovil John Foster Dulles, se je bojeval proti narodnosvobodnim gibanjem na jugovzhodu azijske celine, podpiral antikomunizem in hladno vojno in se vmešaval v notranje zadeve držav na azijskem jugovzhodu.

Grenka usoda je Pakistane prepričala, kako zelo škodujejo njihovim nacionalnim interesom države, ki so članice protimperialističnih blokov SEATO in SENTO. Veliki vojaški izdatki so krnili sredstva, namenjena reševanju najnujnejših družbenogospodarskih problemov dežele. Vojaški značaj pakta SEATO je povzročil, da se je v Pakistanu za dolga leta utrđil režim vojaške diktature. Tudi ni nobena skrivnost, da so si imperialistični voditelji pakta zmeraj prizadevali, da bi Pakistan obrnili proti Indiji in povečali napetost na južnoazijski podcelini. Posledice take politike so dobro znane.

Ne glede na vneto preganjanje s strani nekdanje oblasti pa demokracija pakistanska javnost ni prenehala zahtevati, naj se Pakistan umakne iz vojaških zvez in vodi samostojno miroljubno zunanjo politiko, ki bi ustrezala potrebam dežele. Pod takim pritiskom so bili pakistanski vojaški voditelji že leta 1967 prisiljeni, da so začeli postopno zmanjševati aktivno udeležbo v dejavnosti pakta SEATO. Značilno je, da je pakistanska ljudska fronta, ki se je bojevala za umik Pakistana iz vojaškopolitičnih skupin, dobila na volitvah decembra 1970 veliko večino glasov in najvažnejših pokrajnih dnateljnega Pakistana — v Pendžabu in Sindu.

Ustanovitev Bangladeša, padec vojaškega režima v Pakistanu in zavzete pakistanske oblasti, ki ga je civilna vlada izvedla konec leta 1971 na čelu s predsednikom Butom, so omogočili normalizacijo položaja v Hindustanu in preprečili nadaljnje sodelovanje Pakistana v vojaškopolitičnih blokih.

hitro krepi opozicija proti temu neokolonialističnemu bloku. Umik iz pakta se ujema še z dvema pomembnima odločitvama Pakistana: z ura-

dnim priznanjem DR Vietnama in z navezavo diplomatskih stikov s LR Korejo. Ukrate pa Pakistana ponovno dokazujeta resnico, ki se je zavedajo miroljubne sile v Aziji: čas in izahteve po resničnem miru in varnosti v Aziji ne narekujejo vojaških blokov in skupin, ne narekujejo nasprotovanj med državami, pač pa narekujejo utnjevanje prijateljstva in sodelovanja vseh-azijskih dežel.

НОВОЕ ВРЕМЯ

„Tovarne angelčkov“

Nova donosna „industrija“ v Angliji

Lepega vremena v Angliji ni več, vendar turistov ni dosti manj. Tako je že nekaj let: od aprila 1968, ko so sprejeli »Abortion Act« (zakon o splavu). Od tistega dne je Združeno kraljestvo postalo nekakšna božja pot »deklet v težavah« iz tistih držav, ki na tem področju nimajo strpnih zakonov. Kar takoj poglegimo nekaj številki: leta 1971 je v Angliji splovilo 120.000 deklet, letos pa že 150.000. Med njimi je bilo 13.000 Nemk in 11.000 Francozljn. Natančnih številk o Italijankah ni, vendar vedo »dobro poučeni« ljudje povedati, da prihajajo v tisočih — iz Rima, Milana, Torina itd.

Zaradi zakona o splavu je v Angliji zacvetela nova industrija, ki prav gotovo sodi med najdonosnejše. Povprečna cena zdravniškega posega v trebuh mlade nosečnice je 250.000 lir (okoli 7500 dinarjev), pri čemer ima klinika veliko manjše stroške: kakšnih 50.000 lir (za zdravniko, analize, assistente in zdravila). Toičkšna je namreč cena varnosti. V Angliji je sicer tako, da je zdravniška nega zastoj, se pravi, da bi zdekle v te-

žavah lahko šlo v bolnišnico, ne da bi kaj plačalo. Toda veliko laže je zapuati kliniki: če že ne zaradi drugega pa zaradi tako imenovane diskretnosti. Večina klinik je na območju med Baker Streetom (kjer naj bi svoje čase prebival Sherlock Holmes) ter Harley Streetom, ulico zdravnikov, pa tudi v Egletonu, zahodnem predmestju Londona. Ta posel prinaša toliko denarja, da so voditelji »tovarn an-

gelčkov« sprožili pravo pravcato pospeševalno kampanjo, da bi zbrali čimveč »narodnic«. Povezali so se z italijanskimi, francoskimi in nemškimi ginekologi ter jim objuobili nagrado za vsake noseče deklet, ki jo pošljejo v Anglijo. Donosno kupčijo so organizirali tudi drugače. Prirejajo nekakšna turistična potovanja samo za dekleta v težavah. Organizacija postreže za vse: prezave deklet v njenem domačem mestu, odpelje jo v London, kjer naredijo abortus, nato pa jo pošljejo domov. V ceno potovanja so vračunane prav vse storitve...

Takšna reklamna kampanja je dvignila val protestov in sprožila ostro polemiko. Oglasili so se poslanci v britanskem parlamentu in nekdo je zahteval, naj vlada naredi konec tej trgovini s tujsimi dekletji. Toda zagovorniki abortusa so trmasti, trdijo, da sploh ne gre za trgovino, marveč za dobrodelno dejavnost, ki je namenjena dekletom, češ da bi bilo sicer njihovo življenje uničeno. Za zadevo se zanimajo tudi policijske organizacije »prizadetih« držav in zaprosile so Interpol, naj preveri, ali gre res vse po zakonskih predpisih.

Zaradi takšnega sumničenja so organizatorji stvarne angelčkovce uvaženi. Pravijo, da so zmerom v komurkoli pripravljeno dokuzati, da je njihova dejavnost zakonita in neoporečna. Naredili smo poskus in telefonirali smo neki zelo znani kliniki. Oglasila se je ženska s hladnim, sizzolaninim glasom. »Tu deklet, ki se boji, da je noseče. Saj veste, kako je v Italiji...«

»Vem, vem.« je razumevaloče odgovorila ženska. Potem je njen glas postal uraden: »Operacija stane 175 funtov (250.000 lir). V to ceno je vračunano vse. Moj sofer bo prišel po gospodnico na letališče, recimo v soboto zjutraj, ter jo odpeljal na kliniko. V nedeljo zvečer jo bo odpeljal ven. Vse bo opravljeno.«

Poglegimo, kakšen je londonski weekend tujega dekleta, ki pride splavit. Na letališču čaka sofer, kot je bilo dogovorjeno. Dekletu ga lahko spozna, saj ima sofer v roki list z njenim imenom. Če se je deklet odločilo za dobro kliniko, jo najprej odpelje k zdravniku. Doktor je prijazen, naravnost sladek. Pacientki dopoveduje, naj nikar ne joče, naj mu pripoveduje o svojem zdravstvenem stanju, ki jo je »prišlo« od takšnega korakca, naj odločno prežene vse misli na samomor itd.

RENATO PRONTI